TALIS 2018 – 2. rapport

Samarbejde, skoleklima og skoleledelse

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

INDHOLD

TALIS 2018 – 2. rapport

1	Resumé	5
2	Indledning	10
2.1	Formålet	10
2.2	Analyser på tværs af lande, uddannelsesniveauer og tid	11
2.3	Metode	13
2.4	Fortolkning af resultaterne	14
3	Lærersamarbejde og feedback	16
3.1	Lærersamarbejde	19
3.2	Feedback til lærere	23
4	Skoleklima og jobtilfredshed	32
4.1	Skoleklima	34
4.2	Lærernes jobtilfredshed	40
5	Skoleledelse	48
5.1	Uddannelsesniveau og formelle lederkvalifikationer	50
5.2	Kompetenceudvikling af lederne	52
5.3	Ledelsesorganisering	59
5.4	Ledelsesopgaver	67

Appendiks A – Litteraturliste 74

Appendiks B – Metode 75

1 Resumé

Denne rapport analyserer de danske resultater fra OECD's (Organisation for Economic Co-operation and Development) internationale undersøgelse, TALIS 2018 (Teaching and Learning International Survey), hvor i alt 48 lande har deltaget. Undersøgelsen afdækker lærere og skolelederes oplevelse af deres professionelle virke, læringsmiljøet samt rammerne for undervisning på grundskoler og ungdomsuddannelser. Med gennemførelsen af undersøgelsen i foråret 2018 er det tredje gang, Danmark deltager i TALIS, som første gang blev gennemført i 2008 og senest derefter i 2013.

Der udarbejdes to nationale rapporter på baggrund af resultaterne fra TALIS 2018. Den første rapport blev offentliggjort i november 2019, og dette er således den anden nationale rapport. I rapporten analyseres de danske lærere og skolelederes besvarelser inden for tre hovedtemaer:

- Lærersamarbejde og feedback
- Skoleklima og jobtilfredshed
- Skoleledelse.

I analysen er der fokus på at belyse forholdet mellem resultaterne fra Danmark og resultaterne fra de øvrige nordiske lande (Norge, Sverige, Island og Finland) samt gennemsnittet for de i alt 31 OECD-lande, som har bidraget til undersøgelsen. På grundskolens 0.-6. klassetrin og ungdomsuddannelsesområdet er de danske resultater imidlertid udelukkende sammenlignet med resultaterne fra Sverige, da det er det eneste nordiske land ud over Danmark, som har deltaget i denne del af undersøgelsen. Derudover ses der i analysen på udviklingen i de danske resultater siden TALIS 2013.

En række af resultaterne på grundskoleområdet er opdelt på henholdsvis 0.-6. klassetrin (indskoling og mellemtrin) og på 7.-10. klassetrin (udskoling). Som udgangspunkt fremstilles resultater fra grundskolens 7.-10. klasse (udskolingen). Når der blot står "grundskolen", "grundskolelærere" eller "grundskoleledere", menes der således resultater for grundskolens 7.-10. klassetrin. Der fremstilles kun resultater fra grundskolens 0.-6. klassetrin (indskoling og mellemtrin), hvis der er interessante forskelle mellem de to niveauer. I de tilfælde vil begge resultater fremgå eksplicit. På ungdomsuddannelsesområdet skelnes der ved væsentlige forskelle mellem lærere på henholdsvis gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser.

Undersøgelsens resultater bygger på lærere og lederes egne vurderinger af og holdninger til undersøgelsens tre temaer. Derfor kan resultaterne i rapporten afvige fra fx nationalt opgjorte registerdata. Den internationale sammenligning må ligeledes foretages med forbehold for, at kulturelle forskelle kan have indflydelse på opfattelsen af undersøgelsens temaer og spørgsmål og dermed i sidste ende på lærere og lederes besvarelser. Resultater, der beskriver forskelle mellem 2013 og 2018, skal endvidere tolkes med det forbehold, at der i nogle tilfælde er mindre forskelle i formuleringerne af spørgsmålene i de to runder. I de tilfælde, hvor der er større forskelle i formuleringerne, er det undladt at sammenligne resultaterne for de to år.

Resultater

Lærersamarbejde og feedback

Danske lærere samarbejder mindre hyppigt end svenske og norske lærere

Det gælder med hensyn til at deltage i teammøder, deltage i fælles faglige uddannelsesaktiviteter, samarbejde med lærere på skolen om fælles standarder samt drøftelse af konkrete elevers læring. Fx angiver 41 % af de danske grundskolelærere, at de deltager i teammøder én gang om ugen eller mere, hvilket er henholdsvis 38 og 39 procentpoint lavere end i Sverige og Norge. De danske lærere ligger i den forbindelse på niveau med de islandske lærere og henholdsvis 18 og 19 procentpoint højere end de finske lærere og OECD-gennemsnittet. På ungdomsuddannelsesområdet er der for samtlige samarbejdsområder i TALIS en større andel af svenske lærere, der har angivet, at de deltager i disse én gang om ugen eller mere.

Det er vigtigt at bemærke, at resultaterne ikke siger noget om kvaliteten af samarbejdet eller den tid, der bruges på at samarbejde i det hele taget. Angående tiden brugt på samarbejde viser første rapport fra TALIS-undersøgelsen i 2018, at danske grundskolelærere angiver at bruge 3,1 time om ugen på team-samarbejde og dialog med kolleger på skolen, mens de svenske og norske lærere angiver, at de bruger henholdsvis 3,4 og 3,5 timer om ugen.

Blandet udvikling i samarbejdet blandt de danske lærere siden 2013

Blandt grundskolelærere er der på den ene side en større andel, der deltager i teammøder én gang om ugen eller mere (fra 31 % til 41 %), ligesom en større andel af lærerne drøfter udviklingen af konkrete elevers læring én gang om ugen eller mere (fra 32 % til 39 %). På den anden side er andelen af lærere, der aldrig overværer andre læreres undervisning og giver feedback steget (fra 45 % til 52 %). Blandt ungdomsuddannelseslærerne er der modsat grundskoleområdet en mindre andel af lærerne, som deltager i teammøder én gang om ugen eller mere (fra 10 % til 6 %).

En større andel af de danske lærere modtager generelt feedback end lærere i de øvrige nordiske lande

Sammenlignet med de øvrige nordiske lande er der generelt en større andel af danske lærere, der har modtaget feedback med afsæt i de forskellige typer af information, der spørges ind til i TALIS. Billedet er dog komplekst, og det varierer, hvor mange af de øvrige nordiske lande der placerer sig henholdsvis over og under Danmark. Eksempelvis har 60 % af de danske grundskolelærere modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser (fx målresultater, projektresultater og testresultater). Danmark ligger her 3-31 procentpoint over de øvrige nordiske lande og 9 procentpoint under OECD-gennemsnittet. På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark 5 procentpoint over Sverige.

Danske lærere oplever i mindre grad end lærere i de øvrige nordiske lande, at feedback har positiv indflydelse på deres undervisning

Både blandt grundskole- og ungdomsuddannelseslærere angiver over halvdelen, at den feedback, de har fået inden for det seneste år, har haft positiv indflydelse på deres undervisning (henholdsvis 59 % og 55 %). For grundskolelærerne er dette lavere end OECD-gennemsnittet (12 procentpoint) og de øvrige nordiske lande (5-10 procentpoint), dog med undtagelse af Finland, der ligger på niveau med Danmark. På ungdomsuddannelsesområdet er billedet det samme. Her ligger Danmark 6 procentpoint lavere end Sverige.

Skoleklima og jobtilfredshed

Danske lærere oplever i højere grad, at samarbejdet er kendetegnet ved gensidig støtte

85 % af de danske grundskolelærere og 81 % af ungdomsuddannelseslærerne er meget enige eller enige i, at skolen har en samarbejdskultur kendetegnet ved gensidig støtte. På grundskoleområdet er der sket en stigning fra 82 % til 85 % siden 2013, mens der på ungdomsuddannelsesområdet er sket en stigning fra 72 % til 81 %. På grundskoleområdet ligger Danmark i den forbindelse over Finland (79 %) og Sverige (80 %), mens Danmark er på niveau med Island (86 %) og under Norge (95 %). På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark ligeledes over Sverige (77 %).

Danske lærere oplever i mindre grad end lærere i de øvrige nordiske lande, at eleverne har mulighed for at bidrage til beslutninger

64 % af de danske grundskolelærere er meget enige eller enige i, at eleverne har mulighed for aktivt at bidrage til de beslutninger, der træffes vedrørende skolen. Dette er en mindre andel end i de øvrige nordiske lande (9-20 procentpoint under), ligesom Danmark ligger under OECD-gennemsnittet (7 procentpoint under). Samtidig ses en positiv udvikling, da en større andel af de danske grundskolelærere oplever, at eleverne har mulighed for at bidrage til beslutningerne, end det var tilfældet i 2013 (fra 56 % til 64 %). Det er endvidere fælles for grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet, at Danmark ligger under flere af de øvrige nordiske lande med hensyn til inddragelsen af henholdsvis medarbejdere og forældre.

Danske grundskolelærere oplever i mindre grad end lærere i de øvrige nordiske lande, at skolen sikrer ekstra støtte til elever med særlige behov

76 % af de danske grundskolelærere angiver, at deres skole sikrer ekstra støtte til en elev, hvis der er behov for det. Dette er lavere (8-21 procentpoint) end for de øvrige nordiske lande samt OECD-gennemsnittet, med undtagelse af de svenske lærere, der ligger på niveau med Danmark.

Danske lærere oplever i højere grad end lærere i de øvrige nordiske lande stress i arbejdet

54 % af de danske grundskolelærere oplever i høj eller nogen grad stress i deres arbejde. Det er en højere andel sammenlignet med OECD-gennemsnittet (5 procentpoint over) og lærere i de øvrige nordiske lande (9-11 procentpoint over) med undtagelse af Island, som ligger på niveau med Danmark. På ungdomsuddannelsesområdet er det 59 % af lærerne, der oplever stress i deres arbejde, hvilket er 17 procentpoint mere end i Sverige.

Ser man på, hvilke kilder der ifølge lærerne forårsager stress i arbejdet, er det for meget undervisning at forberede (61 % af grundskolelærerne og 59 % af ungdomsuddannelseslærerne) og for mange undervisningstimer (58 % af grundskolelærerne og 55 % af ungdomsuddannelseslærerne). 60 % af ungdomsuddannelseslærerne angiver desuden, at for meget rettearbejde/opgaveevaluering er en kilde til stress, mens det samme er tilfældet for 53 % af lærerne på grundskoleområdet.

Danske lærere oplever i højere grad end lærere i de øvrige nordiske lande, at jobbet efterlader tid til deres privatliv

83 % af de danske grundskolelærere oplever, at deres job i høj eller nogen grad efterlader tid til deres privatliv. Det er en markant højere andel sammenlignet med de øvrige nordiske lande (14-59 procentpoint højere) samt OECD-gennemsnittet (48 %). Blandt ungdomsuddannelseslærere er det 76 % af de danske lærere og 46 % af de svenske lærere, der har samme oplevelse.

Danske grundskolelærere oplever i mindre grad end lærere i Finland og Norge, at lærerjobbet er respekteret

Knap hver femte danske grundskolelærer oplever, at lærerjobbet er respekteret i samfundet (18 %). Det er mindre end i Finland og Norge (henholdsvis 40 og 17 procentpoint lavere). Blandt ungdomsuddannelseslærere er tendensen imidlertid omvendt. Her oplever 38 % af de danske lærere, at lærerjobbet er respekteret i samfundet, mens det er 14 % af de svenske ungdomsuddannelseslærere. Andelen af danske lærere, som oplever, at lærerjobbet er respekteret i samfundet, ligger på samme niveau som i 2013.

Skoleledelse

En større andel af de danske grundskoler og ungdomsuddannelser har et ledelsesteam sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

Langt størstedelen af de danske skoleledere angiver, at de har et ledelsesteam på skolen. På grundskoleområdet er det 94 % af lederne, mens det er 99 % af lederne på ungdomsuddannelsesområdet. Sammenlignes der med de øvrige nordiske lande og OECD-gennemsnittet, er der en større andel af skolerne i Danmark, som har et ledelsesteam. Resultatet understøtter billedet fra 2013, hvor Danmark ligeledes var et af de lande, hvor andelen af grundskoler og ungdomsuddannelser med et ledelsesteam var størst.

Danske skoleledere angiver, at ledelsesansvaret er mere delt sammenlignet med skoleledere i de øvrige nordiske lande

Sammenlignet med resultaterne fra de øvrige nordiske lande angiver danske skoleledere, at ansvaret for ledelsen af skolen generelt er mere delt mellem skolelederen, andre medlemmer af ledelsesteamet, lærere og skolens bestyrelse. Det gælder fx med hensyn til ansættelsen af lærere, optagelsen af elever og beslutninger vedrørende skolens budget. Samme billede tegnede sig i 2013, hvor resultaterne ligeledes viste, at danske ledere i højere grad end ledere i andre lande deler ansvaret for en række beslutninger.

Danske skoleledere angiver, at de bruger en mindre andel af deres tid på administration og en større andel af deres tid på ledelse sammenlignet med skoleledere i flere af de øvrige nordiske lande

Danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere skønner, at de bruger henholdsvis 28 % og 27 % af deres tid på administrative opgaver samt henholdsvis 26 % og 29 % af deres tid på ledelsesmæssige opgaver. Sammenlignet med de øvrige nordiske lande bruger danske grundskoleledere en mindre andel af deres tid på administrative opgaver (5-11 procentpoint, dog er Island på niveau med Danmark) og en større andel af deres tid på ledelsesmæssige opgaver (2-6 procentpoint, dog er Finland på niveau med Danmark). På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark 8 procentpoint under Sverige, hvad angår tid brugt på administrative opgaver, og 6 procentpoint over Sverige, hvad angår tid brugt på ledelsesmæssige opgaver.

Datagrundlaget

Denne rapport baserer sig på data fra spørgeskemaundersøgelserne fra TALIS 2013 og TALIS 2018. Der er i begge TALIS-runder udsendt spørgeskemaer til et repræsentativt udvalg af lærere og ledere på i alt tre uddannelsesniveauer: grundskolens indskoling og mellemtrin (0.-6. klasse), grundskolens udskoling (7.-10. klasse) samt gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser.

I TALIS 2018 har Danmarks Statistik gennemført de danske spørgeskemaundersøgelser. Hovedparten af dataindsamlingen er sket i marts-april 2018. De danske data fra TALIS 2013 er indsamlet af Styrelsen for It og Læring, og her er hovedparten af dataindsamlingen sket i februar-marts 2013.

I TALIS 2018 er der på grundskoleområdet i alt 4.593 lærerbesvarelser og 285 lederbesvarelser, mens der på ungdomsuddannelsesområdet er 1.670 lærerbesvarelser og 96 lederbesvarelser. Dataindsamlingen lever op til de høje kvalitetskrav, der er fastsat af OECD.

2 Indledning

Undervisningsministeriet besluttede i 2005, at Danmark skulle deltage i OECD's (Organisation for Economic Co-operation and Development) undersøgelse af undervisning og læring, der har fået navnet TALIS. TALIS står for Teaching and Learning International Survey og er den første internationale undersøgelse, der har fokus på lærernes professionelle udvikling, læringsmiljøet på skolerne og skoleledelse på både grundskoler og ungdomsuddannelser. TALIS imødekommer både et internationalt og et nationalt behov for viden om, hvordan man sikrer grundlaget for god undervisning. Danmark har deltaget i de to foregående runder af TALIS i årene 2008 og 2013. I TALIS 2018 deltager 48 lande, hvilket er en udvidelse på 14 lande i forhold til TALIS 2013. I denne og seneste runde deltog Danmark med samtlige af de tre mulige uddannelsesniveauer: grundskolens 0.-6. klasse, grundskolens 7.-10. klasse samt ungdomsuddannelser. For hvert uddannelsesniveau deltager et repræsentativt udsnit af lærere og ledere. I denne runde deltager Danmark desuden i det, der kaldes TALIS-PISA link, som gør det muligt at koble resultater fra TALIS og PISA.

OECD udarbejder to internationale TALIS-rapporter. Første rapport blev offentliggjort i juni 2019 og omhandler overordnet set emnerne: ændrede forhold for lærerprofessionen, undervisningspraksis, nye læreres start i professionen samt ledere og læreres kompetenceudvikling. Anden udgivelse offentliggøres i marts 2020 og omhandler overordnet set emnerne: lærersamarbejde og feedback, skoleklima og jobtilfredshed samt skoleledelse.

De internationale rapporter giver et samlet overblik over landenes praksis og udpeger lande, der adskiller sig fra hinanden. De fleste lande, der deltager i TALIS, udarbejder derudover nationale rapporter, der fokuserer på det enkelte lands resultater. Børne- og Undervisningsministeriet har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at udarbejde to nationale rapporter. Den første nationale rapport blev offentliggjort november 2019, mens nærværende rapport er den anden nationale rapport.

2.1 Formålet

OECD har gennem godt 20 år arbejdet med at udvikle indikatorer til måling af kvalitet inden for uddannelsesområdet. Mens PISA-undersøgelserne måler elevpræstationer, måler TALIS i stedet lærernes pædagogiske praksis og professionelle udvikling samt skoleledelsens rolle og funktioner. I TALIS er der lagt vægt på at måle den praksis på skoler og institutioner, som forskningen peger på har betydning for øgede elevpræstationer. Det overordnede formål med at udarbejde en dansk TALIS-rapport er at identificere forhold på grundskoler og ungdomsuddannelser, der i en international sammenligning er langt fremme, samt identificere forhold, hvor der er behov for et øget fokus. Desuden er det formålet at sammenligne og analysere forskelle og ligheder på tværs af uddannelsesniveauer samt undersøge udviklingen siden TALIS 2013.

Denne rapport vil overordnet set sætte fokus på nedenstående tre temaer med dertilhørende undersøgelsesspørgsmål:

1. Lærersamarbejde og feedback

- Hvilke samarbejdsaktiviteter indgår lærerne i, og hvor ofte sker det?
- Hvem giver feedback, og hvilke informationer ligger til grund for feedback?
- Hvilken betydning har feedback?

2. Skoleklima og jobtilfredshed

- Hvordan vurderer lærerne miljøet på skolen?
- Hvordan vurderer lærerne deres relationer?
- Hvordan vurderer lærerne stress og fysiske/psykiske påvirkninger?
- Hvilke kilder til stress oplever lærerne?
- Hvordan opfatter lærerne arbejdet som lærer?

3. Skoleledelse

- Hvilket uddannelsesniveau og hvilke formelle lederkvalifikationer har skolelederne?
- Hvilke faglige kompetenceudviklingsaktiviteter har lederne deltaget i?
- Hvilke behov for kompetenceudvikling oplever lederne?
- Hvilke hindringer for kompetenceudvikling oplever lederne?
- Hvilke personer indgår i skolernes ledelsesteam?
- Hvilken indflydelse har skolerne?
- Hvordan fordeler skolelederens tid sig på forskellige opgaver?
- Hvor ofte beskæftiger skolelederen sig med forskellige aktiviteter?

Rapportens kapitler er struktureret efter ovenstående tre temaer.

2.2 Analyser på tværs af lande, uddannelsesniveauer og tid

Deltagerlande kan deltage med følgende tre uddannelsesniveauer:

- Grundskolens 0.-6. klasse (frivillig deltagelse)
- Grundskolens 7.-10. klasse (obligatorisk deltagelse)
- Ungdomsuddannelser (frivillig deltagelse).

Alle lande, der deltager i TALIS 2018, skal deltage med grundskolens 7.-10. klasse og kan derudover vælge, om de deltager med de to andre uddannelsesniveauer. Det betyder, at alle 48 lande deltager med grundskolens 7.-10. klasse, mens 15 lande deltager med grundskolens 0.-6. klasse, og 11

lande deltager med ungdomsuddannelser. Danmark deltager med alle tre uddannelsesniveauer. I kapitel 1 i den internationale tekniske rapport (OECD, 2019) kan man se en komplet liste over de deltagende lande.

2.2.1 Analyse på tværs af lande

For at fokusere og afgrænse analyserne i rapporten sammenlignes de danske resultater med resultaterne for de øvrige nordiske lande. Skolevæsnerne i de nordiske lande er relativt ens, hvilket gør det oplagt at sammenligne med de nordiske lande. For grundskolens 7.-10. klasse sammenlignes med: Finland, Island, Norge og Sverige. For de to andre uddannelsesniveauer, dvs. grundskolens 0.-6. klasse samt ungdomsuddannelsesniveauet, sammenlignes de danske resultater udelukkende med resultaterne for Sverige. Det skyldes, at de tre øvrige nordiske lande ikke deltager med disse to uddannelsesniveauer.

Resultaterne for grundskolens 7.-10. klasse sammenlignes også med gennemsnittet forde 31 deltagende OECD-lande. Denne sammenligning foretages for at vurdere, hvordan de danske resultater placeres sig internationalt set. For grundskolens 0.-6. klasse og ungdomsuddannelsesniveauet sammenlignes ikke med gennemsnittet for deltagende OECD-lande. Det skyldes, at der kun er henholdsvis 15 og 11 lande, der deltager med de to niveauer. Gennemsnittet er derfor ikke udtryk for et bredt udsnit af OECD-landenes resultater. I nedenstående tabel ses en oversigt over de lande, der sammenlignes med på de tre niveauer.

TABEL 1

Sammenligningslande

Grundskole 0.-6. klasse	Grundskole 7.-10. klasse	Ungdomsuddannelser
	Finland	
	Island	
	Norge	
Sverige	Sverige	Sverige
	OECD-gennemsnit	

2.2.2 Analyse af de tre uddannelsesniveauer

I rapporten vil resultaterne for hvert uddannelsesniveau blive fremstillet og dertil forskelle og ligheder mellem uddannelsesniveauerne. Analysen vil også have fokus på forskelle i resultaterne for erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser. Der er to centrale forhold, der er væsentlige for analysen og formidlingen af resultaterne:

- I rapporten fremstilles som udgangspunkt resultater for grundskolens 7.-10. klasse samt ungdomsuddannelserne. Resultater fra grundskolens 0.-6. klasse fremgår kun, hvis der er interessante forskelle mellem de to grundskoleniveauer. Denne prioritering skyldes to ting. For det første er der meget få forskelle i besvarelserne fra de to grundskoleniveauer, og for det andet er der langt flere sammenligningslande for det højeste grundskoleniveau. Når der i rapporten henvises til "grundskolen", "grundskolelærere" eller "grundskoleledere", menes der resultater for grundskolens 7.-10. klasse. De steder, hvor der er interessante forskelle mellem de to niveauer, vil de to niveauers resultater eksplicit fremgå.

- I rapporten fremstilles signifikante og væsentlige forskelle mellem resultaterne for erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser. I denne analyse skal man være opmærksom på to forhold: For det første er det ikke muligt at sammenligne de to uddannelsestyper med andre lande, da det kun er muligt at sammenligne det samlede ungdomsuddannelsesniveau med andre lande. Forskelle mellem erhvervsuddannelser og de gymnasiale uddannelser vil derfor udelukkende basere sig på danske resultater. For det andet vil analysen kun basere sig på lærerbesvarelser, da der er for få lederbesvarelser til at gennemføre analysen.

2.2.3 Udviklinger siden TALIS 2013

I rapporten analyseres udviklingen siden TALIS 2013. Der er dog foretaget mange ændringer i spørgeskemaerne siden TALIS 2013, hvilket betyder, at det ikke er alle besvarelser på spørgsmålene fra henholdsvis 2013 og indeværende rapport, der er direkte sammenlignelige. Hvor der ikke kan foretages en direkte sammenligning på spørgsmålsniveau, sammenholdes de nye resultater fra 2018 så vidt muligt med hovedkonklusionerne i den danske TALIS-rapport fra 2013. I indledningen til hvert kapitel i denne rapport fremgår, under hvilke emner det er muligt at analysere udviklingen fra 2013 til 2018.

For grundskolens 0.-6. klasse og ungdomsuddannelsesniveauet er det ikke muligt at sammenligne de danske udviklinger med de svenske. Det skyldes, at Sverige udelukkende deltog med grundskolens 7.-10. klasse i TALIS 2013. Det er heller ikke muligt at sammenligne gennemsnittet for deltagende OECD-lande i 2018 med OECD-gennemsnittet i 2013, da det ikke er de samme OECD-lande, der har deltaget i de to runder.

2.3 Metode

Datamaterialet for TALIS baserer sig udelukkende på surveydata. Denne rapport baserer sig på data for TALIS 2013 og TALIS 2018. Der er i begge TALIS-runder udsendt spørgeskemaer til seks respondentgrupper. Der er udsendt to spørgeskemaer for hvert af de tre uddannelsesniveauer, henholdsvis ét til lærere og ét til ledere. De tre spørgeskemaer til ledere er identiske bortset fra enkelte varierende spørgsmål og hjælpetekster. Det samme gælder for de tre udsendte spørgeskemaer til lærere. Som tidligere beskrevet er der dog ændret i relativt mange spørgsmål fra 2013 til 2018.

I grundskolen er spørgeskemaerne til lederne besvaret af skolens øverste daglige leder, dvs. skolelederen. Skolelederen har besvaret spørgeskemaet på baggrund af praksis i relation til henholdsvis 0.-6. klassetrin eller 7.-10. klassetrin, afhængigt af hvilket niveau skolen er udtrukket til at repræsentere i TALIS. På ungdomsuddannelsesområdet er spørgeskemaet besvaret af rektor på de gymnasiale uddannelser, mens det på erhvervsuddannelsesområdet er besvaret af en leder for én eller flere uddannelser under det hovedområde, som erhvervsskolen er udtrukket til at repræsentere.

OECD har sammen med et internationalt projektkonsortium og en række eksperter udfærdiget spørgeskemaerne. Spørgsmålene er stillet med udgangspunkt i den nyeste viden om, hvilke forhold der er af betydning for undervisning og læring, herunder forhold af ledelsesmæssig betydning i undervisningssektoren. Spørgsmålene er så vidt muligt stillet, så de har samme betydning i de forskellige deltagende lande. De udsendte spørgeskemaer kan ses på www.uvm.dk. Under hver tabel og figur i indeværende rapport står opført, hvilket spørgsmålsnummer den pågældende tabel eller figur tager afsæt i. Spørgsmålsnummeret henviser til spørgeskemaet for grundskolens 7.-10 klasse.

2.3.1 Danske data lever op til kvalitetskrav

Danmarks Statistik har indsamlet data i perioden marts-maj 2018. Dataindsamlingen lever op til de kvalitetskrav til deltagere i TALIS 2018, der er fastsat af OECD:

- Skolerne skal vælges, så de er repræsentative for hvert lands skoler, og lærerne skal udgøre et tilfældigt udvalg af skolernes lærere. Mindst 50 % af de udvalgte skoler skal indvilge i at deltage.
- Mindst 50 % af de udvalgte lærere på den enkelte skole skal deltage, og samlet set skal der være mere end 75 % af lærerne, der besvarer skemaet på de deltagende skoler.
- Mindst 50 % af de udvalgte ledere skal besvare skemaet.

EVA har gennemført en bortfaldsanalyse, der indikerer, at de deltagende skoler er repræsentative med hensyn til skolernes geografiske placering, type og størrelse. I appendiks til rapporten beskrives de danske spørgeskemaundersøgelser med hensyn til: gennemførelse, bortfaldsanalyse samt svarprocenter. Se desuden den internationale tekniske rapport for flere detaljer om gennemførelse af TALIS (OECD, 2019).

2.3.2 Vægte og usikkerhed

OECD har lavet vægte for besvarelser for alle seks spørgeskemaundersøgelser i begge TALIS-runder. Vægtene tager højde for stikprøvedesignet samt eventuelle skævheder i de enkelte landes data. OECD har desuden udviklet et statistikprogram, IDB Analyzer, der er beregnet til at tage højde for komplicerede stikprøvedesign. IDB Analyzer kan for hver TALIS-runde og hvert land og uddannelsesniveau udregne, hvor stor usikkerhed der er for det enkelte estimat. For alle de resultater, der er nævnt i rapporten, har EVA undersøgt, om forskelle mellem TALIS-runder, lande og uddannelsesniveauer er signifikant forskellige ved et konfidensniveau på 95 %. Hvad enten der i rapporten nævnes markante eller mindre forskelle, er disse signifikant forskellige. Hvis et lands resultater ikke er signifikant forskellige fra de danske resultater, vil det fremgå af indeværende rapport, at landets besvarelser er på niveau med de danske besvarelser.

2.4 Fortolkning af resultaterne

Der er flere aspekter, man skal være opmærksom på, når man fortolker rapportens resultater:

- Resultaterne bygger på lærernes og ledernes egne vurderinger af og holdninger til undersøgelsens temaer. Resultaterne i rapporten kan derfor afvige fra fx nationalt opgjorte registerdata.
- Den internationale sammenligning må foretages med forbehold for, at kulturelle forskelle kan have indflydelse på, hvordan lærere og ledere opfatter undersøgelsens temaer og spørgsmål, hvilket i sidste ende kan have indflydelse på deres besvarelse.
- Der er foretaget ændringer i spørgeskemaerne fra 2013 til 2018. Når vi sammenligner besvarelserne fra de to år, fremhæver vi væsentlige ændringer i spørgeskemaerne. Det er vanskeligt at vurdere, hvilken betydning ændringerne har, og der skal derfor tages forbehold for disse ændringer.
- På grundskole-, erhvervsuddannelses- og gymnasieområdet er der, siden TALIS 2013, både gennemført større politiske reformer samt gennemført nye arbejdstidsregler. Resultater i rapporten, der baserer sig på ændringer fra 2013 til 2018, kan være relevante at tolke i sammenhæng med disse ændringer. I indledningen til hvert kapitel uddybes nogle af de ændringer, der er vigtige at holde sig for øje, når man fortolker resultaterne i det enkelte kapitel.

Med disse forbehold in mente styrker TALIS dog klart sammenligningen af lærere og lederes vilkår og praksis over tid i forskellige skolesystemer.

Læsevejledning

Når du læser rapporten, er det vigtigt, at du er opmærksom på følgende forhold:

- **Resultater med udgangspunkt i grundskolens 7.-10. klasse:** Som udgangspunkt fremstilles resultater fra grundskolens 7.-10. klasse. Der fremstilles kun resultater fra grundskolens 0.-6. klasse, hvis der er interessante forskelle mellem de to uddannelsesniveauer. Når der i rapporten henvises til grundskolen, grundskolelærere eller grundskoleledere, menes der resultater for grundskolens 7.-10. klasse. De steder, hvor der er interessante forskelle mellem de to niveauer, vil de to niveauers resultater eksplicit fremgå.
- **Ikke alle spørgsmål kan sammenlignes fra 2013 til 2018:** I rapporten analyseres udviklingen siden TALIS 2013. Der er dog foretaget mange ændringer i skemaerne siden TALIS 2013, hvilket betyder, at det ikke er alle besvarelser på spørgsmålene fra henholdsvis 2013 og indeværende rapport, der er direkte sammenlignelige. Hvor der ikke kan foretages en direkte sammenligning på spørgsmålsniveau, sammenholdes de nye resultater fra 2018 så vidt muligt med hovedkonklusionerne i den danske TALIS-rapport fra 2013.
- **Grundskolens 7.-10. klasse sammenlignes med flere nordiske lande:** Grundskolens 7.-10. klasse sammenlignes med Finland, Island, Norge og Sverige, mens grundskolens 0.-6. klasse og ungdomsuddannelsesniveauet udelukkende sammenlignes med Sverige. Det skyldes, at det kun er Danmark og Sverige, der deltager med alle tre uddannelsesniveauer.
- **Kun grundskolens 7.-10. klasse sammenlignes med OECD-gennemsnit:** For grundskoleniveauet (0.-6. klasse) og ungdomsuddannelsesniveauet sammenlignes ikke med gennemsnittet for alle OECD-lande. Det skyldes, at der kun er henholdsvis 15 og 11 lande, der deltager på de to niveauer. Gennemsnittet er derfor ikke udtryk for et bredt udsnit af OECD-landenes resultater.
- **Væsentlige forskelle mellem erhvervsuddannelseslærere og gymnasielærere vil fremgå:** I rapporten fremstilles alle signifikante og væsentlige forskelle i besvarelser fra danske erhvervsuddannelseslærere og gymnasielærere. Når forskelle mellem de to typer af ungdomsuddannelser visse steder i rapporten ikke fremstilles, skyldes det, at der ikke er væsentlige forskelle mellem svarene fra de to grupper af lærere. Det er kun muligt at sammenligne det samlede resultat for begge typer af ungdomsuddannelser med resultaterne fra de andre lande.

3 Lærersamarbejde og feedback

Samarbejde mellem lærere og feedback til lærere er vigtige elementer i lærernes muligheder for at udvikle sig fagligt. I dette kapitel belyses en række aspekter vedrørende lærersamarbejde og feedback. I kapitlet præsenteres resultater for, hvordan lærerne samarbejder, og hvor ofte de gør det. Derudover præsenteres resultater for, hvem der giver feedback til lærerne, grundlaget for feedbacken, og hvilke aspekter i undervisningen feedbacken har betydning for.

Definition på feedback i TALIS

I spørgeskemaerne til lærerne defineres feedback som følger:

Feedback er alle de former for tilbagemeldinger, du får på din undervisning baseret på en eller anden form for engagement i dit arbejde (fx overværelse af din undervisning, drøftelse af dine undervisningsplaner eller elevresultater).

Feedback kan gives gennem uformelle drøftelser mellem dig og din leder eller andre, eller den kan være del af et mere formelt og struktureret evalueringssystem.

I den udstrækning det er muligt, sammenholdes lærernes besvarelser fra 2013 og 2018. Dette er tilfældet for spørgsmålet, der omhandler samarbejde. Herudover sammenlignes der med besvarelser fra de øvrige nordiske lande og med gennemsnittet for OECD-landene.

Resultaterne i dette kapitel skal forstås i sammenhæng med de forskellige indsatser, reformer og lignende, der er gennemført på uddannelsesområdet. For forståelsen af resultaterne i dette kapitel kan følgende forhold være relevante:

- På grundskoleområdet trådte der i august 2014 en reform i kraft, som blandt andet fokuserede på kompetenceudvikling af det pædagogiske personale samt samarbejdet mellem og på tværs af medarbejdergrupper. Med aftalen om reformen har regeringen afsat i alt 1 mia. kr. i perioden 2014-2020 til styrket efteruddannelse af lærere og pædagoger i folkeskolen. Desuden har A.P. Møller Fonden fra sommeren 2014 til sommeren 2018 bevilliget godt halvdelen af den milliard kroner, som Fonden donerede i 2013 til at styrke den danske folkeskole. Fonden har blandt andet tilgodeset projekter med fokus på at udvikle de professionelles samarbejde (www.apmollerfonden.dk).
- På gymnasieområdet trådte der i 2017 en reform i kraft, og i forlængelse heraf er der afholdt en række kurser med henblik på at understøtte reformimplementeringen, herunder fx *Fagudvikling i Praksis* (FiP) og *Skoleudvikling i Praksis* (SiP). Børne- og Undervisningsministeriet administrerer

desuden en pulje til efteruddannelse, som gymnasierne kan ansøge om at få del i, hvis de gennemfører ekstraordinære kompetenceløft af lærere og ledere i perioden 2017-2024. Disse kompetenceudviklingsaktiviteter er relevante for temaet lærersamarbejde og feedback, fordi reformen på flere områder lægger op til, at lærerne skal samarbejde på nye måder, ligesom lederne skal styrke deres arbejde med kvalitetsudvikling. Fx skal lærerne samarbejde på nye måder om flerfagligt samspil og et nyt grundforløb, mens lederne i højere grad kan inddrage data om, hvordan skolen styrker sit arbejde med centrale kvalitetsmål, fx øget elevtrivsel.

- På erhvervsuddannelsesområdet er der gennemført en reform i 2015, som blandt andet betyder, at der skal foretages et løft af undervisernes erhvervspædagogiske kompetencer. For lærere fastansat i 2010 eller senere er det et krav, at de senest fire år efter ansættelsen skal have kompetencer fra en pædagogisk uddannelse, der som minimum svarer til en gennemført pædagogisk diplomuddannelse. For lærere fastansat i 2009 eller tidligere har kompetenceløftet et omfang, der svarer til mindst 10 ECTS-point. For mere viden om status på lærernes pædagogiske kompetenceudvikling i 2019 henvises til EVA (2019a). Disse kompetenceudviklingsaktiviteter er relevante for temaet lærersamarbejde og feedback, fordi kompetenceløftet kan forventes at påvirke lærerenes samarbejde om den pædagogiske praksis.

Derudover kan der være yderligere, nationale forhold af betydning, ligesom der kan være forhold i andre lande, som kan være relevante at inddrage i det videre arbejde med undersøgelsens resultater. Endvidere kan der være foretaget undersøgelser, der ikke refereres i denne rapport, som kan være med til at kontekstualisere undersøgelsens resultater[1].

Sammenfatning – Lærersamarbejde og feedback

Lærersamarbejde

- De danske grundskolelærere samarbejder mindre hyppigt end svenske og norske lærere. Det gælder med hensyn til at deltage i teammøder, deltage i fælles faglige uddannelsesaktiviteter, samarbejde med lærere på skolen om fælles standarder samt drøftelse af konkrete elevers læring. Fx angiver 41 % af de danske grundskolelærere, at de deltager i teammøder én gang om ugen eller mere, hvilket er henholdsvis 38 og 39 procentpoint mindre end i Sverige og Norge. De danske lærere ligger i den forbindelse på niveau med de islandske lærere og henholdsvis 18 og 19 procentpoint højere end de finske lærere og OECD-gennemsnittet. På ungdomsuddannelsesområdet er der for samtlige samarbejdsområder i TALIS en større andel af svenske lærere, der har angivet, at de deltager i disse én gang om ugen eller mere. Det er vigtigt at bemærke, at resultaterne ikke siger noget om kvaliteten af samarbejdet eller den tid, der bruges på at samarbejde i det hele taget. Angående tiden brugt på samarbejde viser første TALIS-rapport fra 2018, at danske grundskolelærere angiver at bruge 3,1 time om ugen på teamsamarbejde og dialog med kolleger på skolen, mens de svenske og norske lærere angiver, at de bruger henholdsvis 3,4 og 3,5 timer om ugen.

1 Når der i rapporten henvises til grundskolen, grundskolelærere eller grundskoleledere, menes der resultater for grundskolens 7.-10. klasse. De steder, hvor der er interessante forskelle mellem grundskolens 0.-6. klasse og grundskolens 7.-10. klasse, vil de to niveauers resultater eksplicit fremgå.

- Der er en blandet udvikling i samarbejdet blandt de danske lærere siden 2013. Blandt grundskolelærere er der på den ene side en større andel, der deltager i teammøder én gang om ugen eller mere (fra 31 % til 41 %), ligesom en større andel af lærerne drøfter udviklingen af konkrete elevers læring én gang om ugen eller mere (fra 32 % fra 39 %). På den anden side er andelen af lærere, der aldrig overværer andre læreres undervisning og giver feedback, også steget (fra 45 % til 52 %). Blandt ungdomsuddannelseslærerne er der modsat grundskoleområdet en mindre andel af lærerne, som deltager i teammøder én gang om ugen eller mere (fra 10 % til 6 %).
- De danske lærere samarbejder generelt mindre hyppigt, jo ældre eleverne er. Lærere på 0.-6. klassetrin samarbejder oftere end lærere på 7.-10. klassetrin, mens lærerne på 7.-10. klassetrin samarbejder oftere end ungdomsuddannelseslærerne. På ungdomsuddannelsesområdet samarbejder lærerne på erhvervsuddannelserne oftere end lærerne på de gymnasiale uddannelser.

Feedback til lærere

- Sammenlignet med de øvrige nordiske lande er der generelt en større andel af danske lærere, der har modtaget feedback med afsæt i de forskellige typer af information, der spørges ind til i TALIS. Billedet er dog komplekst, og det varierer, hvor mange af de øvrige nordiske lande der placerer sig henholdsvis over og under Danmark. Eksempelvis har 60 % af de danske grundskolelærere modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser (fx målresultater, projektresultater, testresultater). Danmark ligger her 3-31 procentpoint over de øvrige nordiske lande og 9 procentpoint under OECD-gennemsnittet. På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark 5 procentpoint over Sverige.
- 59 % af de danske grundskolelærere og 55 % af ungdomsuddannelseslærerne angiver, at den feedback, de har fået inden for de seneste 12 måneder, har haft en positiv indflydelse på deres undervisning. Dette er lavere end OECD-gennemsnittet (12 procentpoint) og de nordiske lande (5-10 procentpoint) med undtagelse af Finland, der ligger på niveau med Danmark. På ungdomsuddannelsesområdet gentager billedet sig, hvor Danmark ligger 6 procentpoint lavere end Sverige.
- Henholdsvis 74 % og 79 % af de danske grundskole- og ungdomsuddannelseslærere, der angiver, at feedback har haft en positiv indflydelse på deres undervisning, angiver desuden, at feedbacken har ført til en positiv ændring inden for deres pædagogiske/didaktiske kompetencer. På grundskoleområdet placerer de danske lærere sig over samtlige af de øvrige nordiske landes lærere (5-13 procentpoint) og på niveau med OECD-gennemsnittet. De danske lærere på ungdomsuddannelserne ligger ligeledes 10 procentpoint højere end de svenske lærere.
- Henholdsvis 38 % og 16 % af de danske grundskole- og ungdomsuddannelseslærere, der angiver, at feedback har haft en positiv indflydelse på deres undervisning, angiver desuden, at feedbacken har ført til en positiv ændring vedrørende deres metoder til undervisning af elever med særlige behov. Sammenligner man med de andre lande, ligger Danmark 8-19 procentpoint under disse på grundskoleområdet og 11 procentpoint lavere end OECD-gennemsnittet. På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark 32 procentpoint under Sverige.

3.1 Lærersamarbejde

De danske grundskole- og ungdomsuddannelseslærere bruger henholdsvis 3,1 time og 2,5 time om ugen på teamsamarbejde og dialog med kolleger. Det peger rapporten *TALIS 2018 – 1. rapport* (EVA, 2019b) på. Men TALIS 2018 indeholder også spørgsmål om, hvilke samarbejdsaktiviteter lærernes samarbejde indeholder. Spørgsmålene spænder bredt og fokuserer både på koordinering, såsom fx udveksling af undervisningsmaterialer med kolleger, og den del af det professionelle samarbejde, som handler om gennemførelse af konkret undervisning med én eller flere kolleger. I dette afsnit præsenteres de danske grundskole- og ungdomsuddannelseslæreres besvarelser.

3.1.1 Hvilke samarbejdsaktiviteter indgår lærerne i, og hvor ofte sker det?

I TALIS 2018 er lærerne blevet spurgt, hvor ofte de gennemfører en række samarbejdsaktiviteter. Tabellen nedenfor viser de danske læreres svar:

TABEL 3.1

Hvor ofte gennemfører lærerne i gennemsnit følgende samarbejdsaktiviteter på skolen?

Grundskole 7.-10. klasse

	1 gang om ugen eller mere %	1-3 gange om måneden %	5-10 gange om året %	1-4 gange om året %	Aldrig %
Deltager i teammøder	41	34	16	8	2
Drøfter udviklingen af konkrete elevers læring	39	32	15	13	2
Gennemfører konkret undervisning som et team med én eller flere kolleger i den samme klasse	26	10	13	35	16
Udveksler undervisningsmaterialer med kolleger	24	34	23	17	2
Samarbejder med lærere på denne skole for at sikre fælles standarder for evaluering og bedømmelse af elevernes faglige udvikling	17	21	20	33	8
Overværer andre læreres undervisning og giver feedback	6	5	6	31	52
Deltager i fælles aktiviteter på tværs af forskellige klasser og aldersgrupper (fx projekter)	5	7	19	59	10
Deltager i fælles faglige uddannelsesaktiviteter	4	8	16	60	11

Ungdomsuddannelser

	1 gang om ugen eller mere %	1-3 gange om måneden %	5-10 gange om året %	1-4 gange om året %	Aldrig %
Drøfter udviklingen af konkrete elevers læring	28	30	18	21	3
Udveksler undervisningsmaterialer med kolleger	17	32	28	21	2
Samarbejder med lærere på denne skole for at sikre fælles standarder for evaluering og bedømmelse af elevernes faglige udvikling	8	16	14	49	13
Deltager i teammøder	6	22	37	32	3
Gennemfører konkret undervisning som et team med én eller flere kolleger i den samme klasse	6	6	11	60	18
Overværer andre læreres undervisning og giver feedback	2	4	5	47	43
Deltager i fælles aktiviteter på tværs af forskellige klasser og aldersgrupper (fx projekter)	1	3	10	68	17
Deltager i fælles faglige uddannelsesaktiviteter	1	5	16	72	6

Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 33).

På grundskoleniveau tegner der sig overordnet set et billede af, at lærerne oftest deltager i samarbejdsaktiviteter som fx at deltage i teammøder og drøfte udviklingen af konkrete elevers læring, mens de mindre hyppigt deltager i de mere specifikt formulerede samarbejdsaktiviteter som fx at overvære andre læreres undervisning og give feedback. Konkret er det i alt 41 % af grundskolelærerne, der svarer, at de deltager i teammøder én gang om ugen eller mere, og i alt 39 % drøfter udviklingen af konkrete elevers læring én gang om ugen eller mere. Modsat svarer 52 % af grundskolelærerne, at de aldrig overværer andre læreres undervisning og giver feedback.

De danske ungdomsuddannelseslærere samarbejder oftest om at drøfte udviklingen af konkrete elevers læring (28 % én gang om ugen eller mere) og udveksle undervisningsmaterialer med kolleger (17 % én gang om ugen eller mere). Samtidig svarer 43 % af lærerne på ungdomsuddannelserne, at de aldrig overværer andre læreres undervisning og giver feedback.

Blandt ungdomsuddannelseslærerne er samarbejdet mere udbredt blandt lærerne på erhvervsuddannelserne end lærerne på de gymnasiale uddannelser. Lærerne på erhvervsuddannelserne samarbejder mere end lærerne på de gymnasiale uddannelser med hensyn til at:

- Deltage i teammøder
- Drøfte udviklingen af konkrete elevers læring
- Udveksle undervisningsmaterialer med kolleger
- Samarbejde med lærere på denne skole for at sikre fælles standarder for evaluering og bedømmelse af elevernes faglige udvikling
- Gennemføre konkret undervisning som et team med én eller flere kolleger i den samme klasse.

I forlængelse af ovennævnte punkter er det eksempelvis 21 % af lærerne på erhvervsuddannelserne, der deltager i teammøder én gang om ugen eller mere, sammenlignet med 2 % af lærerne på de gymnasiale uddannelser. Derudover er der 39 % af lærerne på erhvervsuddannelserne, der drøfter udviklingen af konkrete elevers læring én gang om ugen eller mere, sammenlignet med 25 % af lærerne på de gymnasiale uddannelser.

Sammenligner vi samarbejdet blandt lærere på henholdsvis 0.-6. klassetrin, 7.-10. klassetrin og ungdomsuddannelserne, ser vi en tendens til, at lærere på 0.-6. klassetrin samarbejder oftere end lærere på 7.-10. klassetrin, som igen samarbejder oftere end ungdomsuddannelseslærerne. Des ældre eleverne er, des mindre hyppigt samarbejder lærerne altså.

Ser vi nærmere på forskellen mellem lærere på 0.-6. klassetrin og 7.-10. klassetrin, fremgår det eksempelvis, at 58 % af lærerne på 0.-6. klassetrin deltager i teammøder én gang om ugen eller mere, sammenlignet med 41 % af lærerne på 7.-10. klassetrin. Der ses ligeledes forskel, med hensyn til hvor ofte lærerne gennemfører konkret undervisning som et team i den samme klasse. 35 % af lærerne på 0.-6. klassetrin gennemfører således konkret undervisning som et team i den samme klasse én gang om ugen eller mere, sammenlignet med 26 % af lærerne på 7.-10. klassetrin.

Ser man på udviklingen fra 2013 til 2018, tegner der sig et blandet billede:

På grundskoleområdet gælder det fx, at andelen af lærere, der deltager i teammøder én gang om ugen eller mere, er steget fra 31 % til 41 %. Der ses ligeledes en positiv udvikling med hensyn andelen af lærere, som drøfter udviklingen af konkrete elevers læring én gang om ugen eller mere (fra 32 % til 39 %), ligesom der er en større andel af lærerne, der samarbejder om at sikre fælles standarder for evaluering og bedømmelse af elevernes faglige udvikling én gang om ugen eller mere (fra 12 % til 17 %). Samtidig er andelen af lærere, der aldrig overværer andre læreres undervisning og giver feedback, steget fra 45 % til 52 %. Det samme er tilfældet med hensyn til andelen af lærere, der aldrig gennemfører undervisning som et team med én eller flere kolleger i den samme klasse (fra 11 % til 16 %). På ungdomsuddannelsesområdet er der modsat grundskoleområdet en mindre andel af lærerne, som deltager i teammøder én gang om ugen eller mere (fra 10 % til 6 %).

De danske grundskole- og ungdomsuddannelseslærere adskiller sig fra lærerne i de øvrige nordiske lande og OECD-gennemsnittet ved blandt andet mindre hyppigt at deltage i fælles, faglige uddannelsesaktiviteter. Desuden ses en tendens til, at lærere i Danmark generelt samarbejder mindre hyppigt end de svenske og norske lærere. Dette er beskrevet nærmere nedenfor.

De danske lærere samarbejder mindre hyppigt sammenlignet med Sverige og Norge

Danske lærere samarbejder generelt set mindre hyppigt end svenske og norske lærere. Det er en tendens, der gør sig gældende med hensyn til en række af de samarbejdsaktiviteter, som lærerne er blevet spurgt om i TALIS.

Ser man på den samlede tid brugt på samarbejde, er der imidlertid ikke særlig stor forskel mellem Danmark, Sverige og Norge, og det er vigtigt at have in mente, når nedenstående resultater fortolkes (EVA, 2019). Danske lærere angiver således at bruge 3,1 time om ugen på teamsamarbejde og dialog med kolleger på skolen, mens de svenske og norske lærere angiver, at de bruger henholdsvis 3,4 og 3,5 timer om ugen.

De danske lærere samarbejder mindre hyppigt end de svenske og norske lærere på 7.-10. klassetrin med hensyn til at:

- Deltage i teammøder

- Deltage i fælles faglige uddannelsesaktiviteter
- Samarbejde med lærere på skolen for at sikre fælles standarder for evaluering og bedømmelse af elevernes faglige udvikling
- Drøfte udviklingen af konkrete elevers læring.

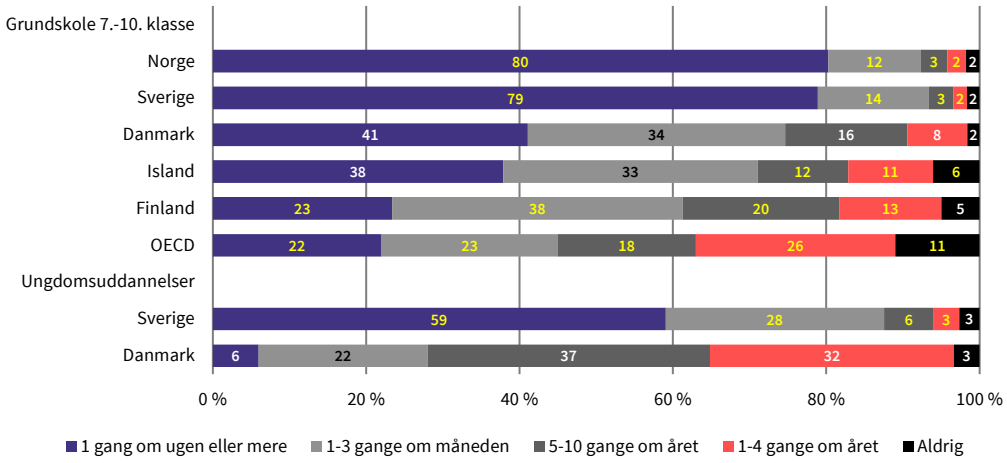
Billedet er mere blandet, når man sammenholder samarbejdet blandt danske lærere med samarbejdet blandt henholdsvis de finske og islandske lærere og OECD-gennemsnittet.

Ser vi nærmere på de lærere, der underviser på henholdsvis 0.-6. klassetrin og på ungdomsuddannelserne, er der ved samtlige samarbejdsområder, der er spurgt ind til i TALIS, en større andel af svenske lærere, der har angivet, at de deltager i de forskellige samarbejdsaktiviteter én gang om ugen eller mere.

Ét af de områder, hvor de danske lærere adskiller sig fra især de svenske og norske lærere, er med hensyn til teamsamarbejdet. Figuren nedenfor viser, hvor ofte lærerne i de nordiske lande deltager i teammøder på skolen:

FIGUR 3.1

Hvor ofte deltager lærerne i gennemsnit i teammøder på skolen?



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 33).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Det fremgår af figuren, at 80 % af de norske lærere og 79 % af de svenske lærere angiver, at de deltager i teammøder én gang om ugen eller mere. Til sammenligning er det 41 % af de danske lærere, som angiver, at de deltager i teammøder én gang om ugen eller mere. De danske lærere ligger på niveau med de islandske lærere, hvor 38 % svarer, at de deltager i teammøder én gang om ugen eller mere. 23 % af de finske lærere svarer det samme, mens OECD-gennemsnittet er på 22 %.

På ungdomsuddannelsesområdet er der også en markant forskel på Danmark og Sverige. 59 % af de svenske ungdomsuddannelseslærere og 6 % af de danske ungdomsuddannelseslærere svarer således, at de deltager i teammøder én gang om ugen eller mere, hvilket er en forskel på 53 procentpoint.

I forlængelse af ovennævnte er det afslutningsvist vigtigt at bemærke, at hyppigheden af teammøder ikke siger noget om kvaliteten af det samarbejde, der foregår, ligesom den heller ikke siger noget om, hvor lange møderne er.

3.2 Feedback til lærere

I TALIS 2018 er lærerne blevet bedt om at forholde sig til, hvorvidt de har fået feedback fra forskellige personer, og hvilke informationer der i givet fald ligger til grund for feedbacken.

3.2.1 Hvem giver feedback, og hvilke informationer ligger til grund for feedback?

Nedenstående tabel viser, hvilke personer på skolerne der giver lærerne feedback, og hvilke typer af informationer der ligger til grund for feedbacken. I den forbindelse skal man være opmærksom på, at tabellen ikke siger noget om hyppighed og varighed af feedbacken.

TABEL 3.2

Hvilke personer anvender nedenstående typer af information til at give lærerne feedback?

Grundskole 7.-10. klasse

	Eksterne personer eller myndigheder %	Skoleleder eller andre medlemmer af skolens ledelsesteam %	Kolleger på skolen (ikke en del af skolens ledelsesteam) %	Har aldrig modtaget denne type feedback %
Overværelse af min klasseundervisning	12	33	37	36
Elevers besvarelser af spørgeskemaer om forhold relateret til min undervisning	7	15	16	67
Evaluering/vurdering af min faglige viden	5	17	19	66
Eksterne testresultater for de elever, jeg underviser (fx nationale test, prøvekarakterer)	22	35	25	35
Resultater for skolen og for de enkelte klasser (fx målresultater, projektresultater, testresultater)	13	38	21	40
Selvevaluering/-vurdering af mit arbejde (fx præsentation af portfolio-evalueringer, analyser af videooptagelser af min undervisning)	2	6	14	80

Ungdomsuddannelser

	Eksterne personer eller myndigheder %	Skoleleder eller andre medlemmer af skolens ledelsesteam %	Kolleger på skolen (ikke en del af skolens ledelsesteam) %	Har aldrig modtaget denne type feedback %
Overværelse af min klasseundervisning	5	51	45	21
Elevers besvarelser af spørgeskemaer om forhold relateret til min undervisning	4	51	11	39
Evaluering/vurdering af min faglige viden	5	19	15	66
Eksterne testresultater for de elever, jeg underviser (fx prøveresultater, prøvekarakterer)	23	26	10	49
Resultater for skolen og for de enkelte klasser (fx målresultater, projektresultater, testresultater)	12	40	9	48
Selvevaluering/-vurdering af mit arbejde (fx præsentation af portfolio-evalueringer, analyser af videooptagelser af min undervisning)	3	11	10	79

Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 29).
Note: Med eksterne personer eller myndigheder menes fx censorer, repræsentanter fra forvaltningen, fagkonsulenter eller andre samarbejdsparter uden for skolen.

Tabellen viser, at når grundskolelærerne får feedback, er det hovedsageligt fra deres kolleger på skolen eller fra skolelederen eller andre medlemmer af skolens ledelsesteam. Når grundskolelærerne får feedback fra kolleger, er det især på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning (37 %). Når det er skolelederen eller andre medlemmer af skolens ledelsesteam, der giver feedback, er det særligt på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser, fx målresultater, projektresultater, testresultater (38 %), eksterne testresultater (35 %) og overværelse af deres klasseundervisning (33 %).

Det fremgår desuden, at 80 % af grundskolelærerne aldrig har fået feedback på baggrund af selvevaluering/-vurdering af deres arbejde. 67 % har aldrig modtaget feedback på baggrund af elevers besvarelser af spørgeskemaer om forhold relateret til lærernes undervisning, og 66 % har aldrig modtaget feedback på baggrund af evaluering/vurdering af deres faglige viden.

Når lærerne på ungdomsuddannelserne får feedback, er det især fra skolelederen eller andre medlemmer af skolens ledelsesteam på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning (51 %) og på baggrund af elevers besvarelser af spørgeskemaer om forhold relateret til deres undervisning (51 %). 45 % af lærerne på ungdomsuddannelser får feedback fra deres kolleger på skolen på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning.

På ungdomsuddannelsesområdet angiver 79 % af lærerne, at de aldrig har modtaget feedback på baggrund af selvevaluering/-vurdering af deres arbejde, mens 66 % angiver, at de aldrig har modtaget feedback på baggrund af evaluering/vurdering af deres faglige viden.

Ser man nærmere på ungdomsuddannelsesområdet, angiver en større andel af lærerne på gymnasierne sammenlignet med lærerne på erhvervsuddannelserne, at de får feedback fra skolelederen eller andre medlemmer af skolens ledelse på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning.

Det modsatte gør sig gældende med hensyn til feedback på baggrund af evaluering/vurdering af deres faglige viden. Her angiver en større andel af lærerne på erhvervsuddannelserne, at de får feedback fra skolelederen eller andre medlemmer af skolens ledelsesteam sammenlignet med lærerne på de gymnasiale uddannelser.

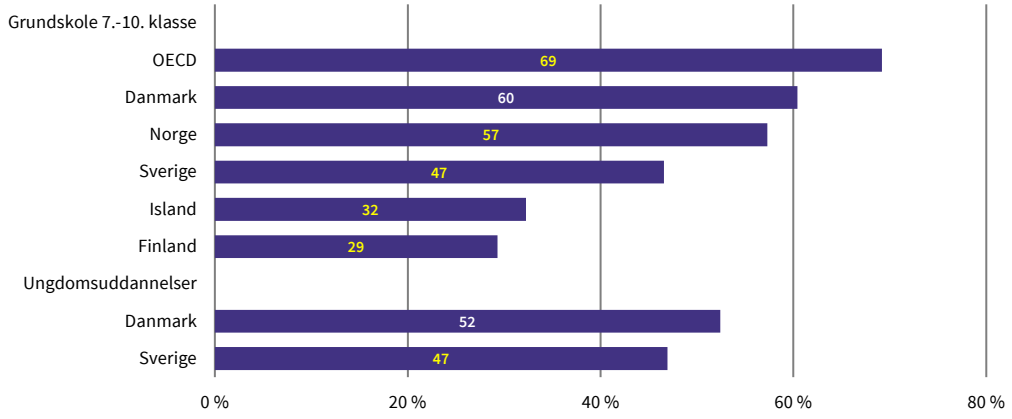
Sammenligner vi de nordiske lande internt, tegner der sig generelt et billede af, at en større andel af de danske lærere har modtaget feedback. Det gælder fx med hensyn til feedback på baggrund af henholdsvis overværelse af klasseundervisning og resultater for skolen og for de enkelte klasser. Billedet er dog komplekst, og det varierer, hvor mange af de øvrige nordiske lande der placerer sig henholdsvis over og under Danmark. I det følgende er feedback på baggrund af overværelse af klasseundervisning og resultater for skolen og de enkelte klasser beskrevet nærmere.

En større andel af danske lærere har modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen sammenlignet med de øvrige nordiske lande

Figuren nedenfor viser andelen af lærere, der har modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser.

FIGUR 3.2

Andel af lærere, der har modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 29).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at 60 % af de danske grundskolelærere har modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser (fx målresultater, projektresultater, testresultater). Danmark ligger her under OECD-gennemsnittet på 69 %, men over de øvrige nordiske lande. I Finland er andelen 29 %, og i Island er den 32 %. I Sverige og Norge svarer 47 % og 57 % af lærerne, at de har modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser.

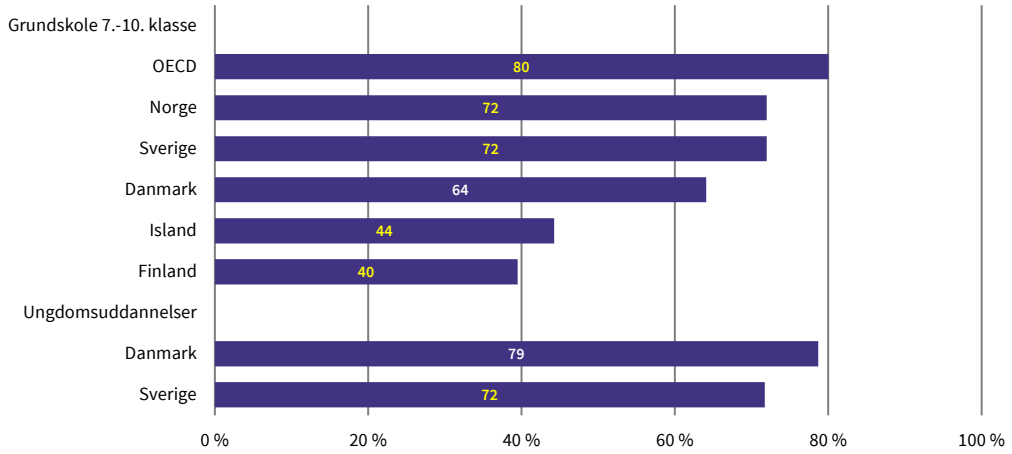
På ungdomsuddannelsesområdet er der også en større andel af danske lærere (52 %), der har modtaget feedback på baggrund af resultater for skolen og for de enkelte klasser, sammenlignet med svenske lærere (47 %).

En større andel af de danske lærere har modtaget feedback på baggrund af overværelse af klasseundervisning sammenlignet med Finland og Island

Figuren nedenfor viser andelen af lærere, der har modtaget feedback på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning.

FIGUR 3.3

Andel af lærere, der har modtaget feedback på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 29).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

64 % af de danske grundskolelærere angiver, at de har modtaget feedback på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning. Danmark ligger her markant over Finland (40 %) og Island (44 %), men også under Sverige (72 %) og Norge (72 %), ligesom Danmark ligger under OECD-gennemsnittet (80 %).

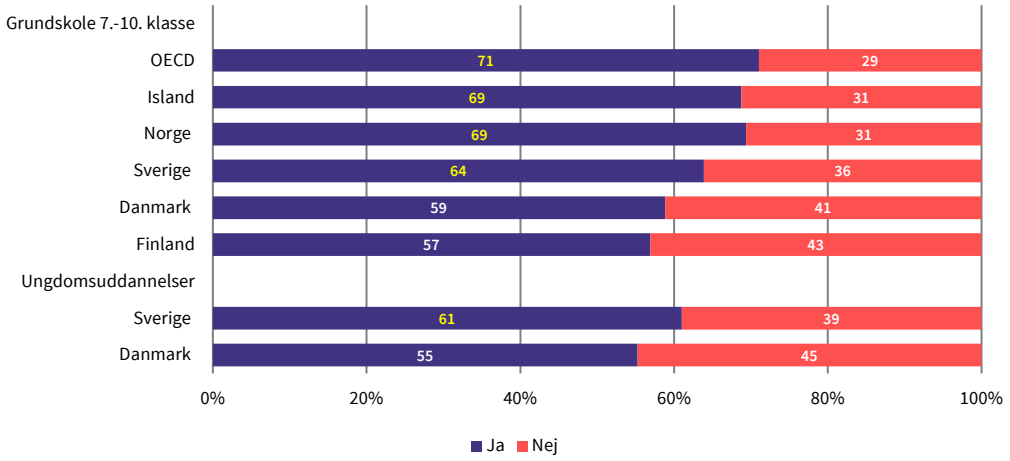
På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark 7 procentpoint over Sverige. 79 % af de danske lærere og 72 % af de svenske lærere angiver således, at de har modtaget feedback på baggrund af overværelse af deres klasseundervisning.

3.2.2 Hvilken betydning har feedback?

I TALIS spørges lærerne endvidere ind til, om den feedback, de har modtaget, har haft en positiv indflydelse på deres undervisning. Danmark placerer sig i den forbindelse lavt sammenlignet med de øvrige nordiske lande (bortset fra Finland) og OECD-gennemsnittet. Figuren herunder viser fordelingen af lærernes svar.

FIGUR 3.4

Har noget af den feedback, du har fået, haft en positiv indflydelse på din undervisning?



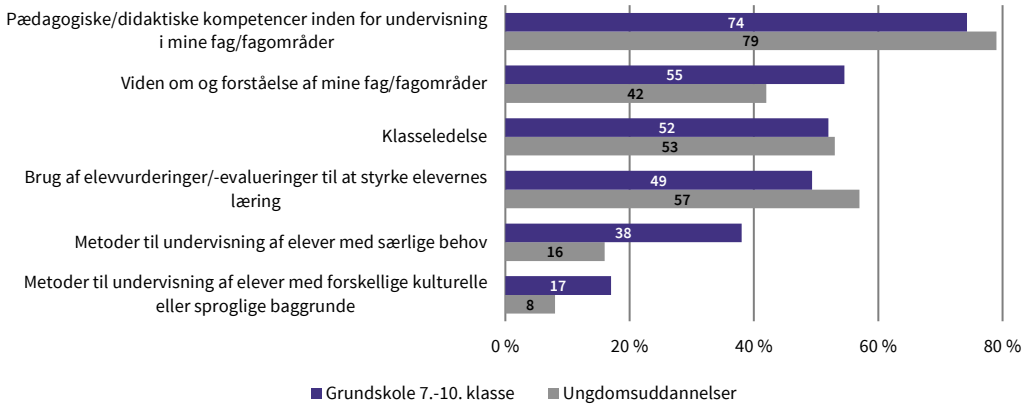
Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 30).
Note: I spørgsmålet spørges der ind til den feedback, lærerne har fået inden for de seneste 12 måneder.
Note: Kun lærere, der har angivet, at de har modtaget feedback på deres nuværende skole, indgår i figuren.
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Blandt danske grundskolelærere og ungdomsuddannelseslærere svarer henholdsvis 59 % og 55 %, at den feedback, de har fået inden for de seneste 12 måneder, har haft en positiv betydning for deres undervisning. På grundskoleområdet er Danmark på niveau med Finland (57 %), mens Sverige (64 %), Norge (69 %), Island (69 %) og OECD-gennemsnittet (71 %) ligger højere. På ungdomsuddannelsesområdet gentager billedet sig, ved at Sverige (61 %) placerer sig højere end Danmark.

De lærere, der angiver, at feedbacken har haft en positiv indflydelse på deres undervisning, bliver også bedt om at vurdere, om feedbacken har ført til en positiv ændring inden for forskellige aspekter af deres undervisning, herunder fx viden om og forståelse af fag og fagområder og metoder til undervisning af elever med særlige behov.

FIGUR 3.5

I hvilke aspekter af lærernes undervisning har feedbacken ført til en positiv ændring?



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 31).
Note: I spørgsmålet spørges der ind til den feedback, lærerne har fået inden for de seneste 12 måneder.
Note: Kun lærere, der har angivet, at de har modtaget feedback på deres nuværende skole, og at feedbacken har haft en positiv indflydelse på deres undervisning, indgår i figuren.

Figuren viser overordnet set, at størstedelen af lærerne vurderer, at den feedback, de har fået inden for de seneste 12 måneder, har medført en positiv ændring inden for deres pædagogiske/didaktiske kompetencer. Til sammenligning er det en noget mindre andel af lærerne, som vurderer, at feedbacken har haft en positiv betydning for deres metoder til undervisning af elever med særlige behov og elever med forskellige kulturelle eller sproglige baggrunde.

74 % af grundskolelærerne angiver, at feedbacken har ført til en positiv ændring med hensyn til pædagogiske/didaktiske kompetencer inden for undervisningen i deres fag/fagområder. 55 % angiver, at feedbacken har ført til en positiv ændring med hensyn til viden om og forståelse af fag/fagområder, mens 38 % angiver, at feedbacken har ført til en positiv ændring med hensyn til metoder til undervisning af elever med særlige behov. Derudover er der 17 %, som angiver, at det har ført til en positiv ændring med hensyn til metoder til undervisningen af elever med forskellige kulturelle eller sproglige baggrunde.

Blandt ungdomsuddannelseslærerne angiver 79 %, at feedbacken har ført til en positiv ændring med hensyn til pædagogiske/didaktiske kompetencer. 57 % svarer, at feedbacken har ført til en positiv ændring angående brug af elevvurderinger/-evalueringer til at styrke elevernes læring, mens 16 % angiver, at feedbacken har ført til en positiv ændring med hensyn til metoder til undervisning af elever med særlige behov. Endvidere er der 8 %, som angiver, at det har ført til en positiv ændring inden for metoder til undervisningen af elever med forskellige kulturelle eller sproglige baggrunde.

Ser man nærmere på besvarelserne for ungdomsuddannelseslærerne, er lærerne på erhvervsuddannelserne mere positive end gymnasielærerne inden for flere af de områder, der er spurgt ind til. Det gælder især med hensyn til de områder, der handler om metoder til undervisning af elever med særlige behov, samt viden om og forståelse af fag og fagområder. Angående metoder til undervisning af elever med særlige behov svarer 30 % af erhvervsuddannelseslærerne, at feedbacken har ført til en positiv ændring, mens det til sammenligning er 12 % af gymnasielærerne. Tilsvarende

er det 55 % af erhvervsuddannelseslærerne, som svarer, at feedbacken har ført til en positiv ændring med hensyn til viden om og forståelse af fag og fagområder, mens det er 38 % af gymnasielærerne.

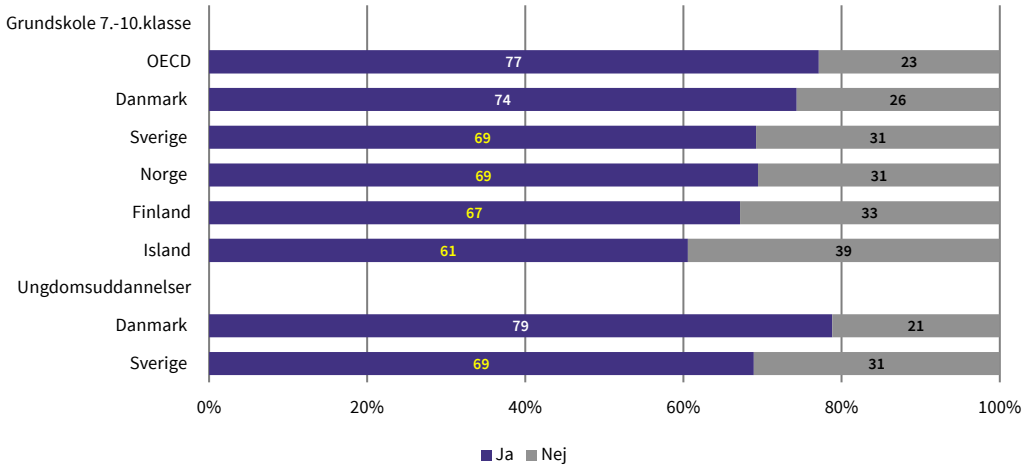
Hvis blikket rettes mod de øvrige nordiske landes besvarelser og OECD-gennemsnittet, er de danske grundskole- og ungdomsuddannelseslæreres besvarelser mere positive med hensyn til pædagogiske/didaktiske kompetencer og mindre positive med hensyn til deres vurdering af metoder til undervisning af elever med særlige behov. Dette er uddybet i det følgende.

En større andel af de danske lærere oplever, at feedback fører til en positiv ændring inden for pædagogiske/didaktiske kompetencer sammenlignet med de øvrige nordiske lande

I TALIS bliver lærerne spurgt, om den feedback, de har modtaget, har ført til en positiv ændring med hensyn til de pædagogiske/didaktiske kompetencer inden for undervisningen i deres fag/fagområder. Ved dette spørgsmål placerer de danske grundskole- og ungdomsuddannelseslærere sig i den høje ende sammenlignet med de øvrige nordiske lande.

FIGUR 3.6

Har feedbacken ført til en positiv ændring i pædagogiske/didaktiske kompetencer inden for undervisning i dine fag/fagområder?



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 31).
Note: I spørgsmålet spørges der ind til den feedback, lærerne har fået inden for de seneste 12 måneder.
Note: Kun lærere, der har angivet, at de har modtaget feedback på deres nuværende skole, og at feedbacken har haft en positiv indflydelse på deres undervisning, indgår i figuren.
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Henholdsvis 74 % og 79 % af danske grundskolelærere og lærere på ungdomsuddannelserne oplever, at feedbacken har ført til en positiv ændring inden for deres pædagogiske/didaktiske kompetencer. På grundskoleområdet placerer de danske lærere sig over samtlige af de øvrige nordiske lande (61-69 %), mens de placerer sig på niveau med OECD-gennemsnittet (77 %). De danske lærere på ungdomsuddannelserne ligger ligeledes højere end de svenske lærere (69 %).

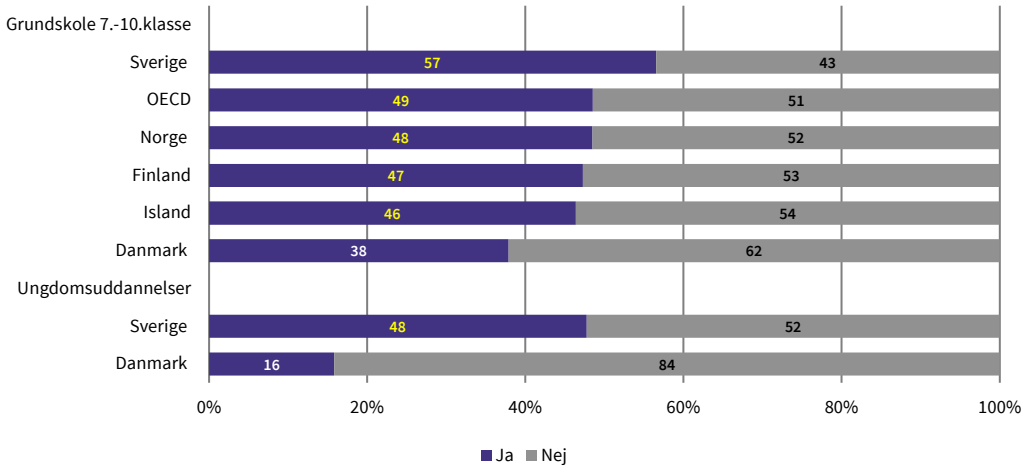
En mindre andel af de danske lærere oplever, at feedback fører til en positiv ændring inden for metoder til undervisning af elever med særlige behov sammenlignet med de øvrige nordiske lande

En mindre andel af de danske lærere oplever, at den feedback, de har fået inden for de sidste 12 måneder, har ført til en positiv ændring med hensyn til metoder til undervisning af elever med særlige behov sammenlignet med lærerne i de øvrige nordiske lande såvel som OECD-gennemsnittet. Dette resultat bør ses i sammenhæng med resultater fra rapporten *TALIS 2018 – 1. rapport* (EVA, 2019b), der peger på:

- At undervisning af elever med særlige behov er det område, den største andel af de danske grundskolelærere angiver, at de i høj grad efterspørger kompetenceudvikling indenfor
- At der er sammenhæng mellem, hvor mange elever en lærer vurderer har henholdsvis særlige behov, og hvor stort behov for kompetenceudvikling vedkommende har inden for undervisning af elever med særlige behov
- At behovet for kompetenceudvikling inden for undervisning af elever med særlige behov er størst blandt lærere, der underviser elever i indskolingen og på mellemtrinnet, og mindre blandt lærere, der underviser i udskolingen.

FIGUR 3.7

Har feedbacken ført til en positiv ændring i metoder til undervisning af elever med særlige behov?



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 31).
Note: I spørgsmålet spørges der ind til den feedback, lærerne har fået inden for de seneste 12 måneder.
Note: Kun lærere, der har angivet, at de har modtaget feedback på deres nuværende skole, og at feedbacken har haft en positiv indflydelse på deres undervisning, indgår i figuren.
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at 38 % af de danske lærere på 7.-10. klassetrin angiver, at feedbacken har ført til en positiv ændring inden for metoder til undervisning af elever med særlige behov. Ser vi på lærerne på 0.-6. klassetrin, er andelen 47 %, mens den er på 16 % blandt ungdomsuddannelseslærerne.

Af resultaterne fra 2013 fremgår det i forlængelse af ovennævnte, at en større andel af lærerne på 0.-6. klassetrin vurderede, at undervisning af elever med særlige behov i høj eller nogen grad blev tillagt betydning i den feedback, de modtog, sammenlignet med lærerne på 7.-10. klassetrin og på ungdomsuddannelsesområdet (EVA, 2014).

Både de danske grundskole- og ungdomsuddannelseslærere placerer sig noget lavere end lærerne i de øvrige nordiske lande og OECD-gennemsnittet, med hensyn til hvorvidt feedbacken har ført til en positiv ændring i metoder til undervisning af elever med særlige behov. I Sverige er det 67 % af lærerne på 0.-6. klassetrin, som angiver, at feedbacken har en positiv betydning inden for dette område. Ser vi på lærerne på 7.-10. klassetrin, ligger Sverige (57 %), Norge (48 %), Finland (47 %) og Island (46 %) også alle højere end Danmark. De danske lærere på 7.-10. klassetrin placerer sig ligeledes noget lavere end OECD-gennemsnittet, som ligger på 49 %. Også på ungdomsuddannelsesområdet angiver en mindre andel af de danske lærere, at feedbacken har en positiv betydning for metoder til undervisning af elever med særlige behov, end det er tilfældet blandt svenske lærere (48 %). Her er forskellen mellem Danmark og Sverige på 32 procentpoint.

4 Skoleklima og jobtilfredshed

TALIS 2018 giver et indblik i, hvordan grundskole- og ungdomsuddannelseslærere vurderer deres skoleklima og jobtilfredshed. I dette kapitel præsenteres først resultaterne vedrørende læreres vurdering af skoleklimaet på deres skole, herunder fx den overordnede kultur på skolen og relationen mellem lærere og elever. Derefter præsenteres resultaterne vedrørende lærernes jobtilfredshed, herunder fx jobbets fysiske og psykiske indvirkninger på læreren, kilder til stress på jobbet, samt oplevelsen af respekt for lærerprofessionen i samfundet.

I den udstrækning det er muligt, sammenholdes lærernes besvarelser fra 2013 og 2018. Dette er tilfældet for alle spørgsmål med hensyn til skoleklima samt ved det spørgsmål, der handler om lærernes overordnede opfattelse af arbejdet som lærer. Herudover sammenlignes der med besvarelser fra de øvrige nordiske lande og med gennemsnittet for OECD-landene.

Resultaterne i dette kapitel skal forstås i sammenhæng med de forskellige indsatser, reformer og lignende, der er gennemført på uddannelsesområdet. For forståelsen af resultaterne i dette kapitel kan følgende forhold være relevante:

- På ungdomsuddannelsesområdet er der indført besparelser i form af et omprioriteringsbidrag siden TALIS 2013. Omprioriteringsbidraget blev indført i 2016 og består i, at den enkelte uddannelsesinstitution hvert år skal reducere i deres budget med to procent. Det er forskelligt, hvordan besparelser er gennemført på den enkelte institution, men det kan ikke udelukkes, at det har påvirket såvel skoleklima som lærernes jobtilfredshed. Omprioriteringsbidraget blev ophævet i 2020.
- På både grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet er der kommet nye arbejdstidsregler for lærerne siden TALIS 2013. I august 2013 fik gymnasielærerne nye arbejdstidsregler, mens grundskole- og erhvervsuddannelseslærerne fik nye arbejdstidsregler i august 2014. Fælles for de tre arbejdstidsregler er, at ledelsen har fået udvidet ledelsesrummet til i højere grad at kunne prioritere lærernes opgaver inden for den fastlagte arbejdstid. Lærernes arbejdstid er ved fuldtidsbeskæftigelse i gennemsnit 37 timer pr. uge, men arbejdstiden beregnes for en normperiode på et år, og derfor kan timerne i praksis være ujævnt fordelt over året. Særligt for grundskoleområdet betyder rammerne for arbejdstiden, at lærerne som udgangspunkt skal lægge deres arbejdstid på skolen i dagtimerne og på hverdage, men loven giver samtidig mulighed for lokale aftaler, hvor man kan supplere eller fravige bestemmelser.
- På gymnasieområdet trådte der i 2017 en reform i kraft, som bl.a. indebærer, at skolerne skal implementere et nyt grundforløb, hvor eleverne skifter fra grundforløbsklasse til studieretningsklasse efter tre måneder. Det påvirker lærernes skemaer og arbejdsbelastning i løbet af året, ligesom det har en betydning for lærersamarbejdet. Fx skal faggrupperne samarbejde om at ensarte undervisningen på tværs af grundforløbsklasser. For mere viden om det nye grundforløb henvises til rapporten *Gymnasiereformen følgeforskningsprogram 3. delrapport* (EVA, 2018).

Derudover kan der være yderligere, nationale forhold af betydning, ligesom der kan være forhold i andre lande, som kan være relevante at inddrage i det videre arbejde med undersøgelsens resultater. Endvidere kan der være foretaget undersøgelser, som ikke refereres i denne rapport, som kan være med til at kontekstualisere undersøgelsens resultater[2].

Skoleklima

- 85 % af de danske grundskolelærere og 81 % af ungdomsuddannelseslærerne er meget enige eller enige i, at skolen har en samarbejdskultur kendetegnet ved gensidig støtte. På grundskoleområdet er der sket en stigning fra 82 % til 85 % siden 2013, mens der på ungdomsuddannelsesområdet er sket en stigning fra 72 % til 81 %. På grundskoleområdet ligger Danmark i den forbindelse over Finland (79 %) og Sverige (80 %), mens Danmark er på niveau med Island (86 %) og under Norge (95 %). På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark ligeledes over Sverige (77 %).
- 64 % af de danske grundskolelærere er meget enige eller enige i, at eleverne har mulighed for aktivt at bidrage til de beslutninger, der træffes vedrørende skolen. Dette er en mindre andel end i de øvrige nordiske lande (9-20 procentpoint under), ligesom Danmark ligger under OECD-gennemsnittet (7 procentpoint under). Samtidig ses en positiv udvikling, da en større andel af de danske grundskolelærere oplever, at eleverne har mulighed for bidrage til beslutningerne, end det var tilfældet i 2013 (fra 56 % til 64 %). Det er endvidere fælles for grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet, at Danmark ligger under flere af de øvrige nordiske lande med hensyn til inddragelsen af henholdsvis medarbejdere og forældre.
- 99 % af de danske lærere oplever i høj eller nogen grad, at lærere og elever kommer godt ud af det med hinanden. Ser man på de øvrige nordiske lande, ligger de på niveau med Danmark (97-99 %).
- 76 % af de danske grundskolelærere angiver, at deres skole sikrer ekstra støtte til en elev, hvis der er behov for det. Dette er lavere (8-21 procentpoint) end for de øvrige nordiske lande samt OECD-gennemsnittet, med undtagelse af de svenske lærere, der ligger på niveau med Danmark.

Jobtilfredshed

- 54 % af de danske grundskolelærere oplever i høj eller nogen grad stress i deres arbejde, hvilket er en større andel end i de øvrige nordiske lande (9-11 procentpoint højere), med undtagelse af Island, der ligger på niveau med Danmark. Danmark ligger endvidere over gennemsnittet for OECD-landene (5 procentpoint højere). Blandt ungdomsuddannelseslærerne er det 59 %, der oplever stress i arbejdet, hvilket er 17 procentpoint mere end i Sverige.
- Ser man på, hvilke kilder der ifølge lærerne forårsager stress i arbejdet, er det for meget undervisning at forberede (61 % af grundskolelærerne og 59 % af ungdomsuddannelseslærerne) og for mange undervisningstimer (58 % af grundskolelærerne og 55 % af ungdomsud-

2 Når der i rapporten henvises til grundskolen, grundskolelærere eller grundskoleledere, menes der resultater for grundskolens 7.-10. klasse. De steder, hvor der er interessante forskelle mellem grundskolens 0.-6. klasse og grundskolens 7.-10. klasse, vil de to niveauers resultater eksplicit fremgå.

dannelseslærerne). 60 % af ungdomsuddannelseslærerne angiver desuden, at for meget rettearbejde/opgaveevaluering er en kilde til stress, mens det samme er tilfældet for 53 % af lærerne på grundskoleområdet.

- 31% af de danske grundskolelærere angiver, at deres job har en negativ indvirkning på deres mentale helbred, hvilket ligeledes er en større andel end i de øvrige nordiske lande samt OECD-gennemsnittet (7-21 procentpoint højere). Blandt ungdomsuddannelseslærerne er det 32 %, der oplever, at deres job har en negativ indvirkning på helbredet, hvilket er 10 procentpoint mere end i Sverige. Det ses endvidere, at erhvervsuddannelseslærerne (39 %) i højere grad end gymnasielærerne (31 %) oplever, at jobbet har en negativ indvirkning på helbredet.
- 83 % af de danske grundskolelærere angiver samtidig, at deres job efterlader tid til deres privatliv, hvilket er markant højere end i de øvrige nordiske lande samt OECD-gennemsnittet (14-59 procentpoint højere). Blandt ungdomsuddannelseslærere er det 76 % af de danske lærere, der oplever dette, hvilket er 30 procentpoint mere end i Sverige.
- 18 % af de danske grundskolelærere oplever, at lærerjobbet er respekteret i samfundet. Dette er en mindre andel af lærerne sammenlignet med Finland og Norge (henholdsvis 40 og 17 procentpoint lavere). Blandt ungdomsuddannelseslærerne er billedet modsat, idet 38 % af de danske lærere oplever, at lærerjobbet er respekteret i samfundet, mens det er 14 % af de svenske lærere, der angiver dette. Andelen af danske lærere, som oplever, at lærerjobbet er respekteret i samfundet, ligger på samme niveau som i 2013.

4.1 Skoleklima

I TALIS 2018 bliver lærerne bedt om at vurdere, i hvilken grad de er enige i en række udsagn, der alle relaterer sig til skoleklimaet på den skole, de arbejder på. De forskellige udsagn om skoleklimaet dækker over forhold såsom kvaliteten af hverdagslivet på skolen, fx uro og fravær, den overordnede kultur på skolen såvel som relationer lærere og elever imellem.

I første del af afsnittet om skoleklimaet fokuseres på lærernes opfattelse af den samarbejdskultur og det arbejdsfællesskab, der er på skolen. I anden del af afsnittet fokuseres på relationer både mellem lærere og elever samt lærerne imellem.

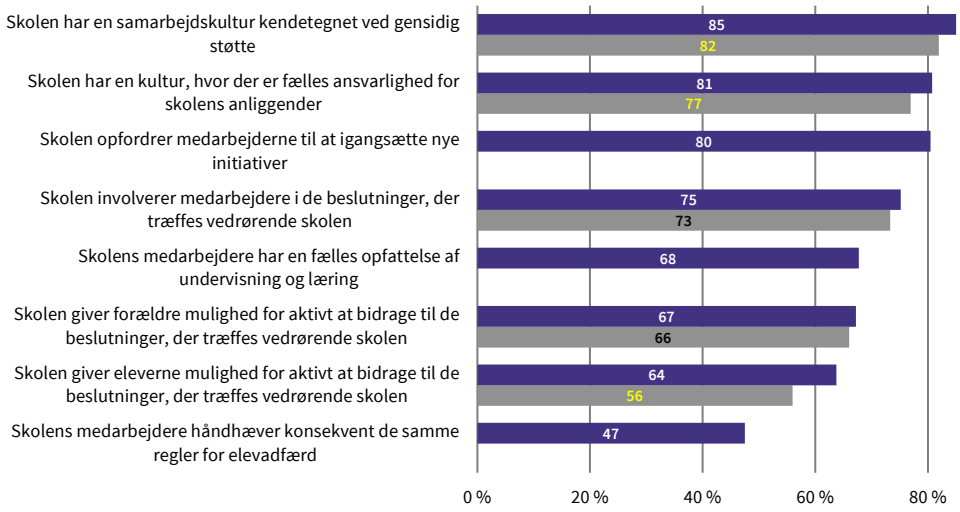
4.1.1 Hvordan vurderer lærerne miljøet på skolen?

I TALIS 2018 er lærerne blevet spurgt, i hvilken grad de er enige i en række udsagn om skoleklimaet på den skole, de arbejder på. Svarfordelingen fremgår af figuren nedenfor.

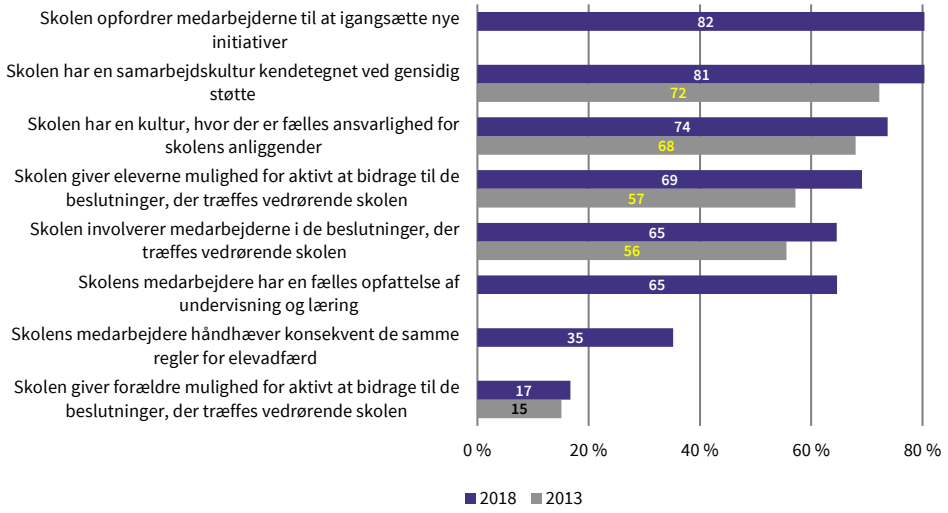
FIGUR 4.1

Andel af lærere, der er meget enige eller enige i nedenstående udsagn om miljøet på deres skole

Grundskole 7.-10. klasse



Ungdomsuddannelser



Kilde: Spørgeskema til lærerne TALIS, 2013 og 2018 (spørgsmål 44, 48).
Note: Tre udsagn var ikke med ved TALIS 2013 og fremgår derfor ikke af figuren.
Note: Tal markeret med gul viser, at der er sket en signifikant ændring fra 2013 til 2018 ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at 85 % grundskolelærerne er meget enige eller enige i, at skolen har en samarbejdskultur kendetegnet ved gensidig støtte. Det samme gør sig gældende for 81 % af lærerne vedrørende udsagnet om, at der er en kultur, hvor der er fælles ansvarlighed for skolens anliggender. På ungdomsuddannelsesområdet er det 81% af lærerne, som er meget enige eller enige i, at skolen har en samarbejdskultur kendetegnet ved gensidig støtte, mens 74% af lærerne oplever, at skolen har en kultur, hvor der er fælles ansvarlighed for skolens anliggender.

Sammenligner vi, hvordan henholdsvis gymnasie- og erhvervsuddannelseslærerne har svaret, er erhvervsuddannelseslærernes besvarelser mindre positive end gymnasielærernes. Det gælder blandt andet med hensyn til udsagnene om, at skolen har en kultur, hvor der er fælles ansvarlighed for skolens anliggender, hvorvidt skolen involverer medarbejderne i de beslutninger, der træffes vedrørende skolen, samt om skolen giver eleverne mulighed for aktivt at bidrage til disse beslutninger.

Konkret er det med hensyn til oplevelsen af fælles ansvarlighed 46 % af erhvervsuddannelseslærerne og 69 % af gymnasielærerne, der angiver, at de er meget enige eller enige. Angående hvorvidt medarbejderne involveres, er det 46 % af erhvervsuddannelseslærerne, som er meget enige eller enige, mens det er 69 % blandt gymnasielærerne. Med hensyn til elevernes mulighed for aktivt at bidrage til de beslutninger, der træffes vedrørende skolen, er det 46 % af erhvervsuddannelseslærerne, som er meget enige eller enige, mens det er 75 % af gymnasielærerne.

Ser man på resultaterne fra 2013, er der flere positive udviklinger at fremhæve:

På grundskoleområdet er der fx sket en stigning fra 82 % til 85 % med hensyn til andelen af lærere, som er meget enige eller enige i, at samarbejdskulturen er kendetegnet ved gensidig støtte, mens der på ungdomsuddannelsesområdet er sket en stigning fra 72 % til 81 %.

Herudover er det væsentligt at fremhæve, at der er sket en udvikling med hensyn til elevernes indflydelse på beslutninger vedrørende skolen, hvor der ses en stigning på 8 procentpoint (fra 56 % til 64 %) på grundskoleområdet og 12 procentpoint (fra 57 % til 69 %) på ungdomsuddannelsesområdet fra 2013 til 2018.

Sammenligner man på tværs af de nordiske lande samt med OECD-gennemsnittet, er det et blandet billede, der tegner sig med hensyn til lærernes vurdering af skoleklimaet:

På den ene side ligger Danmark højt med hensyn til lærernes opfattelse af henholdsvis gensidig støtte (85 % og 81 %) og fælles ansvarlighed for skolens anliggender (81 % og 74 %). Angående den gensidige støtte er det fx kun Norge (95 %), der ligger over Danmark, mens Finland (79 %) og Sverige ligger under (80 %). Island ligger med 86 % på niveau med Danmark. På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark ligeledes over Sverige (77 %).

På den anden side ligger Danmark lavt, med hensyn til hvorvidt skolen involverer henholdsvis medarbejdere, forældre og elever i de beslutninger, der træffes vedrørende skolen. Det samme gælder, med hensyn til hvorvidt skolens medarbejdere har en fælles opfattelse af undervisning og læring, samt om skolens medarbejdere håndhæver de samme regler for elevadfærd.

I det følgende belyses resultaterne vedrørende skolernes involvering af henholdsvis medarbejdere, forældre og elever i forbindelse med de forskellige i beslutninger, der træffes vedrørende skolen.

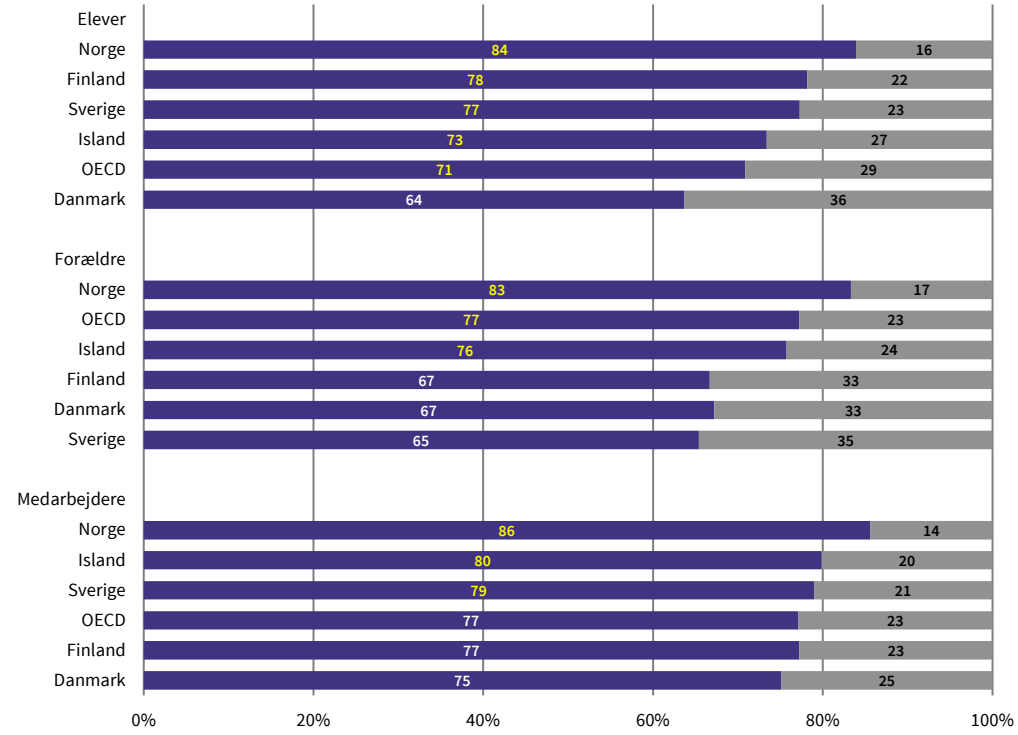
En mindre andel af de danske lærere angiver, at medarbejdere, forældre og elever involveres sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

Ser man nærmere på besvarelserne vedrørende de udsagn, der handler om involvering af medarbejdere, elever og forældre, tegner sig et entydigt billede af, at de danske lærere ligger lavt sammenlignet med de øvrige nordiske lande.

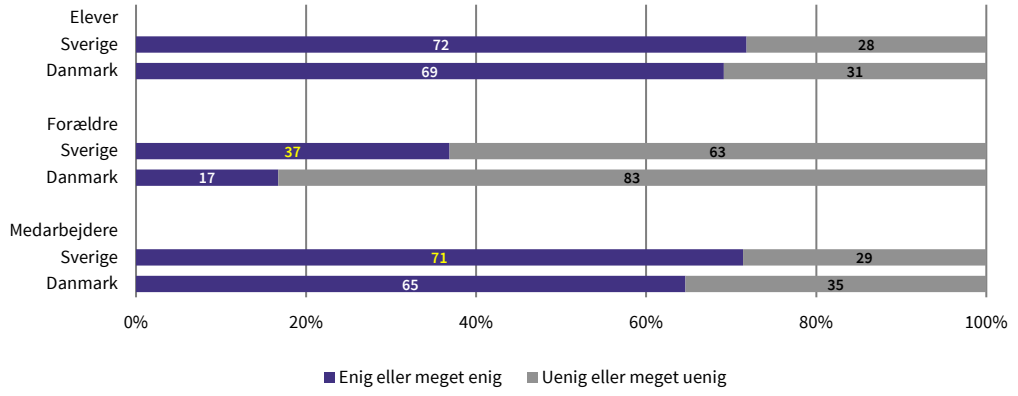
FIGUR 4.2

Hvem involveres i beslutninger, der træffes vedrørende skolen?

Grundskole 7.-10. klasse



Ungdomsuddannelser



Kilde: Spørgeskema til lærerne TALIS, 2018 (spørgsmål 48).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

75 % af de danske grundskolelærere er meget enige eller enige i, at medarbejdere involveres i de beslutninger, der træffes vedrørende skolen. Dette er en lavere andel end i både Norge (86 %), Island (80 %) og Sverige (79 %). Finland (77 %) ligger, som det eneste nordiske land, på niveau med Danmark. OECD-gennemsnittet (77 %) ligger ligeledes på niveau med Danmark. På ungdomsuddannelsesområdet er det 65 % af de danske lærere, som er meget enige eller enige i, at de involveres, mens det er 71 % af de svenske lærere, som oplever dette.

Ser man på forældrenes mulighed for aktivt at bidrage til de beslutninger, der træffes vedrørende skolen, angiver 67 % af de danske grundskolelærere, at de er meget enige eller enige i, at forældrene har mulighed for dette. Danmark ligger her under både Norge (83 %), Island (76 %) og OECD-gennemsnittet (77 %), mens Finland (67 %) og Sverige (65 %) ligger på samme niveau som Danmark. På ungdomsuddannelsesområdet er det 17 % af de danske lærere, som oplever, at forældre har mulighed for aktivt at bidrage til beslutningerne, hvilket er 20 procentpoint under Sverige, hvor det er 37 % af lærerne, som angiver, at forældrene har mulighed for dette.

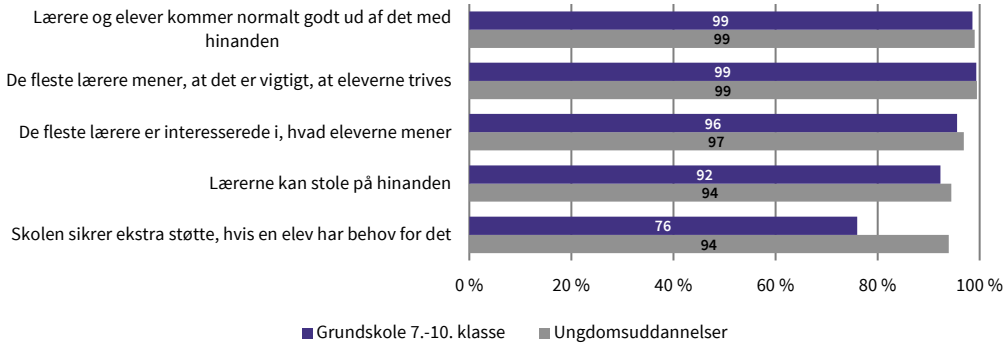
Den største forskel ses dog, med hensyn til hvorvidt skolen giver eleverne mulighed for aktivt at bidrage til de beslutninger, der træffes vedrørende skolen. Her er det 64 % af de danske grundskolelærere, som angiver, at de er meget enige eller enige i, at eleverne får mulighed for dette, hvilket er lavere end i samtlige af de øvrige nordiske lande (Norge 84 %, Finland 78 %, Sverige 77 % og Island 73 %) og OECD-gennemsnittet (71 %). På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark på niveau med Sverige.

4.1.2 Hvordan vurderer lærerne deres relationer?

I forlængelse af spørgsmålene om skoleklimaet er lærerne blevet bedt om at tage stilling til en række udsagn, der relaterer sig til relationen mellem lærere og elever, støtten fra skolen til elever samt relationen lærerne imellem. Det skal bemærkes, at relationen mellem lærere og elever udelukkende er set ud fra lærernes perspektiv, hvorfor vi ikke kan udtale os om, hvorledes relationen ser ud fra elevernes perspektiv.

FIGUR 4.3

Andel af lærere, der er meget enige eller enige i følgende udsagn om relationen mellem lærere og elever



Kilde: Spørgeskema til lærerne TALIS, 2018 (spørgsmål 49).

Figuren viser, at de danske lærere er mest enige i de udsagn, der handler om, at lærere og elever kommer godt ud af det med hinanden. Ser man på grundskolelærerne, er det 99 %, som har svaret, at de fleste lærere mener, at det er vigtigt, at eleverne trives. 96 % har svaret, at de fleste lærere er interesserede i, hvad eleverne mener. De danske grundskolelærere er mindst enige i, at skolen sikrer ekstra støtte, hvis en elev har behov for det (76 %).

Tilsvarende billede ses blandt lærerne på ungdomsuddannelserne, hvor 99 % angiver, at lærere og elever normalt kommer godt ud af det med hinanden. Det er ligeledes 99 %, som angiver, at de fleste lærere mener, at det er vigtigt, at eleverne trives, mens 97 % angiver, at de fleste lærere er interesserede i, hvad eleverne mener. Blandt ungdomsuddannelseslærerne er det ligeledes udsagnet om, at skolen sikrer ekstra støtte, hvis en elev har behov for det, der ligger lavest (94 %). Dog adskiller ungdomsuddannelseslærerne sig ved at ligge 15 procentpoint højere end grundskolelærerne (79 % og 94 %).

Herudover tegner der sig et billede af, at erhvervsuddannelseslærerne er mindre positive end gymnasielærerne ved de fleste udsagn vedrørende lærer-elev-relationen. Dette gør sig fx gældende ved udsagnet om, at de fleste lærere er interesserede i, hvad eleverne mener, hvor erhvervsuddannelseslærerne (93 %) ligger 5 procentpoint lavere end gymnasielærerne (98 %), samt ved udsagnet om, at skolen sikrer ekstra støtte, hvis en elev har behov for det. Her ligger erhvervsuddannelseslærerne på 88 %, mens gymnasielærerne ligger på 95 %. Ser man på, hvorvidt lærerne oplever at kunne stole på hinanden, er det blandt erhvervsuddannelseslærerne 87 %, mens 96 % af gymnasielærerne er meget enige eller enige i dette udsagn.

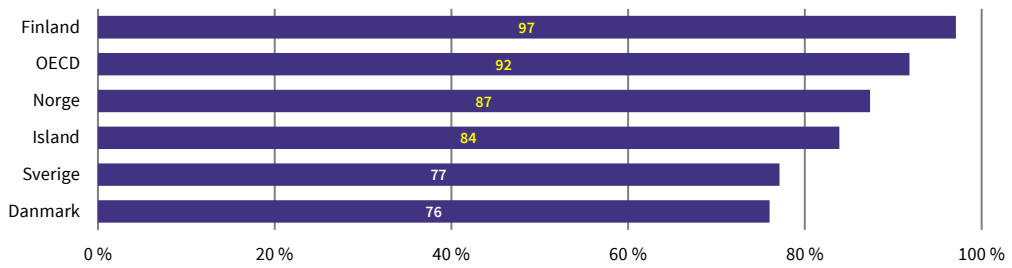
Ser man på resultaterne for de øvrige nordiske lande (fra 97 % til 99 %), ligger de på begge uddannelsesområder på niveau med Danmark (99 %) med hensyn til lærernes vurdering af, om lærere og elever kommer godt ud af det med hinanden. På ungdomsuddannelsesområdet ligger de danske lærere (94 %) højere end de svenske lærere (85 %) ved udsagnet om, at skolen sikrer ekstra støtte til de elever, der har behov for det. På grundskoleområdet ligger Danmark imidlertid på niveau med Sverige, og under de øvrige nordiske lande såvel som OECD-gennemsnittet. Grundskoleresultaterne er beskrevet nærmere i det følgende.

Danske grundskolelærere vurderer i mindre grad, at deres skole sikrer ekstra støtte, hvis en elev har behov for det, sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

Nedenstående figur viser, i hvilken grad grundskolelærere på 7.-10. klassetrin for de øvrige nordiske lande samt OECD-gennemsnittet oplever, at deres skole sikrer ekstra støtte, hvis en elev har behov for det.

FIGUR 4.4

Andel af lærere, der er meget enige eller enige i, at deres skole sikrer ekstra støtte, hvis en elev har behov for det



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (Spørgsmål 49).
Note: Tabellen viser svar fra lærere i 7.-10. klasse.
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

76 % af de danske grundskolelærere på 7.-10.klassetrin angiver, at skolen sikrer ekstra støtte, hvis en elev har behov for det. Dette er lavere end i Finland (97 %), Norge (87 %) og Island (84 %). Sverige (77 %) ligger på niveau med Danmark. Gennemsnittet for OECD-landene (92 %) ligger ligeledes højere end de danske læreres vurdering af udsagnet.

Ovennævnte resultat relaterer sig i øvrigt til lærernes behov for kompetenceudvikling, som er beskrevet i den første nationale rapport. Det fremgår således af den første rapport, at 19 % af grundskolelærerne og 9 % af ungdomsuddannelseslærerne i høj grad er enige i, at de oplever et behov for kompetenceudvikling inden for undervisning af elever med særlige behov (EVA, 2019b).

I det følgende ser vi nærmere på de spørgsmål i TALIS, der handler om lærernes jobtilfredshed.

4.2 Lærernes jobtilfredshed

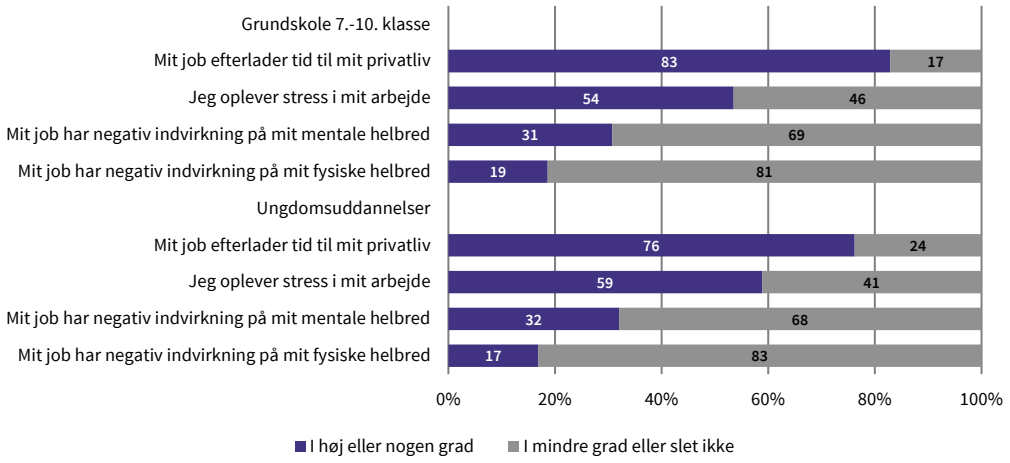
I TALIS 2018 er lærerne blevet stillet over for en række udsagn om personlige påvirkninger såsom stress og indvirkning på fysisk/mentalt helbred. Der spørges desuden til, hvilke kilder der forårsager disse påvirkninger. Slutteligt bliver lærerne bedt om at tage stilling til en række udsagn om, hvordan de generelt set har det med deres job.

4.2.1 Hvordan oplever lærerne stress og fysiske/psykiske påvirkninger?

Figuren viser andelen af grundskole- og ungdomsuddannelseslærere, der oplever en række fysiske såvel som psykiske påvirkninger i deres arbejde.

FIGUR 4.5

Andel af lærere, der oplever følgende påvirkninger i deres arbejde



Kilde: Spørgeskema til lærerne TALIS, 2018 (spørgsmål 51).

Figuren viser, at mere end halvdelen af de danske grundskolelærere på 7.-10. klassetrin oplever, at de i høj eller nogen grad oplever stress i deres arbejde (54 %). For lærere, der underviser på 0.-6. klassetrin, er andelen større, nemlig 62 %, mens den for ungdomsuddannelseslærere er på 59 %. Ser man på, hvorvidt lærerne oplever, at deres job har en negativ indvirkning på deres mentale helbred, er det 38 % af de danske lærere på 0.-6. klassetrin, som angiver, at dette er tilfældet. Blandt

lærere på 7.-10. klassetrin er det 31 %, og blandt ungdomsuddannelseslærere 32 %. Med hensyn til det fysiske helbred er andelen størst, når det gælder lærere på 0.-6. klassetrin (22 %) sammenlignet med lærere på 7.-10. klassetrin (19 %). Endelig skal det nævnes, at 83 % af grundskolelærerne oplever, at jobbet efterlader tid til privatlivet, mens det er 76 % af lærerne på ungdomsuddannelsesområdet.

I forlængelse heraf ses en forskel mellem gymnasielærere og erhvervsuddannelseslærere, hvor 31 % af gymnasielærere og 39 % af erhvervsuddannelseslærerne oplever, at deres job har en negativ indvirkning på deres mentale helbred. For det fysiske helbred og oplevelsen af stress ses imidlertid ingen forskel mellem de to lærergrupper.

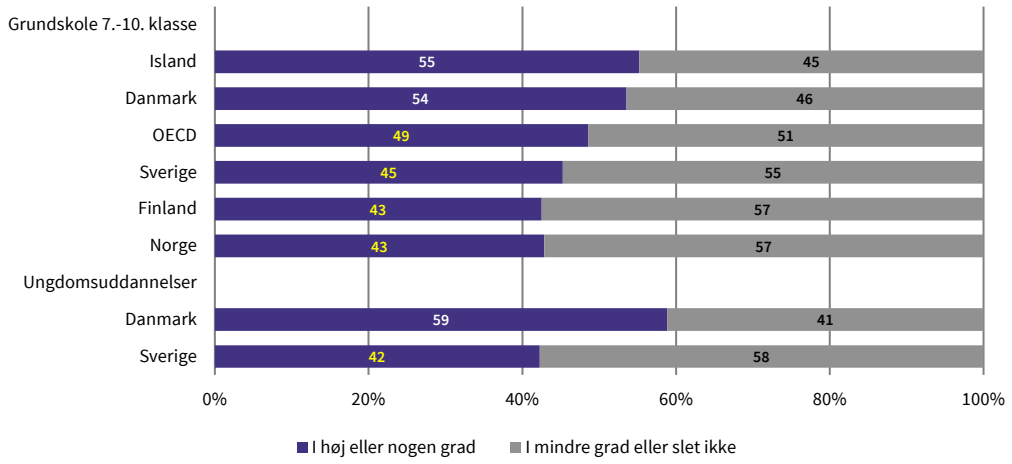
Oplevelsen af stress og påvirkning af mentalt helbred blandt de danske grundskolelærere er ydermere højt, når man sammenligner med resultaterne fra lærerne i de øvrige nordiske lande. I den forbindelse skal det bemærkes, at stress ikke er defineret i TALIS, og at der kan være betydelige forskelle i forståelsen af stress blandt lærerne både nationalt og internationalt.

En større andel af de danske lærere oplever stress i deres arbejde og påvirkning af deres mentale helbred sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

Nedenstående figur viser andelen af grundskole- og ungdomsuddannelseslærere, der oplever stress i deres arbejde.

FIGUR 4.6

Andel af lærere, der oplever stress i deres arbejde



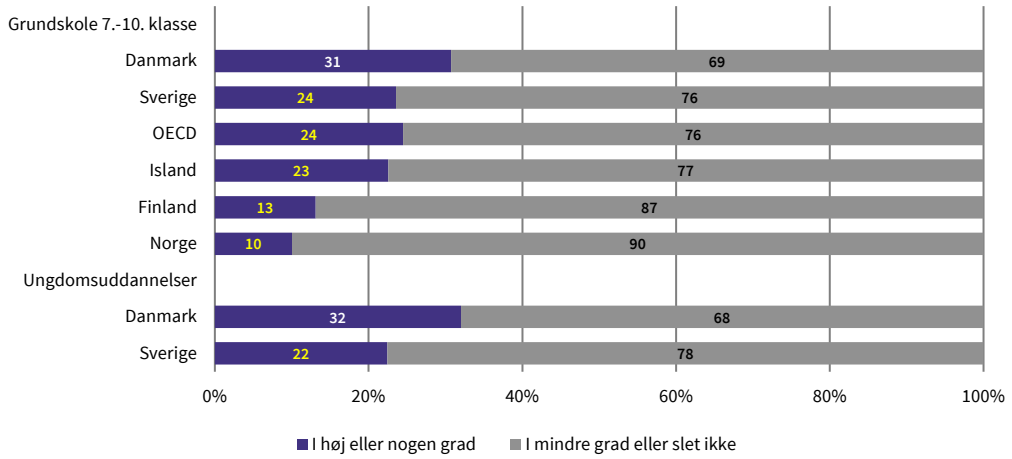
Kilde: Spørgeskema til lærerne TALIS, 2018 (spørgsmål 51).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Som ovenfor nævnt ligger de danske grundskolelærere højt (54 %) med hensyn til oplevelsen af stress i arbejdet sammenlignet med Sverige (45 %), Finland (43 %), Norge (43 %) og OECD-gennemsnittet (49 %). Island (55 %) ligger som det eneste land på niveau med Danmark. Samme tendens ses blandt ungdomsuddannelseslærerne, hvor 59 % af de danske lærere angiver, at de i høj eller nogen grad oplever stress i deres arbejde, mens det er 42 % af de svenske lærere. Der ses ikke nogen forskel på oplevelsen af stress i arbejdet mellem erhvervsuddannelseslærere og gymnasielærere.

Tilsvarende billede tegner sig, med hensyn til om jobbet har en negativ indvirkning på lærernes mentale helbred, hvor de danske lærere ligeledes angiver, at de i højere grad oplever en negativ indvirkning, end det er tilfældet i de øvrige nordiske lande.

FIGUR 4.7

Andel af lærere, der oplever, at deres job har en negativ indvirkning på deres mentale helbred



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 51).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at 31 % af de danske lærere i høj eller nogen grad oplever, at deres job har en negativ indvirkning på deres mentale helbred, mens det til sammenligning er 24 % af de svenske lærere, 23 % af de islandske, 13 % af de finske og 10 % af de norske lærere.

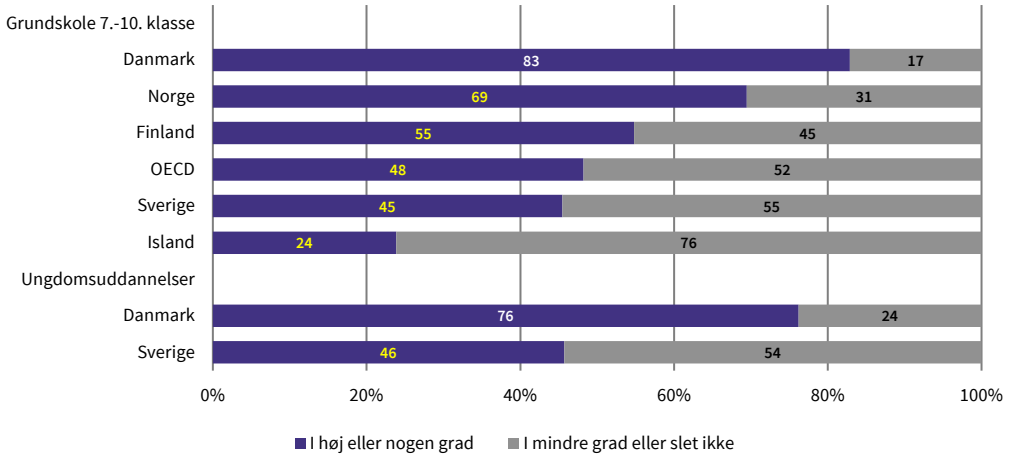
Samtidig med at de danske lærere oplever stress i arbejdet og en negativ indvirkning på deres mentale helbred, adskiller de sig også fra de andre lande med hensyn til deres oplevelse af, om jobbet efterlader tid til deres privatliv. Dette er beskrevet nærmere i det følgende.

Danske lærere oplever i højere grad, at deres job efterlader tid til deres privatliv sammenlignet med de øvrige nordiske lande

De danske lærere ligger over samtlige øvrige nordiske lande med hensyn til deres vurdering af, om jobbet efterlader tid til privatlivet.

FIGUR 4.8

Andel af lærere, der oplever, at deres job efterlader tid til deres privatliv



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 51).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

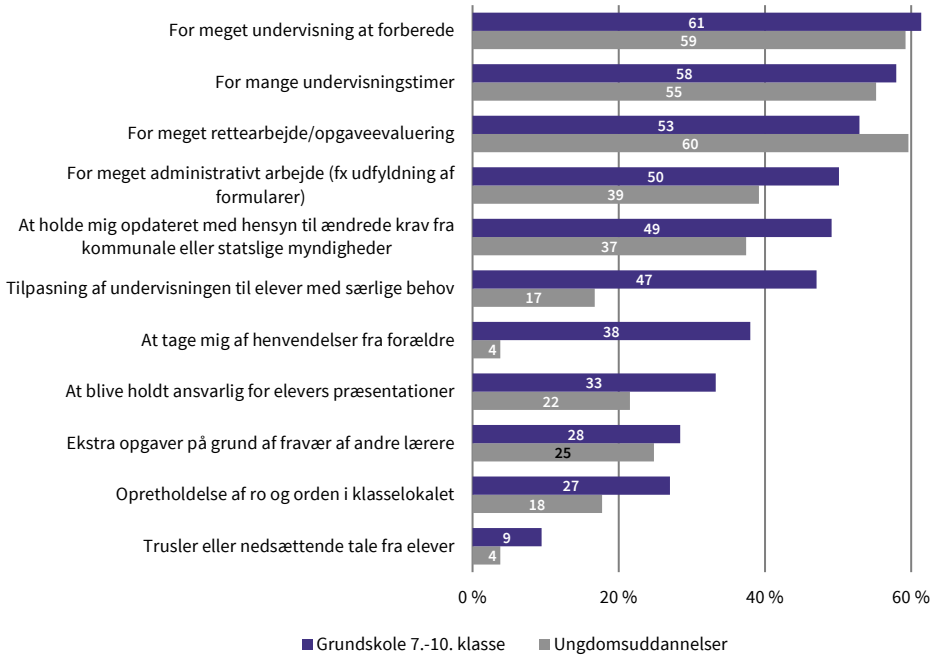
83 % af de danske grundskolelærere oplever i høj eller nogen grad, at jobbet efterlader tid til privatlivet. Til sammenligning er det 69 % af de norske, 55 % af de finske, 45 % af de svenske og 24 % af de islandske lærere, der oplever dette. OECD-gennemsnittet ligger med 48 % ligeledes under resultatet for Danmark. Blandt ungdomsuddannelseslærerne er det 76 % af de danske lærere og 46 % af de svenske lærere, der oplever, at deres job efterlader tid til privatlivet.

4.2.2 Hvilke kilder til stress oplever lærerne?

I TALIS 2018 bedes lærerne forholde sig til en række potentielle kilder til stress i arbejdet.

FIGUR 4.9

Andel af lærere, der i høj eller nogen grad angiver, at nedenstående er kilder til stress i deres arbejde



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 52).

Ser man på kilderne til stress i arbejdet, oplever grundskolelærerne, at det især er for meget undervisning at forberede (61 %) og for mange undervisningstimer (58 %). På ungdomsuddannelsesområdet oplever lærerne, at det er meget rettearbejde/opgaveevaluering (60 %), for meget undervisning at forberede (59 %) samt for mange undervisningstimer (55 %).

Herudover ses en forskel på tværs af klassetrin. Det fremgår eksempelvis, at en større andel af lærerne på 0.-6. klassetrin angiver, at opretholdelse af ro og orden i klasselokalet er en kilde til stress i deres arbejde (45 %) sammenlignet med lærere på 7.-10. klassetrin (27 %) og lærere på ungdomsuddannelserne (18 %). Samme tendens viser sig med hensyn til at tage sig af henvendelser fra forældre, hvor det blandt lærere på 0.-6. klassetrin er 53 %, på 7.-10. klassetrin 38 % og på ungdomsuddannelserne 4 %, der angiver, at det er en kilde til stress. Omvendt ses der også en tendens til, at for meget rettearbejde/opgaveevaluering især opleves som en kilde til stress af lærere på ungdomsuddannelser (60 %) og lærere på 7.-10. klassetrin (53 %) frem for lærere på 0.-6. klassetrin (34 %).

Sammenholder man besvarelserne fra gymnasie- og erhvervsuddannelseslærere, fremgår det, at en større andel af erhvervsuddannelseslærerne oplever, at ekstra opgaver på grund af fravær af andre lærere (19 % og 48 %) og tilpasning af undervisningen til elever med særlige behov (14 % og 29 %) er kilder til stress i deres arbejde.

Andelen af danske lærere, der angiver, at der er for meget undervisning at forberede (61 %), er markant højere end i samtlige øvrige nordiske lande (Norge 33 %, Sverige 30 %, Island 24 % og Finland 20 %). Samme tendens ses ved andelen af lærere, der angiver, at for mange undervisningstimer er en kilde til stress, for hvor 58 % af de danske lærere mener, at dette i høj eller nogen grad er en

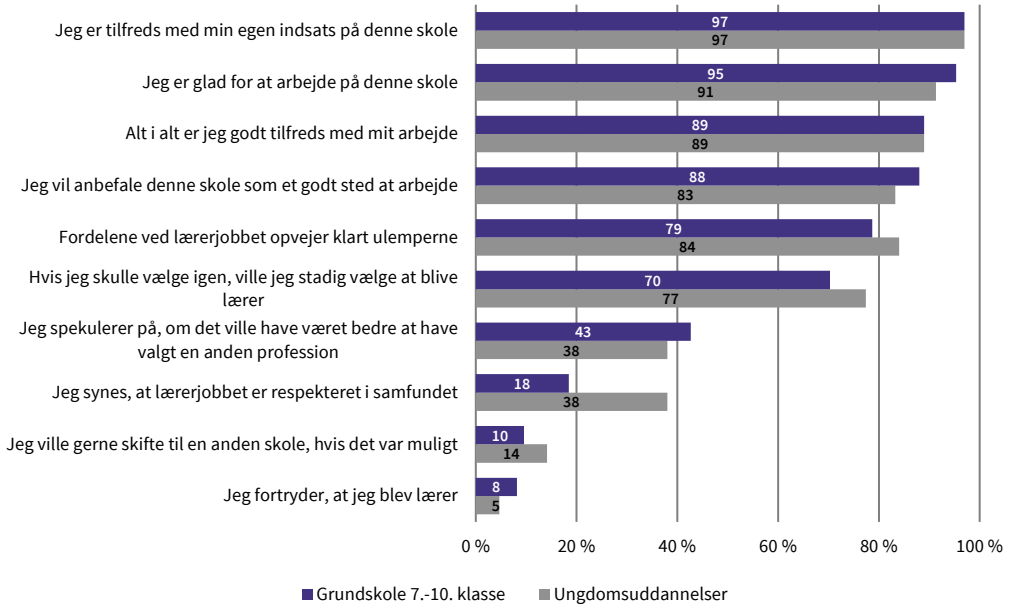
kilde til stress, er det i de øvrige nordiske lande en mindre andel af lærerne (Sverige 39 %, Norge 26 %, Island 26 % og Finland 11 %).

I det følgende ser vi nærmere på lærernes opfattelse af arbejdet som lærer.

4.2.3 Hvordan opfatter lærerne arbejdet som lærer?

FIGUR 4.10

Lærernes oplevelse af arbejdet som lærer



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 53).

Størstedelen af de danske lærere er meget enige eller enige i, at fordelene ved lærerjobbet opvejer ulemperne (79 % og 84 %), og at de alt i alt er godt tilfredse med deres arbejde (89 % for begge områder). Ser man derimod på, hvorvidt de danske lærere angiver, at lærerjobbet er respekteret i samfundet, er det en mindre andel, henholdsvis 18 % på grundskoleområdet og 38 % på ungdomsuddannelsesområdet, der er meget enige eller enige i dette udsagn.

Ser man nærmere på ungdomsuddannelsesområdet, ses en række forskelle blandt gymnasie- og erhvervsuddannelseslærere, idet gymnasielærerne i flere tilfælde har angivet svar, der er mere positive end erhvervsuddannelseslærernes. Dette gør sig blandt andet gældende, med hensyn til om man ville blive lærer, hvis man skulle vælge igen (80 % og 69 %), hvorvidt man er glad for at arbejde på denne skole (93 % og 85 %), samt om man alt i alt er godt tilfreds med sit arbejde (91 % og 84 %).

Sammenholder man med resultaterne fra 2013, er der særligt sket en udvikling på to områder:

For det første er der sket et fald på både grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet med hensyn til andelen af lærere, der er meget enige eller enige i, at de alt i alt er godt tilfreds med deres arbejde (fra 93 % til 89 % blandt grundskolelærerne og fra 95 % til 89 % blandt ungdomsuddannelseslærerne).

For det andet er der sket en stigning på 9 procentpoint med hensyn til andelen af grundskolelærere, der spekulerer på, om det ville have været bedre at have valgt en anden profession (34 % til 43 %).

Sammenlignet med de øvrige lande adskiller de danske lærere på grundskoleområdet sig især fra Finland og Norge med hensyn til vurderingen af, om lærerjobbet er respekteret i samfundet. Respekten for lærerprofessionen er beskrevet nærmere i det efterfølgende.

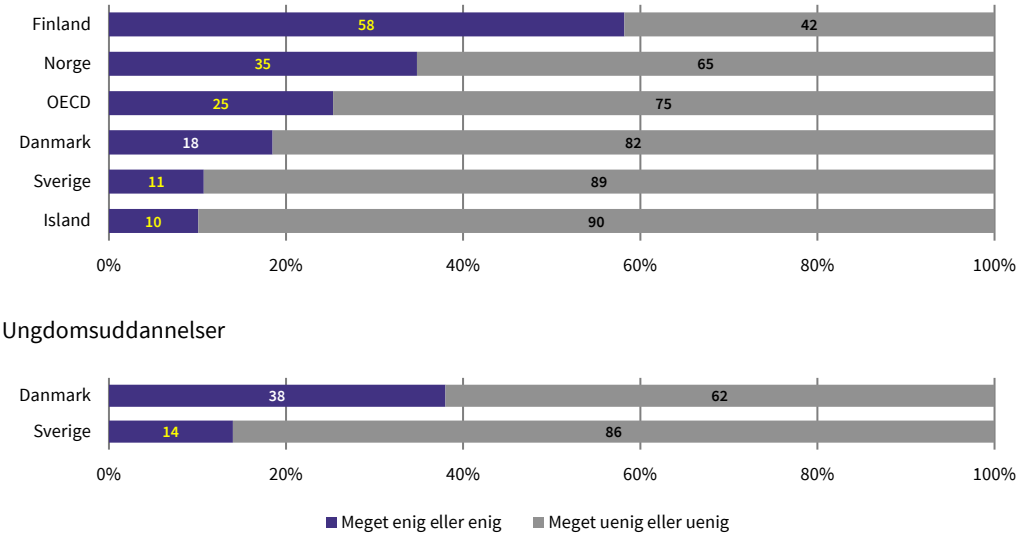
Danske grundskolelærere oplever i mindre grad respekt over for lærerjobbet sammenlignet med Finland og Norge

Figuren nedenfor viser andelen af lærere, der er enige eller uenige i, at lærerjobbet er respekteret i samfundet:

FIGUR 4.11

Andel af lærere, der oplever at lærerjobbet er respekteret i samfundet

Grundskole 7.-10. klasse



Kilde: Spørgeskema til lærere TALIS, 2018 (spørgsmål 53).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Det fremgår af figuren, at 18 % af de danske grundskolelærere er meget enige eller enige i, at lærerjobbet er respekteret i samfundet. De danske grundskolelærere adskiller sig derved markant fra Norge (35 %) og især Finland (58 %), hvor det er en større andel af lærerne, som er meget enige eller enige i, at lærerjobbet er respekteret. De islandske og svenske lærere oplever imidlertid respekten endnu mindre positivt, idet 10 % og 11 % af grundskolelærerne i disse lande er meget enige eller enige i, at lærerjobbet er respekteret i samfundet.

Ser man på ungdomsuddannelsesområdet, er de danske lærere ligeledes mere positive i deres vurdering end de svenske lærere. 38 % af de danske lærere er således meget enige eller enige i, at læ-

rerjobbet er respekteret i samfundet, mens det er 14 % af de svenske lærere, som mener dette. Andelen af danske lærere, som oplever, at lærerjobbet er respekteret i samfundet, ligger på samme niveau som i 2013.

5 Skoleledelse

Arbejdet som skoleleder er præget af stor opmærksomhed og krav fra forskellig side grundet den centrale rolle, som skolelederen har med hensyn til elevernes læring og trivsel. Den internationale rapport fra TALIS-undersøgelsen i 2013 peger således på, at ledelse er en vigtig del af at sikre og forbedre elevernes præstationer. Dette hænger sammen med, at lederens beslutninger om skoleklimaet og organisatoriske forhold sætter rammerne for lærernes arbejde og konkrete virke i undervisningen (OECD, 2014).

Dette kapitel belyser forskellige aspekter af arbejdet som skoleleder. I kapitlet præsenteres resultater vedrørende ledernes uddannelsesniveau og formelle kvalifikationer såvel som deres kompetenceudvikling. Derudover præsenteres der resultater vedrørende ledelsesorganiseringen og de forskellige opgaver, der varetages af ledelsen på skolerne.

I den udstrækning det er muligt, sammenholdes ledernes besvarelser fra 2013 og 2018. Dette er tilfældet for samtlige spørgsmål, bortset fra de to spørgsmål vedrørende ledernes kompetenceudvikling, som handler om ledernes deltagelse i faglige kompetenceudviklingsaktiviteter og deres behov for kompetenceudvikling. Herudover sammenlignes der med besvarelser fra de øvrige nordiske lande og med gennemsnittet for OECD-landene.

Resultaterne i dette kapitel skal forstås i sammenhæng med de forskellige indsatser, reformer og lignende, der er gennemført på uddannelsesområdet. For forståelsen af resultaterne i dette kapitel kan følgende forhold være relevante:

- På grundskoleområdet trådte der i august 2014 en reform i kraft, som blandt andet fokuserede på kompetenceudvikling af ledere og det pædagogiske personale samt samarbejdet mellem og på tværs af medarbejdergrupper. Med aftalen om reformen har regeringen afsat i alt 1 mia. kr. i perioden 2014-2020 til styrket efteruddannelse af ledere og medarbejdere i folkeskolen. Desuden har A.P. Møller Fonden fra sommeren 2014 til sommeren 2018 bevilliget godt halvdelen af den milliard kroner, som Fonden donerede i 2013 til at styrke den danske folkeskole. Fonden har blandt andet tilgodeset projekter med fokus på at udvikle de professionelles samarbejde (www.apmollerfonden.dk).
- På både grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet er der indført besparelser i form af et omprioriteringsbidrag siden TALIS 2013. Omprioriteringsbidraget blev indført i 2016 og består i, at den enkelte uddannelsesinstitution hvert år skal reducere i deres budget med to procent. Det er forskelligt, hvordan besparelserne gennemføres på den enkelte institution, og det er en vigtig ledelsesmæssig opgave at beslutte, hvor der kan effektiviseres.
- På både grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet er der kommet nye arbejdstidsregler for lærerne siden TALIS 2013. I august 2013 fik gymnasielærerne nye arbejdstidsregler, mens grundskole- og erhvervsuddannelseslærerne fik nye arbejdstidsregler i august 2014. Fælles for de tre arbejdstidsregler er, at ledelsen har fået udvidet ledelsesrummet til i højere grad at prioritere lærernes opgaver inden for den fastlagte arbejdstid.

- På gymnasieområdet trådte der i 2017 en reform i kraft, og i forlængelse heraf er der afholdt en række netværksmøder og kurser med henblik på at understøtte reformimplementeringen, herunder fx *Skoleudvikling i Praksis* (SiP).
- På erhvervsuddannelsesområdet er der gennemført en reform i 2015, som blandt andet betyder, at der er gennemført et nationalt aktionslæringsprogram for ledere med det formål at styrke deres kompetencer i pædagogisk ledelse i 2017/18.

Derudover kan der være yderligere nationale forhold af betydning, ligesom der kan være forhold i andre lande, som kan være relevante at inddrage i det videre arbejde med undersøgelsens resultater. Endvidere kan der være lavet undersøgelser, som ikke refereres i denne rapport, som kan være med til at kontekstualisere undersøgelsens resultater[3].

Sammenfatning – Skoleledelse

Uddannelsesniveau og formelle lederkvalifikationer

- 74 % af de danske grundskoleledere og 58 % af ungdomsuddannelseslederne har en diplom- eller masteruddannelse i ledelse, hvilket på begge uddannelsesområder er 19 procentpoint mere end i 2013.

Kompetenceudvikling af lederne

- 72 % af de danske grundskoleledere og 74 % af ungdomsuddannelseslederne har deltaget i kurser/seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner. I Finland og Sverige er det en noget mindre andel af lederne (44-45 procentpoint under), mens Danmark ligger på niveau med Island og under Norge (20 procentpoint under). På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark ligeledes noget over Sverige (47 procentpoint over).
- Sammenlignet med de øvrige nordiske lande er det en mindre andel af de danske ledere, der lige nu oplever et behov for kompetenceudvikling. Dette gælder fx med hensyn til udviklingen af samarbejdet mellem lærere/mellem lærere og pædagoger samt arbejdet med ligestilling og diversitet, hvor de danske grundskoleledere ligger 10-45 procentpoint under lederne i de øvrige nordiske lande. På ungdomsuddannelsesområdet ligger de danske ledere ligeledes 34 procentpoint under de svenske.

Ledelsesorganisering

- Langt størstedelen af de danske skoleledere angiver, at de har et ledelsesteam på skolen. På grundskoleområdet er det 94 % af lederne, mens det er 99 % af lederne på ungdomsuddannelsesområdet. Sammenlignes der med de øvrige nordiske lande og OECD-gennemsnittet, er der en større andel af skolerne i Danmark, som har et ledelsesteam. Resultatet understøtter

3 Når der i rapporten henvises til grundskolen, grundskolelærere eller grundskoleledere, menes der resultater for grundskolens 7.-10. klasse. De steder, hvor der er interessante forskelle mellem grundskolens 0.-6. klasse og grundskolens 7.-10. klasse, vil de to niveauers resultater eksplicit fremgå.

billedet fra 2013, hvor Danmark ligeledes var et af de lande, hvor andelen af grundskoler og ungdomsuddannelser med et ledelsesteam var størst.

- Sammenlignet med de øvrige nordiske lande er det en mindre andel af de danske grundskoler og ungdomsuddannelser, som har lærere repræsenteret i skoleledelsen. 6 % af de danske grundskoler og 7 % af ungdomsuddannelserne har lærere repræsenteret i ledelsesteamet. På grundskoleområdet er det 17-79 procentpoint mindre end i de øvrige nordiske lande, mens det på ungdomsuddannelsesområdet er 28 procentpoint mindre end i Sverige.
- Generelt set angiver lederne, at der er et mere delt ansvar i Danmark mellem skolelederen, andre medlemmer af ledelsesteamet, lærere og skolens bestyrelse i forbindelse med varetagelsen af forskellige opgaver, end det er tilfældet i de øvrige nordiske lande. Det gælder fx med hensyn til ansættelsen af lærere, optagelsen af elever og beslutninger vedrørende skolens budget. Resultatet ligner tallene fra 2013, hvor der ligeledes tegnede sig et billede af, at danske ledere i højere grad end ledere i andre lande deler ansvaret for en række beslutninger.

Ledelsesopgaver

- Danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere skønner at bruge henholdsvis 28 % og 27 % af deres tid på administrative opgaver og møder. På grundskoleområdet ligger Danmark på niveau med Island, mens lederne i de øvrige nordiske lande skønner at bruge en større andel af deres tid på dette (5-11 procentpoint mere). På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark 8 procentpoint under Sverige.
- Danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere skønner at bruge henholdsvis 26 % og 29 % af deres tid på ledelsesmæssige opgaver og møder. På grundskoleområdet ligger Danmark på niveau med Finland, mens lederne i de øvrige nordiske lande skønner at bruge en mindre andel af deres tid på denne del (2-6 procentpoint mindre). På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark 6 procentpoint over Sverige.

5.1 Uddannelsesniveau og formelle lederkvalifikationer

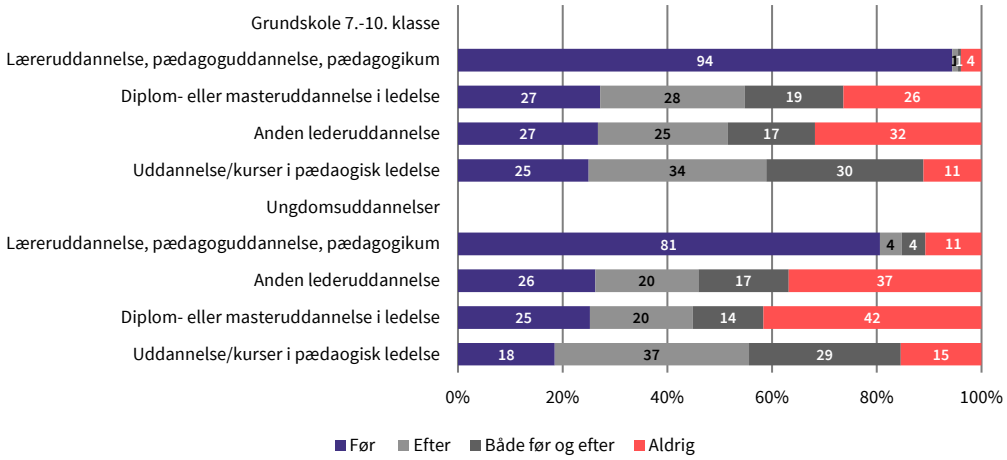
I dette afsnit belyses skoleledernes uddannelsesniveau og formelle lederkvalifikationer. Afsnittet giver et indblik, i hvilke uddannelser og kurser lederne har gennemført, samt om det er sket før eller efter, de er blevet ledere.

5.1.1 Hvilket uddannelsesniveau og hvilke formelle lederkvalifikationer har skolelederne?

Figuren nedenfor viser, hvilke uddannelser/kurser de danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere har gennemført, og hvornår det i givet fald er sket.

FIGUR 5.1

Har lederne gennemført nedenstående uddannelser eller kurser?



Kilde: Spørgeskema til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 6).
Note: Den fulde formulering af øverste svarmulighed i figuren er: "Læreruddannelse, pædagoguddannelse, pædagogikum, pædagogisk grunduddannelse, diplomuddannelse i erhvervspædagogik eller lignende".

Figuren viser, at 96 % af lederne på grundskoleområdet har en læreruddannelse, pædagoguddannelse, pædagogikum eller lignende, mens det er 89 % af lederne på ungdomsuddannelsesområdet, som har den uddannelsesbaggrund. Derudover gælder det for grundskoleområdet, at 74 % af lederne har en diplom- eller masteruddannelse i ledelse, mens 89 % har uddannelse/kurser i pædagogisk ledelse. Til sammenligning er det henholdsvis 58 % af lederne på ungdomsuddannelsesområdet, der har en diplom- eller masteruddannelse i ledelse, mens 85 % har uddannelse/kurser i pædagogisk ledelse.

Ser man på udviklingen fra 2013 til 2018, gælder det for grundskoleområdet, at en større andel af lederne i 2018 har en læreruddannelse, pædagoguddannelse, pædagogikum eller lignende (fra 88 % til 96 %). Derudover er der en større andel af lederne, som har en diplom- eller masteruddannelse i ledelse (fra 55 % til 74 %). I den forbindelse fremgår det endvidere, at en større andel af lederne har taget en diplom- eller masteruddannelse i ledelse, før de blev skoleledere (fra 3 % til 27 %).

På ungdomsuddannelsesområdet ses en tilsvarende udvikling. Der er således også en større andel af lederne i 2018, som har en læreruddannelse, pædagoguddannelse, pædagogikum eller lignende (fra 78 % til 89 %), ligesom en større andel af lederne har en diplom- eller masteruddannelse i ledelse (fra 39 % til 58 %). I den sammenhæng ses det ligeledes, at en større andel af lederne har taget en diplom- eller masteruddannelse i ledelse, før de blev skoleledere (fra 13 % til 25 %).

Med hensyn til udviklingen i andelen af ledere, der har en læreruddannelse, pædagoguddannelse, pædagogikum eller lignende, er det væsentligt at bemærke, at der er foretaget en ændring i svarkategorien fra 2013 til 2018, og at de præsenterede tal derfor skal forstås med forbehold for dette [4]. Det samme er tilfældet med hensyn til andelen af ledere, der har en diplom- eller masteruddannelse i ledelse, hvor der er ligeledes er foretaget en ændring i svarkategorien[5].

5.2 Kompetenceudvikling af lederne

I dette afsnit præsenteres resultaterne vedrørende ledernes kompetenceudvikling. Først ser vi på, hvilke faglige kompetenceudviklingsaktiviteter lederne har deltaget i. Dernæst ser vi på, hvilke behov for kompetenceudvikling lederne oplever. Endelig belyses det, hvilke hindringer lederne oplever for deres deltagelse i kompetenceudvikling.

5.2.1 Hvilke faglige kompetenceudviklingsaktiviteter har lederne deltaget i?

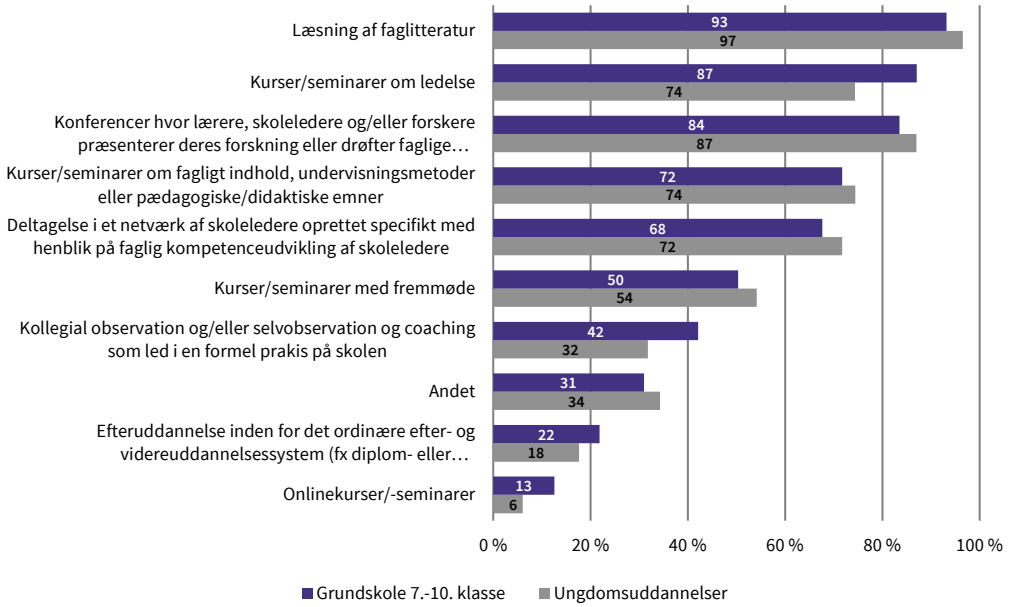
I TALIS spørges lederne om, hvilke faglige kompetenceudviklingsaktiviteter de har deltaget i inden for de seneste 12 måneder. Faglig kompetenceudvikling defineres i den forbindelse som aktiviteter, der har til formål at udvikle den enkeltes faglige færdigheder, viden og ekspertise. Figuren nedenfor viser, hvilke faglige kompetenceudviklingsaktiviteter de danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere har deltaget i inden for de seneste 12 måneder:

4 2018: ”Læreruddannelse, pædagoguddannelse, pædagogikum, pædagogisk grunduddannelse, diplomuddannelse i erhvervspædagogik eller lignende”. 2013: ”Læreruddannelse, cand.mag./cand.scient. med pædagogikum, diplomuddannelse i pædagogik eller lignende”.

5 2018: ”Diplom- eller masteruddannelse i ledelse”. 2013: ”Diplom- eller masteruddannelse i ledelse af uddannelsesinstitutioner”.

FIGUR 5.2

Andel af ledere, der inden for de seneste 12 måneder har deltaget i faglig kompetenceudvikling gennem følgende aktiviteter



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 7).
Note: Den fulde formulering af tredje svarmulighed i figuren er: "Konferencer hvor lærere, skoleledere og/eller forskere præsenterer deres forskning eller drøfter faglige problemstillinger".
Note: Den fulde formulering af niende svarmulighed i figuren er: "Efteruddannelse inden for det ordinære efter- og videreuddannelsessystem (fx diplom- eller masteruddannelse)".

Det fremgår af figuren, at henholdsvis 93 % af grundskolelederne og 97 % af ungdomsuddannelseslederne har deltaget i faglig kompetenceudvikling inden for de seneste 12 måneder gennem læsning af faglitteratur. Derudover har 87 % af lederne på grundskoleområdet deltaget i kurser/seminarer om ledelse, mens det er 74 % af lederne, når man ser på ungdomsuddannelsesområdet. Endvidere fremgår det af figuren, at 72 % af grundskolelederne og 74 % af ungdomsuddannelseslederne har deltaget i kurser/seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner.

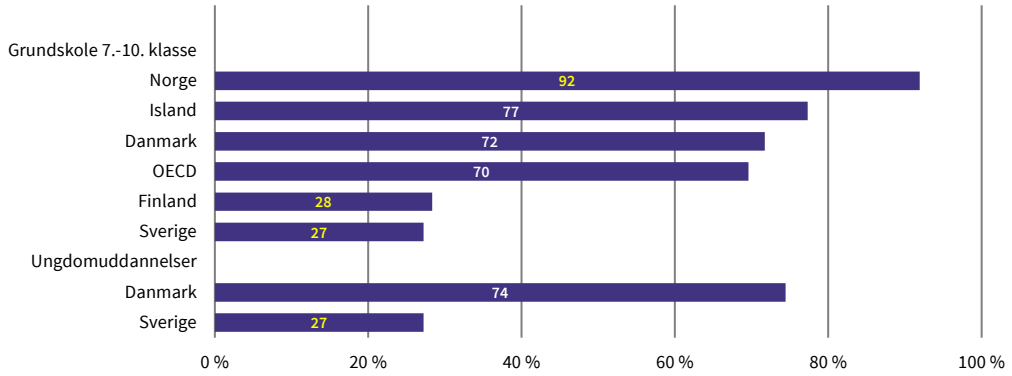
Sammenlignet med lederne i henholdsvis Finland og Sverige er der en noget større andel af de danske ledere, som har deltaget i kurser/seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner. Det samme gælder med hensyn til de danske grundskolelederes deltagelse i kurser/seminarer om ledelse. Resultatet vedrørende ledernes deltagelse i kurser/seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner er beskrevet nærmere i det følgende.

En større andel af de danske ledere har deltaget i kurser/seminarer om fagligt indhold sammenlignet med Finland og Sverige

Nedenstående figur viser andelen af ledere, der har deltaget i kurser/seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner.

FIGUR 5.3

Andel af ledere, der inden for de seneste 12 måneder har deltaget i kurser/seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 7).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Som tidligere nævnt er det 72 % af de danske grundskoleledere, som har deltaget i kurser/seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner. Til sammenligning er det en væsentlig mindre andel af lederne i Finland (28 %) og Sverige (27 %), som har deltaget i denne form for kompetenceudvikling. Andelen af danske ledere, der har deltaget i kompetenceudviklingsaktiviteten, ligger endvidere på niveau med Island (77 %) og OECD-gennemsnittet (70 %). Endelig skal det nævnes, at der er en større andel af lederne i Norge, som har deltaget, nemlig 92 %.

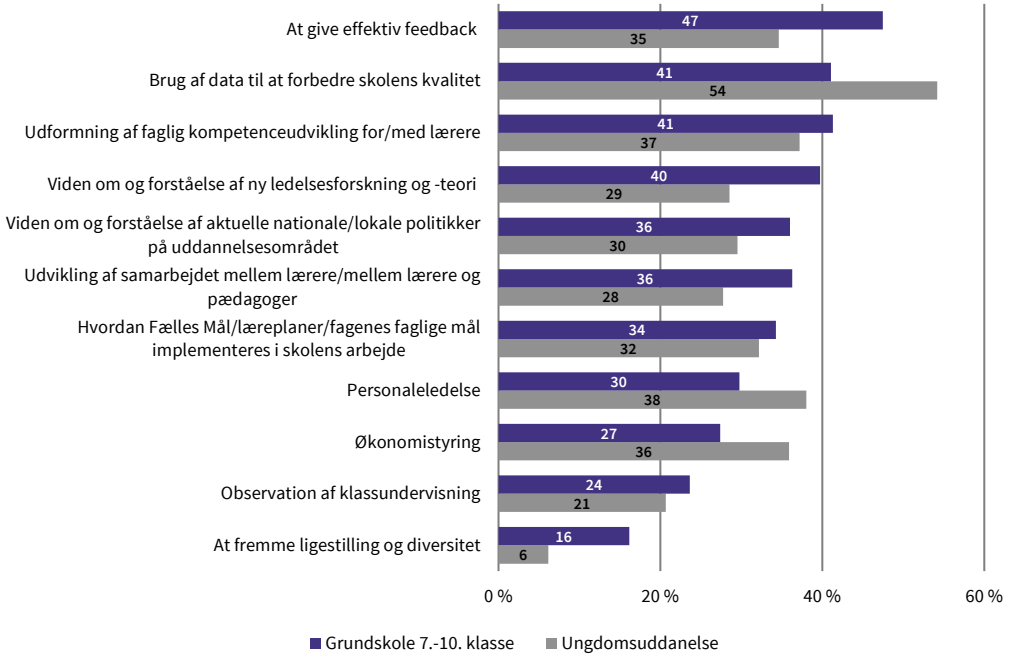
På ungdomsuddannelsesområdet ses et lignende billede, da der også på dette område er en væsentlig mindre andel af de svenske ledere, som har deltaget i kurser og seminarer om fagligt indhold, undervisningsmetoder eller pædagogiske/didaktiske emner. På ungdomsuddannelsesområdet er det således 74 % af de danske ledere, som har deltaget i kurser/seminarer med det nævnte fokus, mens det er tilfældet for 27 % af de svenske ledere.

5.2.2 Hvilke behov for kompetenceudvikling oplever lederne?

I TALIS er lederne også blevet spurgt til deres behov for kompetenceudvikling. Nedenstående figur viser andelen af danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere, der mener, at de lige nu har et behov for kompetenceudvikling inden for forskellige områder. Det drejer sig fx om feedback, brug af data samt udformning af faglig kompetenceudvikling for/med lærere.

FIGUR 5.4

Andel af ledere, der i høj eller nogen grad oplever et behov for kompetenceudvikling inden for følgende områder



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 8).
Note: På grundskoleområdet er der spurgt til implementeringen af Fælles Mål, mens der på ungdomsuddannelsesområdet er spurgt til læreplaner/fagenes faglige mål.

Figuren viser overordnet set, at der er mindre forskelle inden for henholdsvis grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet og på tværs af de to områder med hensyn til det oplevede behov for kompetenceudvikling.

Ser man nærmere på grundskoleområdet, oplever lederne især et behov for kompetenceudvikling inden for feedback. Mere konkret er det således 47 % af lederne, der har svaret, at de i høj eller nogen grad er enige i, at de lige nu har et behov for kompetenceudvikling med hensyn til at give effektiv feedback. Derudover er der 41 % af lederne, der oplever et behov for kompetenceudvikling med hensyn til henholdsvis arbejdet med data og udformning af faglig kompetenceudvikling for/med lærere.

På ungdomsuddannelsesområdet er det 54 % af lederne, som lige nu oplever et behov for kompetenceudvikling inden for arbejdet med data. Dertil kommer, at 37 % af lederne oplever et behov for kompetenceudvikling med hensyn til udformning af faglig kompetenceudvikling for/med lærere, mens 35 % af lederne oplever et behov inden for feedback. Derudover er der 38 % af lederne, som oplever et behov for kompetenceudvikling inden for personaleledelse, og 36 % som oplever et behov inden for økonomistyring.

Endvidere skal det nævnes, at det er fælles for lederne på grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet, at de i mindre omfang oplever et behov for kompetenceudvikling med henblik på at

fremme ligestilling og diversitet (16 % på grundskoleområdet og 6 % på ungdomsuddannelsesområdet).

Ser man på de internationale resultater, tegner der sig generelt et billede af, at en mindre andel af de danske ledere oplever et behov for kompetenceudvikling sammenlignet med lederne i de andre lande. Dette er beskrevet nærmere i det følgende.

En mindre andel af de danske ledere oplever et behov for kompetenceudvikling sammenlignet med de øvrige nordiske lande

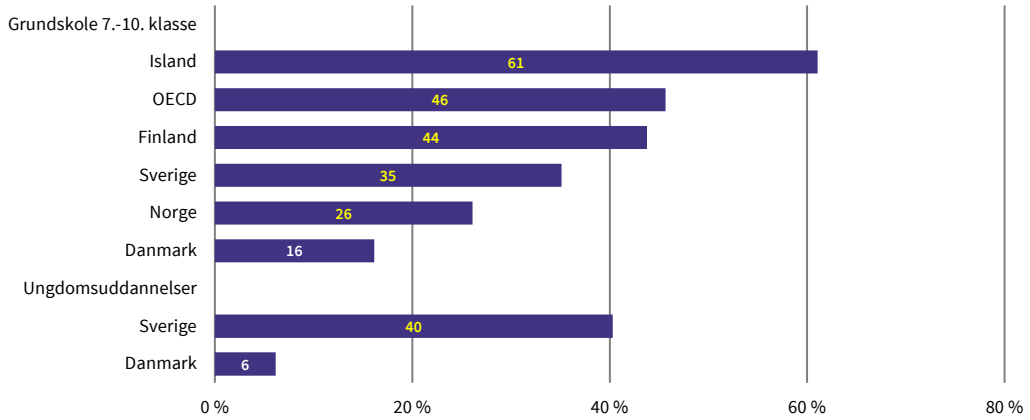
Uanset hvilket af de 11 kompetenceudviklingsområder, der er spurgt ind til, ligger besvarelserne fra de danske ledere på grundskolens 7.-10. klassetrin under besvarelserne fra lederne i ét eller flere af de andre lande. Dertil kommer, at de på intet tidspunkt ligger signifikant over lederne fra nogen af de øvrige nordiske lande på samme klassetrin. Sammenlignet med lederne i de øvrige nordiske lande tegner der sig således et billede af, at det er en mindre andel af de danske ledere, der lige nu oplever et behov for kompetenceudvikling.

Nogenlunde tilsvarende resultater ses for lederne på 0.-6. klassetrin og for lederne på ungdomsuddannelsesområdet, dog ligger Danmark her på niveau med Sverige for flere af de kompetenceudviklingsområder, der er spurgt ind til. På 0.-6. klassetrin ligger Danmark således på niveau med Sverige for fem spørgsmål, mens de to lande ligger på niveau for tre af spørgsmålene på ungdomsuddannelsesområdet. I Sverige er lederne i øvrigt kun blevet spurgt til 10 af de 11 spørgsmål, idet spørgsmålet om implementeringen af Fælles Mål i skolens arbejde ikke er stillet i Sverige.

Ét af de kompetenceudviklingsområder, hvor de danske ledere især adskiller sig fra lederne i de andre lande, er med hensyn til behovet for kompetenceudvikling inden for ligestilling og diversitet.

FIGUR 5.5

Andel af ledere, der er i høj eller nogen grad oplever et behov for kompetenceudvikling inden for ligestilling og diversitet



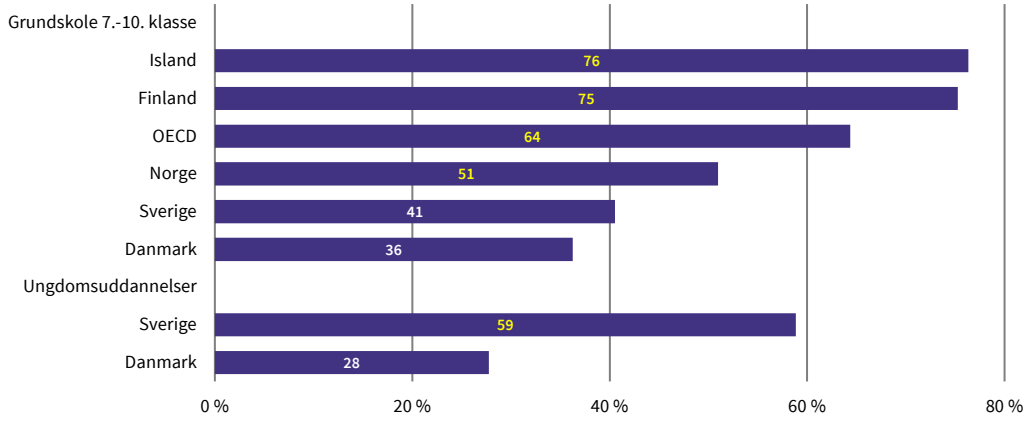
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 8).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Sammenligner man med de andre lande og OECD-gennemsnittet (46 %), er det en mindre andel af de danske ledere, som oplever et behov for kompetenceudvikling inden for ligestilling og diversitet. Hvor det i Danmark er 16 % af lederne på grundskoleområdet og 6 % af lederne på ungdomsuddannelsesområdet, som oplever et behov for kompetenceudvikling, er det således 61 % og 44 % af grundskolelederne i Island og Finland, mens det er 35 % af de svenske ledere og 26 % af de norske ledere. På ungdomsuddannelsesområdet er det 40 % af de svenske ledere, som oplever et behov for kompetenceudvikling med henblik på at fremme ligestilling og diversitet, og Danmark adskiller sig dermed fra samtlige andre lande.

Et andet kompetenceudviklingsområde, hvor de danske ledere på grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet adskiller sig fra lederne i flere af de andre lande (alle lande bortset fra Sverige på grundskoleområdet) og OECD-gennemsnittet (64 %), er med hensyn til udviklingen af samarbejdet mellem lærere/mellem lærere og pædagoger.

FIGUR 5.6

Andel af ledere, der er i høj eller nogen grad oplever et behov for kompetenceudvikling inden for udviklingen af samarbejdet mellem lærere/mellem lærere og pædagoger



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 8).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Hvor det i Danmark er 36 % af grundskolelederne, som oplever et behov for kompetenceudvikling inden for udviklingen af samarbejdet mellem lærere/mellem lærere og pædagoger, er det eksempelvis 76 % af lederne i Island og 75 % af lederne i Finland. På ungdomsuddannelsesområdet er det 28 % af de danske ledere, som oplever et behov for kompetenceudvikling, og Danmark placerer sig dermed under Sverige, hvor det er 59 % af lederne, som oplever et behov for kompetenceudvikling.

Ud over ovennævnte gælder det specifikt for lederne på 7.-10. klassetrin, at de i mindre grad oplever et behov for kompetenceudvikling inden for personaleledelse (30 %) og økonomistyring (27 %), sammenlignet med de finske (63 % for personaleledelse og 51 % for økonomistyring) og islandske (72 % for personaleledelse og 49 % for økonomistyring) ledere. I den forbindelse ligger de danske ledere ligeledes under OECD-gennemsnittet, som er på 59 % for personaleledelse og på 57 % for økonomistyring.

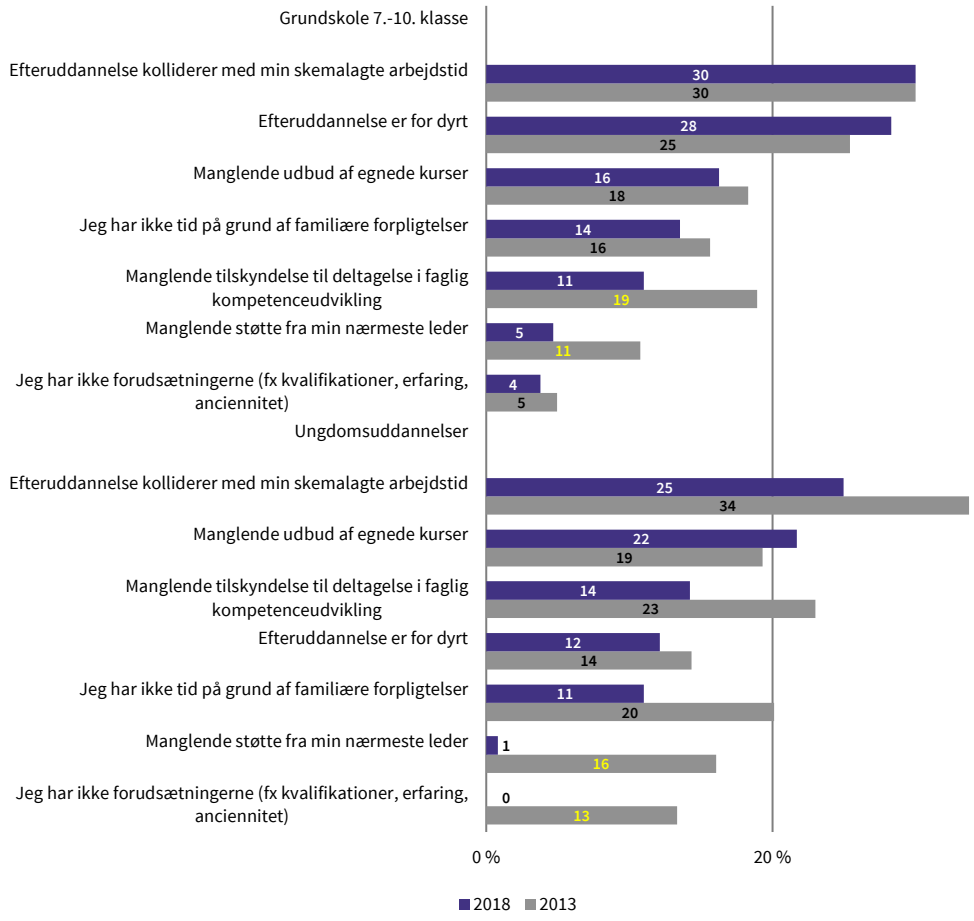
Specifikt for lederne på ungdomsuddannelsesområdet gælder det, at de fx oplever et mindre behov for kompetenceudvikling inden for det område, der handler om udformning af faglig kompetenceudvikling for/med lærere (37 % i Danmark og 65 % i Sverige).

5.2.3 Hvilke hindringer for kompetenceudvikling oplever lederne?

I TALIS er skolelederne endvidere blevet bedt om at angive, hvor enige eller uenige de er i, at forskellige forhold udgør en hindring for deres deltagelse i faglig kompetenceudvikling. Nedenstående figur viser andelen af danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere, som oplever forskellige hindringer for kompetenceudvikling.

FIGUR 5.7

Andel af ledere, der er meget enige eller enige i, at der er følgende hindringer for deres deltagelse i faglig kompetenceudvikling



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2013 og 2018 (spørgsmål 8, 9).
Note: Tal markeret med gul viser, at der er sket en signifikant ændring fra 2013 til 2018 ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at henholdsvis 30 % og 25 % af lederne på grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet er meget enige eller enige i, at det er en hindring for deres deltagelse i faglig kompetenceudvikling, at efteruddannelse kolliderer med den skemalagte arbejdstid. Derudover er der fx 28 % af

lederne på grundskoleområdet og 12 % af lederne på ungdomsuddannelsesområdet, der oplever det som en hindring, at efteruddannelse er for dyrt.

Angående udviklingen fra 2013 til 2018 er der i flere tilfælde en mindre andel af skolelederne på grundskolens 7.-10. klassetrin og på ungdomsuddannelserne, som i 2018 oplever hindringer for deres deltagelse i kompetenceudvikling:

Det er fx fælles for skolelederne på grundskolens 7.-10. klassetrin og på ungdomsuddannelserne, at en mindre andel af lederne oplever manglende støtte fra deres nærmeste leder som en hindring for deres deltagelse i kompetenceudvikling (uændret på 0.-6. klassetrin). På grundskolens 7.-10. klassetrin var det således 11 % af lederne i 2013, som oplevede manglende støtte fra den nærmeste leder som en hindring, mens andelen er 5 % i 2018. På ungdomsuddannelsesområdet var det 16 % af lederne i 2013, som oplevede manglende støtte som en hindring, hvor det er 1 % af lederne i 2018.

Ud over ovennævnte gælder det specifikt for grundskolelederne på 7.-10. klassetrin, at andelen af ledere, der oplever manglende tilskyndelse til faglig kompetenceudvikling som en hindring for deres deltagelse, er blevet mindre (fra 19 % til 11 %). Tilsvarende gælder det specifikt for ungdomsuddannelseslederne, at andelen af ledere, som oplever manglende forudsætninger for faglige kompetenceudvikling som en hindring, er blevet mindre (fra 13 % i til 0 %).

Angående ledernes oplevelse af manglende støtte[6] skal det bemærkes, at der er ændret i svarkategorien fra 2013 til 2018, og det præsenterede resultat skal derfor tages med forbehold for dette. Det samme er tilfældet med det resultat, der handler om manglende tilskyndelse til at deltage i faglig kompetenceudvikling[7].

Sammenholder man de danske resultater med resultaterne fra de øvrige nordiske lande, er der for flere af de spørgsmål, der er stillet i TALIS, en mindre andel af de danske ledere, som oplever hindringer for kompetenceudvikling. Dog gælder det for grundskolelederne på 0.-6. klassetrin, at de som oftest ligger på niveau med de svenske ledere (for 6 ud af 7 spørgsmål).

Det er fælles for de danske grundskole- og ungdomsuddannelseslederne, at der er en mindre andel, som oplever manglende støtte fra den nærmeste leder, sammenlignet med lederne i samtlige af de øvrige nordiske lande. Derudover er der fx en mindre andel af ungdomsuddannelseslederne og grundskolelederne på 7.-10. klassetrin, som oplever, at efteruddannelse kolliderer med den skemalagte arbejdstid. Også i dette tilfælde gælder det, uanset hvilket af de øvrige nordiske lande der sammenlignes med.

5.3 Ledelsesorganisering

I det følgende præsenteres resultaterne vedrørende ledelsesorganisering. Først ser vi på, hvordan ledelsen er organiseret på skolerne, herunder fx hvem der indgår i ledelsesteamet. Dernæst ser vi på, hvilken autonomi der er på skolerne, og det belyses i den forbindelse, hvem der konkret har ansvaret for at varetage forskellige opgaver.

6 2018: "Manglende støtte fra min nærmeste leder". 2013: "Manglende støtte fra min leder".

7 2018: "Manglende tilskyndelse til deltagelse i faglig kompetenceudvikling". 2013: "Der er ingen tilskyndelse til at deltage i sådanne aktiviteter".

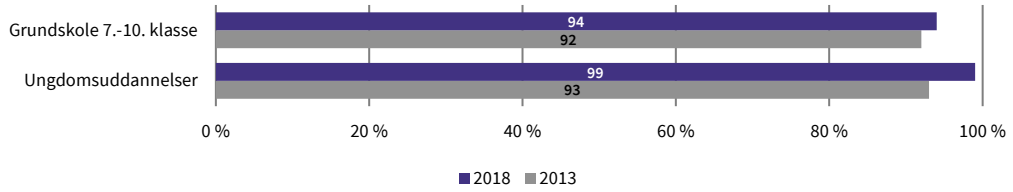
5.3.1 Hvordan er ledelsen organiseret på skolerne?

I TALIS er lederne blevet spurgt om deres ledelsesorganisering. I dette afsnit fokuserer vi på tilstedeværelsen af ledelsesteams på skolerne samt på organiseringen af disse. I spørgeskemaet defineres et ledelsesteam som en gruppe ansatte, der har ansvar for ledelse af skolen på områder som undervisning, pædagogik/didaktik, ressourcefordeling, undervisningsindhold, karaktergivning og evaluering og andre strategiske beslutninger relateret til hensigtsmæssig drift af skolen.

Figuren nedenfor viser andelen af skoler med et ledelsesteam i Danmark:

FIGUR 5.8

Andel af ledere, som angiver, at der er et ledelsesteam på skolen



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 18).

Størstedelen af skolelederne angiver, at de har et ledelsesteam på skolen. Blandt grundskolelederne er det 94 %, som angiver, at der er et ledelsesteam, mens det på ungdomsuddannelsesområdet er 99 % af lederne.

Sammenlignes der med de øvrige nordiske lande og OECD-gennemsnittet, er der en større andel af skolerne i Danmark, som har et ledelsesteam. Resultatet understøtter billedet fra 2013, hvor tallene ligeledes viste, at størstedelen af danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledelser havde et ledelsesteam, og at Danmark var et af de lande, hvor andelen af grundskoler og ungdomsuddannelser med et ledelsesteam var størst.

En større andel af de danske grundskoler og ungdomsuddannelser har et ledelsesteam sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

Figuren nedenfor viser andelen af grundskoler og ungdomsuddannelser i de nordiske lande, som har et ledelsesteam.

FIGUR 5.9

Andel af ledere, der angiver, at der er et ledelsesteam på skolen



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 18).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

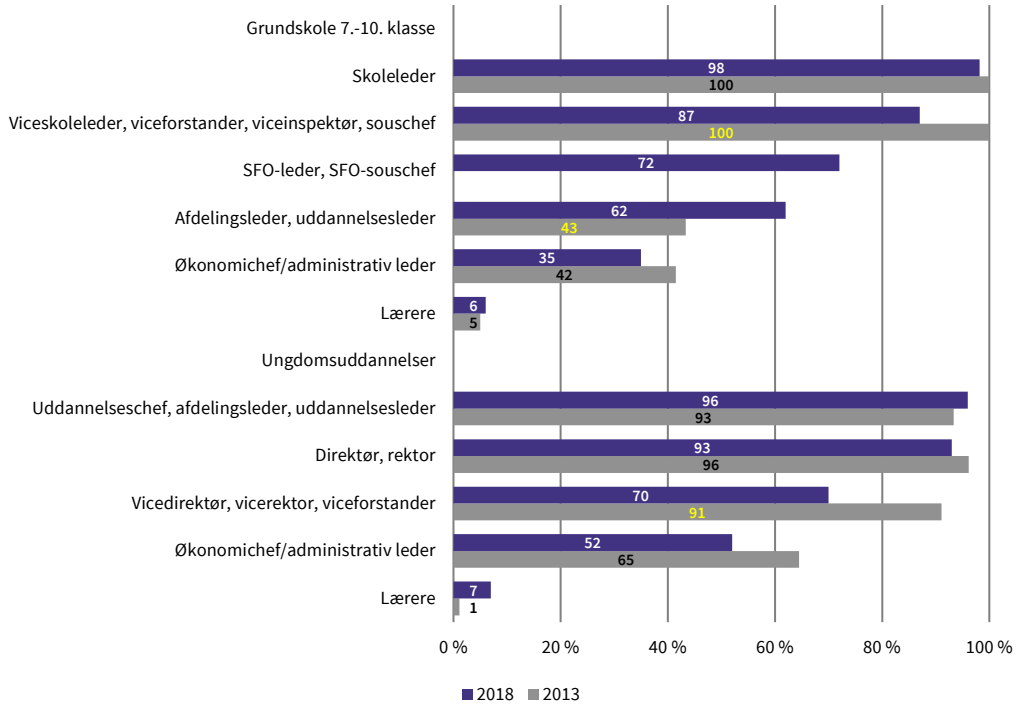
Figuren viser, at andelen af grundskoler med et ledelsesteam er større i Danmark sammenlignet med Island (81%) og Finland (71 %). Danmark ligger ligeledes over OECD-gennemsnittet, som er på 87 %, mens Danmark ligger på niveau med henholdsvis Norge (92 %) og Sverige (77 %). Andelen af danske ungdomsuddannelser med et ledelsesteam er endvidere højere end i Sverige (84 %).

5.3.2 Hvilke personer indgår i skolernes ledelsesteam?

Foruden at blive spurgt om, hvorvidt der er et ledelsesteam på skolen, er lederne blevet spurgt om, hvem der i givet fald er repræsenteret i skolens ledelsesteam. Nedenstående figur viser, hvem der indgår i skolernes ledelsesteam:

FIGUR 5.10

Hvem er repræsenteret i skolens ledelsesteam?



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2013 og 2018 (spørgsmål 16, 19).
Note: Det er udelukkende ledere, der har angivet, at der er et ledelsesteam på skolen, der har besvaret spørgsmålet.
Note: Tal markeret med gul viser, at der er sket en signifikant ændring fra 2013 til 2018 ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at de stillingsbetegnelser der oftest er repræsenteret i ledelsesteamet på grundskoleområdet, er henholdsvis skoleleder (98 %), viceskoleleder (87 %), SFO-leder (72 %) og afdelingsleder (62 %). På ungdomsuddannelsesområdet er det stillingsbetegnelserne uddannelseschef (96 %), direktør (93 %) og vicedirektør (70 %), som oftest er repræsenteret i ledelsesteamet.

Figuren viser endvidere, at 35 % af grundskolelederne angiver, at der er en økonomichef/en administrativ leder i ledelsesteamet, mens det er 52 % af lederne på ungdomsuddannelsesområdet, som angiver dette. Derudover gælder det for de danske grundskoler og ungdomsuddannelser, at lærerne er dem, der sjældnest er repræsenteret i ledelsesteamet (6 % og 7 %).

Endelig skal det nævnes, at resultaterne vedrørende svarkategorien "Andet" er udeladt grundet ændringer i svarkategorien fra 2013 til 2018, samt at spørgsmålet vedrørende SFO-ledere udelukkende er stillet i 2018[8].

8 2018: "Andet". 2013: "Andre, fx SFO-leder".

Sammenholder man resultaterne fra 2013 og 2018, er der sket flere ændringer i organiseringen af skolernes ledelsesteams:

For det første er der sket et fald i andelen af viceskoleledere og vicedirektører, som er repræsenteret i ledelsesteamet. Faldet er på henholdsvis 13 procentpoint for de danske grundskoler (fra 100 % til 87 %) og 21 procentpoint for ungdomsuddannelserne (fra 91 % til 70 %)[9].

For det andet er der sket en stigning i andelen af afdelingsledere og uddannelseschefer, som er repræsenteret i ledelsesteamet. Stigningen er på 19 procentpoint for de danske grundskoler (fra 43 % til 62 %) og 3 procentpoint for de danske ungdomsuddannelser (fra 93 % til 96 %).

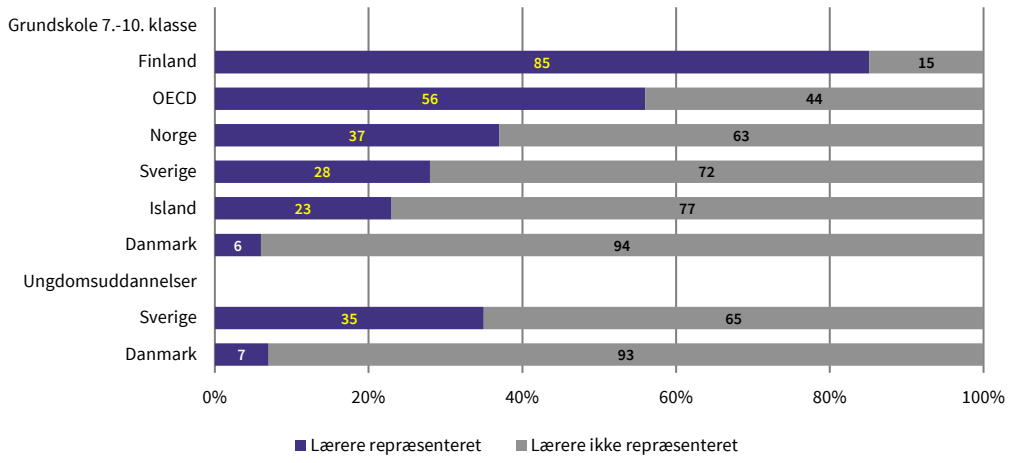
Når vi sammenligner de danske resultater med resultaterne fra de andre lande, ser vi, at andelen af skoler med lærere repræsenteret i deres ledelsesteams er lavere i Danmark. Dette er beskrevet nærmere nedenfor.

Andelen af skoler med lærere repræsenteret i deres ledelsesteams er lavere i Danmark sammenlignet med de øvrige nordiske lande

Nedenstående figur viser andelen af skoler i Danmark og i de øvrige nordiske lande, der har lærere repræsenteret i deres ledelsesteam:

FIGUR 5.11

Andel af lærere, som er repræsenteret i skolens ledelsesteam



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 19).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

9 2018: "Viceskoleleder, viceforstander, viceinspektør, souschef". 2013: "Viceinspektør/vicerektor/vicedirektør/viceforstander/ledende inspektor/souschef".

Figuren viser, at andelen af skoler i Danmark med lærere repræsenteret i ledelsesteamet er lavere end i samtlige øvrige nordiske lande. Hvor det i Danmark er 6 % af skolerne, der har lærere i ledelsesteamet, er det til sammenligning 85 % af skolerne i Finland. I Norge er der lærere repræsenteret i ledelsesteamet på 37 % af skolerne, mens det gælder 28 % og 23 % af skolerne i henholdsvis Sverige og Island. Danmark ligger ligeledes under OECD-gennemsnittet på 56 %.

Andelen af danske ungdomsuddannelsesledere, der svarer, at der er lærere repræsenteret i ledelsesteamet på skolen, er også mindre end i Sverige. I Sverige er det således 35 % af skolerne, der har lærere repræsenteret i ledelsesteamet, hvor det i Danmark er 7 % af skolerne.

5.3.3 Hvilken indflydelse har skolerne?

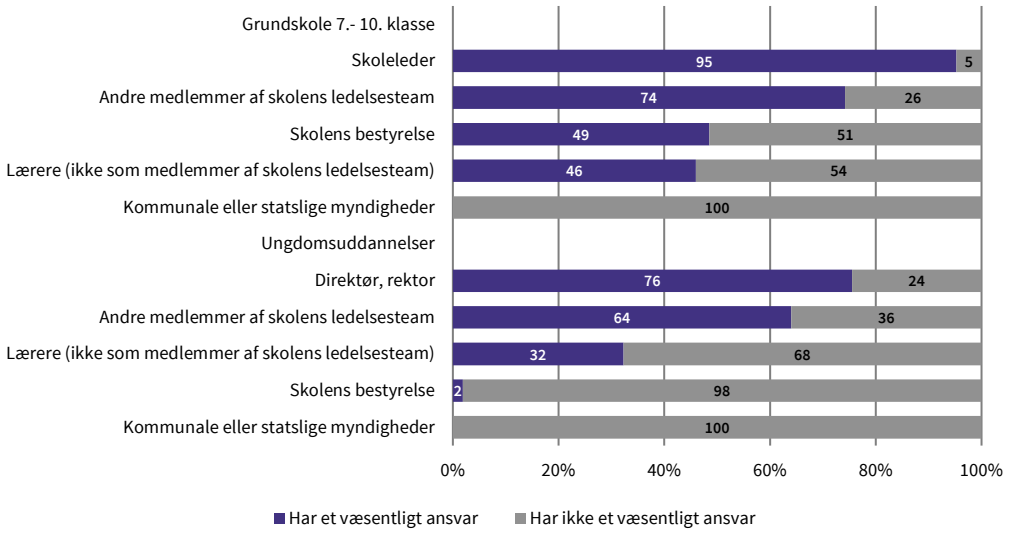
I TALIS spørges lederne om, hvem der har et væsentligt ansvar i forbindelse med varetagelsen af forskellige opgaver. Med væsentligt ansvar menes i den forbindelse, at vedkommende spiller en aktiv rolle i beslutningstagningen.

Overordnet set er det fælles for grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet, at lederne har angivet, at skolelederne/direktørerne har et væsentligt ansvar for varetagelsen af de forskellige opgaver. Det gælder fx med hensyn til ansættelsen og afskedigelsen af lærere, beslutninger vedrørende skolens budget samt etableringen af politikker og procedurer for elevernes adfærd.

Derudover er det fælles for grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet, at lederne har angivet, at ansvaret generelt er fordelt bredt mellem de forskellige parter. For flere opgaver fremgår det således, at eksempelvis andre medlemmer af skolens ledelsesteam, lærere og skolebestyrelsen ligeledes har et væsentligt ansvar. Det gælder fx med hensyn til ansættelsen af lærere og optagelsen af elever, men også i forbindelse med beslutninger vedrørende prioriteringen af posterne på skolens budget, er der flere parter, der har et væsentligt ansvar i Danmark. Nedenstående figur viser ansvarsfordelingen ved ansættelsen af lærere.

FIGUR 5.12

Hvem har et væsentligt ansvar ved ansættelsen af lærere?



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 20).

Det fremgår af figuren, at 95 % af skolelederne på grundskoleområdet har et væsentligt ansvar ved ansættelsen af lærere. Samtidig svarer 74 % af lederne, at andre medlemmer af skolens ledelsesteam har et væsentligt ansvar for denne opgave. Endvidere er der henholdsvis 46 % og 49 %, der svarer, at lærere og skolens bestyrelse har et væsentligt ansvar i denne sammenhæng.

Ser man på udviklingen fra 2013 til 2018, er der særligt to udviklinger, der skal fremhæves:

For det første er der på ungdomsuddannelsesområdet en tendens til, at andre medlemmer af skolens ledelsesteam har et større ansvar i 2018. Det gælder fx med hensyn til fastlæggelsen af indholdet i de fag, der tilbydes (fra 18 % til 37 %), og valg af undervisningsmaterialer (fra 23 % til 41 %).

For det andet er der på ungdomsuddannelsesområdet ligeledes en tendens til, at kommunale eller statslige myndigheder har et mindre ansvar i 2018. Dette kommer eksempelvis til udtryk ved fastsættelsen af lærernes startløn (fra 35 % til 13 %). Det skal dog bemærkes, at der er ændret i spørgeskemaet fra 2013 og 2018, hvilket kan have betydning for den præsenterede udvikling[10].

I det følgende ses der nærmere på, hvordan de danske resultater ser ud, når man sammenholder dem med resultaterne fra de andre lande.

Danske skoleledere angiver, at ledelsesansvaret er mere delt sammenlignet med de øvrige nordiske lande

Som tidligere nævnt er de danske resultater kendetegnet ved, at flere parter har et væsentligt ansvar i forbindelse med de opgaver, der er spurgt ind til. Ud over skolelederen har andre medlemmer af skolens ledelsesteam, lærere og skolens bestyrelse således også i flere tilfælde et væsentligt ansvar i forbindelse med varetagelsen af de forskellige opgaver.

Ser man i den forbindelse igen nærmere på ansættelsen af lærere, adskiller Danmark sig fra samtlige øvrige nordiske lande på grundskoleområdet. Danmark adskiller sig ligeledes fra Sverige på ungdomsuddannelsesområdet. Tabellen nedenfor viser ansvarsfordelingen i forbindelse med ansættelsen af lærere:

10 2018: "Kommunale eller statslige myndigheder". 2013: "Lokale eller statslige myndigheder".

TABEL 5.1

Hvilke personer har et væsentligt ansvar ved ansættelsen af lærere?

Grundskole 7.-10. klasse

	Skoleleder %	Andre medlemmer af skolens ledelsesteam %	Lærere (ikke som medlemmer af skolens ledelsesteam) %	Skolens bestyrelse %	Kommunale eller statslige myndigheder %
Danmark	95	74	46	49	0
Finland	**81**	**3**	**2**	**4**	**51**
Island	99	**48**	**1**	**1**	2
Norge	91	**28**	**8**	**9**	**19**
Sverige	98	**26**	**3**	**0**	3
OECD	**73**	**27**	**7**	**12**	**30**

Ungdomsuddannelse

	Direktør, rektor %	Andre medlemmer af skolens ledelsesteam %	Lærere (ikke som medlemmer af skolens ledelsesteam) %	Skolens bestyrelse %	Kommunale eller statslige myndigheder %
Danmark	76	64	32	2	0
Sverige	**98**	**15**	**9**	0	**10**

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 20).
Note: På grundskoleområdet er der brugt svarkategorien "Skoleleder", mens der på ungdomsuddannelsesområdet er brugt svarkategorien "Direktør/rektor".
Note: Tal markeret med fed viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Det fremgår af tabellen, at Danmark især adskiller sig fra Finland med hensyn til ansvarsfordelingen ved ansættelsen af lærere. I Danmark er det 74 %, der har svaret, at andre medlemmer af skolens ledelsesteam har et væsentligt ansvar, mens det er 3 % i Finland. Dertil kommer, at henholdsvis 46 % og 49 % af de danske ledere har svaret, at lærere og skolens bestyrelse har et væsentligt ansvar, hvor det til sammenligning er 2 % og 4 % i Finland. Danmark adskiller sig ligeledes på skolelederniveauet, hvor det i Danmark er 95 %, der har et væsentligt ansvar, mens andelen er 81 % i Finland. Endelig skal det nævnes, at ingen af de danske ledere har svaret, at kommunale eller startslige myndigheder har et væsentligt ansvar, mens det er 51 % i Finland.

Ovennævnte resultater viser, at de danske grundskolelærere har indflydelse på nogle af de opgaver, der er spurgt om i TALIS, selv om de ikke formelt er repræsenteret i skolens ledelsesteam, jf. afsnit 5.2.3.

5.4 Ledelsesopgaver

I dette afsnit præsenteres resultaterne vedrørende ledernes opgaver. Først ser vi på, hvordan skolelederne tid fordeler sig på forskellige opgaver, fx administrative opgaver og møder samt ledelsesmæssige opgaver og møder. Dernæst er det beskrevet, hvor ofte skolelederen har beskæftiget sig med forskellige aktiviteter inden for de seneste 12 måneder, herunder fx overværelse af klasseundervisning og feedback til lærerne på baggrund af egne observationer.

5.4.1 Hvordan fordeler skolelederens tid sig på forskellige opgaver?

I TALIS spørges lederne om, hvor stor en procentdel af deres tid de bruger på forskellige opgaver i løbet af et skoleår. I boksen herunder er det beskrevet, hvordan de forskellige opgaver er defineret i TALIS.

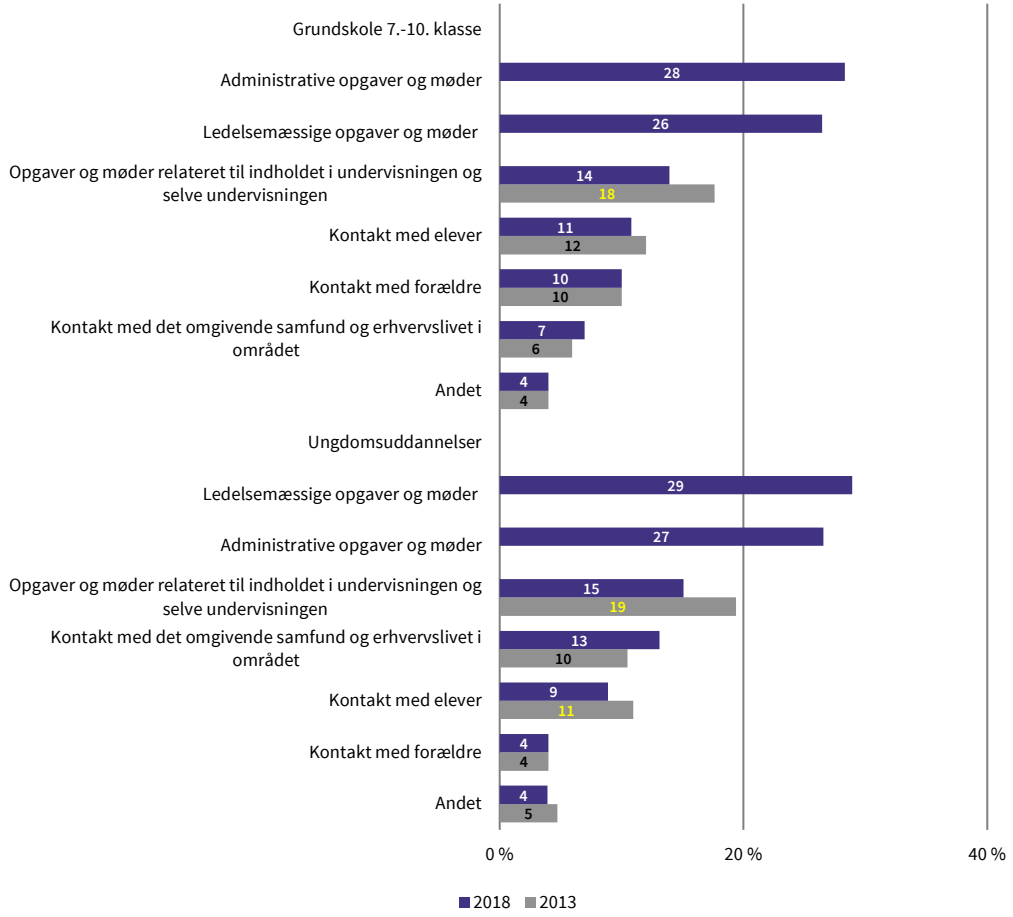
Definition af ledelsesopgaver i TALIS

- **Administrative opgaver og møder:** Herunder samarbejde med forvaltningen, bekendtgørelser, rapporter, skolens budget, skemalægning og klassesammensætning samt besvarelse af henvendelser fra offentlige instanser.
- **Ledelsesmæssige opgaver og møder:** Herunder strategisk planlægning og ledelsesaktiviteter, såsom udarbejdelse af udviklingsplaner for skolen og personalespørgsmål som fx ansættelse af nye medarbejdere.
- **Opgaver og møder relateret til indholdet i undervisningen og selve undervisningen:** Herunder udvikling af undervisningsindhold, overværelse af undervisning, evaluering af elever, vejledning af lærere, kompetenceudvikling af lærere.
- **Kontakt med elever:** Herunder disciplinære problemer, rådgivning og samtaler, der ikke indgår i faste undervisningsaktiviteter.
- **Kontakt med forældre:** Herunder både formel og uformel kontakt.
- **Kontakt med det omgivende samfund og erhvervslivet i området:** Herunder samarbejde med aftagerinstitutioner og samarbejde med andre skoler eller virksomheder om gennemførelse af uddannelserne.

Nedenstående figur viser, hvordan skoleledernes tid fordeler sig på de forskellige opgaver.

FIGUR 5.13

Ledernes tid fordelt procentvis på nedenstående opgaver



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2013 og 2018 (spørgsmål 18, 21).
Note: Tal markeret med gul viser, at der er sket en signifikant ændring fra 2013 til 2018 ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at de danske grundskoleledere skønner, at de bruger 28 % af deres tid på administrative opgaver og møder og 26 % på ledelsesmæssige opgaver og møder. Derudover skønner grundskolelederne eksempelvis, at de bruger 14 % af deres tid på opgaver og møder relateret til indholdet i undervisningen og selve undervisningen, mens de angiver at bruge 7 % af deres tid på kontakt med det omgivende samfund.

På ungdomsuddannelsesområdet ses lignende resultater. Her skønner lederne, at de bruger 27 % af deres tid på administrative opgaver og 29 % på ledelsesmæssige opgaver og møder. Endvidere skønner de, at de bruger 15 % af deres tid på opgaver og møder relateret til indholdet i undervisningen og selve undervisningen og 13 % på kontakt med det omgivende samfund.

I 2013 var der ét samlet spørgsmål for administrative og ledelsesmæssige opgaver og møder, mens det i 2018 er delt op i to spørgsmål. Det har derfor ikke været muligt her at sammenligne med besvarelserne fra 2013[11].

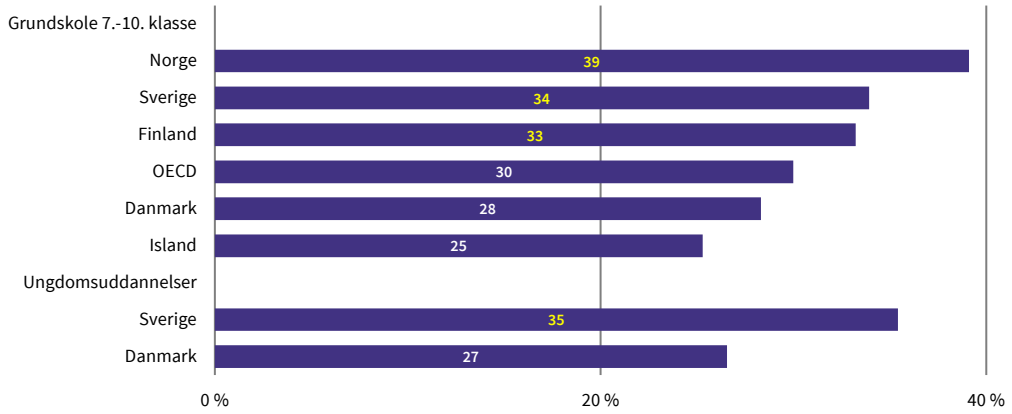
I et internationalt perspektiv skønner de danske ledere, at de bruger en mindre procentdel af deres tid på administrative opgaver og møder end lederne i flere af de andre lande. Modsat skønner de danske ledere at bruge en større procentdel af deres tid på ledelsesmæssige opgaver og møder, opgaver relateret til undervisningen og selve undervisningen samt kontakten med det omgivende samfund end lederne i flere af de andre lande. Resultaterne vedrørende administrative og ledelsesmæssige opgaver samt møder er beskrevet nærmere i det følgende.

Danske ledere angiver at bruge en mindre andel af deres tid på administrative opgaver og møder sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

Nedenstående figur viser, hvilken procentdel af deres tid lederne bruger på administrative opgaver og møder:

FIGUR 5.14

Procentdel af ledernes tid brugt på administrative opgaver og møder



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 21).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

I Norge angiver lederne at bruge 39 % af deres tid på administrative opgaver, mens de svenske og finske ledere skønner at bruge henholdsvis 34 % og 33 % af deres tid, og de tre lande ligger således 5-11 procentpoint over Danmark. Island ligger som det eneste land på niveau med Danmark med 25 %.

På ungdomsuddannelsesområdet skønner de svenske ledere at bruge 35 % af deres tid på denne type opgaver, og de svenske ledere ligger dermed 8 procentpoint over de danske.

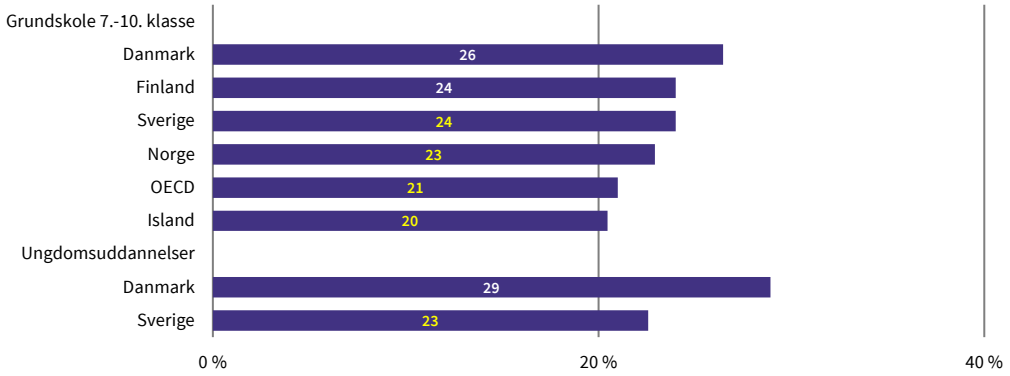
11 2013: "Administrative og ledelsesmæssige opgaver og møder".

Danske ledere angiver at bruge en større andel af deres tid på ledelsesmæssige opgaver og møder sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

Hvor de danske ledere angiver at bruge en mindre del af deres tid på administrative opgaver og møder, forholder det sig anderledes med de ledelsesmæssige opgaver og møder. Figuren nedenfor viser, hvilken procentdel af deres tid lederne bruger på ledelsesmæssige opgaver og møder.

FIGUR 5.15

Procentdel af ledernes tid brugt på ledelsesmæssige opgaver og møder



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 21).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.

Figuren viser, at det udelukkende er Finland (24 %), som ligger på niveau med Danmark på grundskoleområdet. De øvrige lande ligger dog relativt tæt på Danmark. I Sverige bruger lederne således også 24 % af deres tid på ledelsesmæssige opgaver og møder, mens de norske ledere bruger 23 % af deres tid på denne del. I Island skønner lederne at bruge 20 % af deres tid på ledelsesmæssige opgaver og møder.

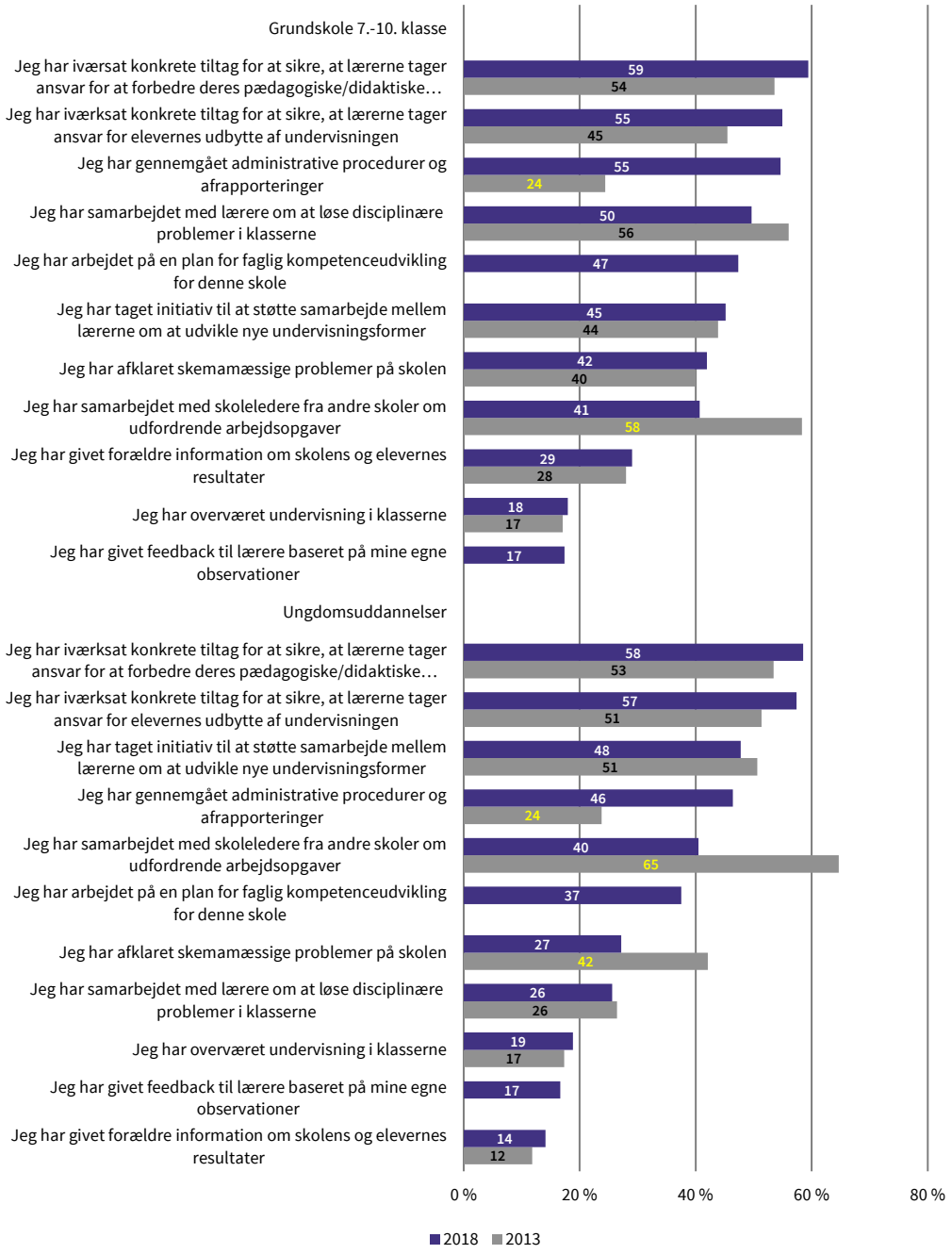
På ungdomsuddannelsesområdet skønner de svenske ledere, at de bruger 23 % af deres tid på ledelsesmæssige opgaver og møder, hvilket er 6 procentpoint under Danmark.

5.4.2 Hvor ofte beskæftiger skolelederen sig med forskellige aktiviteter?

I TALIS er skolelederne desuden blevet spurgt om, hvor ofte de har beskæftiget sig med forskellige opgaver inden for de seneste 12 måneder, herunder fx overværelse af klasseundervisning og feedback til lærerne på baggrund af egne observationer. Nedenstående figur viser andelen af danske grundskole- og ungdomsuddannelsesledere, der har angivet, at de meget ofte eller ofte har beskæftiget sig med de forskellige aktiviteter inden for de seneste 12 måneder.

FIGUR 5.16

Andel af ledere, der meget ofte eller ofte beskæftiger sig med nedenstående aktiviteter



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2013 og 2018 (spørgsmål 20, 22).
Note: Den fulde formulering af første svarmulighed for grundskole 7.-10. klasse og ungdomsuddannelser i figuren er: "Jeg har iværksat konkrete tiltag for at sikre, at lærerne tager ansvar for at forbedre deres pædagogiske/didaktiske kompetencer".
Note: To udsagn var ikke med i TALIS 2013. Det drejer sig om "Jeg har arbejdet på en plan for faglig kompetenceudvikling for denne skole" og "Jeg har givet feedback til lærere baseret på mine egne observationer".
Note: Tal markeret med gul viser, at der er sket en signifikant ændring fra 2013 til 2018 ved et signifikansniveau på 5 %.
Note: I spørgsmålet spørges der ind til aktiviteter, lederne har beskæftiget sig med inden for de seneste 12 måneder.

Figuren viser, at lederne på grundskole- og ungdomsuddannelsesområdet især har beskæftiget sig med at iværksætte konkrete tiltag for at sikre, at lærerne tager ansvar for at forbedre henholdsvis deres pædagogiske/didaktiske kompetencer (59 % på grundskoleområdet og 58 % ungdomsuddannelsesområdet) og elevernes udbytte af undervisningen (55 % på grundskoleområdet og 57 % på ungdomsuddannelsesområdet).

Ser vi på udviklingen fra 2013 til 2018 gælder det for begge områder, at en større andel af skolelederne i 2018 meget ofte eller ofte har beskæftiget sig med administrative procedurer og afrapporteringer. Konkret ses der på grundskoleområdet en stigning fra 24 % til 55 %, mens der på ungdomsuddannelsesområdet ses en stigning fra 24 % til 46 %. Endvidere gælder det for begge områder, at en mindre andel af skolelederne har samarbejdet med skoleledere fra andre skoler om udfordrende arbejdsopgaver. På grundskoleområdet ses således et fald fra 58 % til 41 % og på ungdomsuddannelsesområdet er det fra 65 % til 40 %.

Ovennævnte udvikling kan hænge sammen med, at der er foretaget formuleringsmæssige ændringer i spørgeskemaet fra 2013 til 2018, og ændringerne er derfor vigtige at have in mente i fortolkningen af resultaterne. Angående de administrative procedurer og afrapporteringer[12] er der således kommet en lidt bredere formulering i 2018, mens formuleringen om samarbejdet med andre skoleledere[13] er blevet mere snæver.

Sammenholder vi de danske resultater med resultaterne fra de øvrige nordiske lande, fremgår det blandt andet, at der er en mindre andel af de danske lederne på grundskoleområdet, som har givet feedback til lærerne baseret på egne observationer.

En mindre andel af danske grundskoleledere giver feedback til lærerne sammenlignet med flere af de øvrige nordiske lande

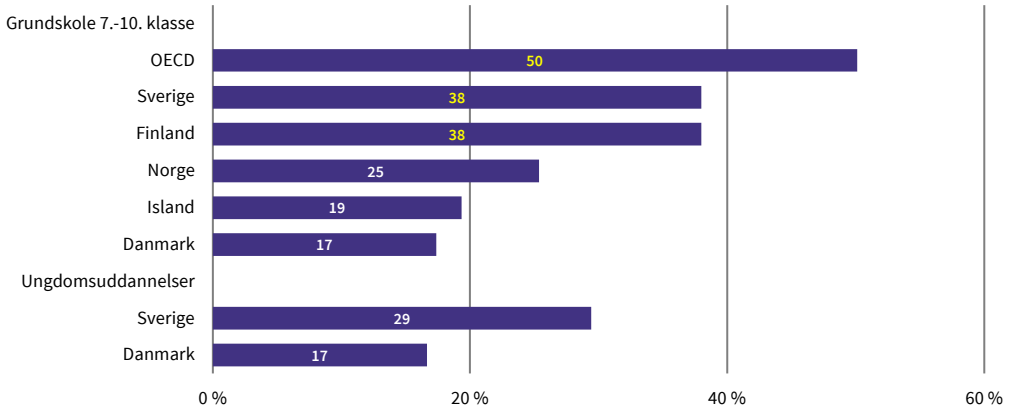
Figuren nedenfor viser andelen af ledere, der meget ofte eller ofte giver feedback til lærerne.

12 2018: ”Jeg har gennemgået administrative procedurer og afrapporteringer”. 2013: ”Jeg har undersøgt administrative procedurer og afrapporteringer for fejl”.

13 2018: ”Jeg har samarbejdet med skoleledere fra andre skoler om udfordrende arbejdsopgaver”. 2013: ”Jeg har samarbejdet med ledere fra andre skoler”.

FIGUR 5.17

Andel af ledere, der meget ofte eller ofte har givet feedback til lærere baseret på egne observationer



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til ledere TALIS, 2018 (spørgsmål 22).
Note: Tal markeret med gul viser, hvilke landes besvarelser der er signifikant forskellige fra danske besvarelser ved et signifikansniveau på 5 %.
Note: I spørgsmålet spørges der ind til aktiviteter, lederne har beskæftiget sig med inden for de seneste 12 måneder.

Hvor det i Danmark er 17 % af lederne, som giver feedback baseret på egne observationer, er det 38 % af lederne i Finland og Sverige. Andelen af ledere, som giver feedback i Norge (25 %) og Island (19 %), ligger på samme niveau som i Danmark.

På ungdomsuddannelsesområdet ligger Danmark på niveau med Sverige (29 %), og det er således udelukkende på grundskoleområdet, at de danske ledere adskiller sig.

Appendiks A – Litteraturliste

Egelund, N. (2009). *TALIS: Lærere og skoleledere om undervisning, kompetenceudvikling og evaluering – i et internationalt perspektiv*. Aarhus: Aarhus Universitet.

EVA. (2014). *TALIS 2013: OECD's lærer- og lederundersøgelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2018). *Gymnasiereformen følgeforskningsprogram 3. delrapport*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2019a). *Kortlægning af pædagogisk kompetenceudvikling blandt lærere på EUD*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2019b). *TALIS 2018 – 1. Rapport: OECD's lærer- og lederundersøgelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

OECD. (2014). *TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2019). *TALIS 2018 Technical Report (Volume I): Preliminary version*. Paris: OECD Publishing.

Appendiks B – Metode

Datagrundlag

Denne rapport baserer sig på spørgeskemadata fra TALIS 2013 og TALIS 2018. Der er i begge TALIS-runder udsendt spørgeskemaer til et repræsentativt udvalg af lærere og ledere på i alt tre uddannelsesniveauer: grundskolens 0.-6. klasse, grundskolens i 7.-10. klasse samt ungdomsuddannelser. I TALIS 2018 har Danmarks Statistik gennemført de danske spørgeskemaundersøgelser, hvor hoveddelen af dataindsamlingen er sket i marts-april 2018. De danske data fra TALIS 2013 er indsamlet af Styrelsen for It og Læring i februar-marts 2013. Dette appendiks fokuserer på, hvordan de danske spørgeskemaundersøgelser i TALIS 2018 er gennemført. For en gennemgang af de danske spørgeskemaundersøgelser fra TALIS 2013, se appendiks i rapporten *TALIS 2013: OECD's lærer- og lederundersøgelse* (EVA, 2014). Se desuden *Technical Report TALIS 2018* (www.oecd.org/talis) for flere detaljer om gennemførelse af TALIS.

Spørgeskemaerne

Der er i begge TALIS-runder udsendt spørgeskemaer til seks respondentgrupper. Der er udsendt to spørgeskemaer for hvert af de tre uddannelsesniveauer, henholdsvis ét til lærere og ét til ledere. De tre spørgeskemaer til ledere på de tre forskellige uddannelsesniveauer, er, bortset fra enkelte spørgsmål og hjælpetekster, identiske. Det samme gælder for de tre udsendte spørgeskemaer til lærere.

OECD har sammen med et internationalt projektkonsortium og en række eksperter udfærdiget spørgeskemaerne. Spørgsmålene er stillet med udgangspunkt i den nyeste viden om, hvilke forhold der er af betydning for undervisning og læring, herunder forhold af ledelsesmæssig betydning i undervisningssektoren. Spørgsmålene er så vidt muligt stillet, så de har samme betydning i de forskellige deltagende lande. Alle deltagende lande har været involveret i processen og har haft mulighed for at komme med forslag til nye spørgsmål samt for at komme med ændringsforslag til de eksisterende spørgsmål. Desuden har det været muligt at tilføje nationale spørgsmål og udsagn, som kun er stillet i det pågældende land. Temaer og spørgsmål i spørgeskemaerne tager i høj grad udgangspunkt i spørgeskemaerne fra TALIS 2013. Der er dog lavet mange ændringer i spørgsmålene fra 2013 til 2018, og der er derudover også fjernet spørgsmål, og nye er kommet til i 2018. Der er foretaget en grundig analyse af, hvilke spørgsmål der kan sammenlignes på tværs af år. I indledningen til kapitel 3, 4 og 5 beskrives, hvilke undertemaer der indeholder spørgsmål, hvor man kan undersøge ændringer fra 2013 til 2018. De udsendte spørgeskemaer kan ses på www.uvm.dk. Under hver tabel og figur i rapporten står, hvilket spørgsmålsnummer tabellen eller figuren tager afsæt i. Spørgsmålsnummeret henviser til spørgeskemaet for grundskolens 7.-10 klasse.

I TALIS 2018 bestod skemaet til lærere af 58 spørgsmål fordelt på 9 temaer:

1. Baggrund og kvalifikationer
2. Nuværende arbejde
3. Faglig kompetenceudvikling
4. Feedback
5. Undervisning generelt
6. Undervisning i denne klasse
7. Diversitet på skolen
8. Miljøet på skolen og jobtilfredshed
9. Lærermobilitet.

Skemaet til skolelederne i 2018 bestod af i alt 45 spørgsmål fordelt på 8 temaer:

1. Personlige baggrundsoplysninger
2. Baggrundsoplysninger om skolen
3. Skoleledelse
4. Formel evaluering af lærere
5. Miljøret på skolen
6. Introduktions- og mentorordninger
7. Diversitet på skolen
8. Jobtilfredshed.

Spørgeskemaerne var webbaserede og kunne besvares på forskellige elektroniske platforme. Alle udtrukne skoleledere og lærere modtog en lukket invitationskonvolut indeholdende information om TALIS 2018, link til det elektroniske skema og en personlig adgangskode.

Stikprøvedesign og udvælgelse af skoler

I TALIS dannes tre separate stikprøver, ét for hvert uddannelsesniveau. I TALIS anvendes et klynge-stikprøvedesign, der foretages i to skridt. Først udvælges 200 skoler tilfældigt inden for det pågældende uddannelsesniveau, hvorefter 20 lærere på de udvalgte skoler tilfældigt udvælges. Skolerne er udvalgt tilfældigt inden for fastlagte strata. På grundskoleområdet er de danske skoler blevet stratificeret i forhold til: offentlig/privat skole, skolestørrelse, samt hvilken region skolen tilhører. Stratificeringen sikrer, at stikprøven af de 200 skoler er repræsentativ for de nævnte forhold. Hvis en skole nægter at deltage i undersøgelsen, udtrækkes erstatningsskoler blandt skoler fra samme strata. I TALIS er der dog et krav om, at over 50 % af de oprindeligt udtrukne 200 skoler skal deltage i undersøgelsen.

På ungdomsuddannelsesniveauet er det ikke muligt at udvælge 200 institutioner og samtidig kunne udvælge erstatningsskoler, da antallet af ungdomsuddannelsesinstitutioner er for lille. Ligesom i TALIS 2013 blev det i samråd med OECD besluttet at nedsætte antallet af udvalgte institutioner til 150. Samtidig blev det besluttet at definere undersøgelsesenheden til at være en uddannelsesretning på en institution frem for en hel institution. Der blev i alt defineret syv uddannelsesretninger. Erhvervsuddannelserne blev opdelt i fire uddannelsesretninger, der følger erhvervsuddannelsernes fire hovedområder, mens de gymnasiale uddannelser blev inddelt i tre uddannelsesretninger: hhx, htx og stx inklusiv hf. På denne baggrund bestod udvælgelsesgrundlaget af 397 undersøgelsesenheder. Enhederne blev stratificeret efter uddannelsesretning, størrelse (antal elever), samt hvilken region institutionen var placeret i. Der blev så vidt muligt tilfældigt udvalgt erstatningsundersøgelsesenheder inden for samme strata.

Svarprocent

I følgende to tabeller fremgår antal besvarelser og svarprocenter, først fra de tre lederundersøgelser, dernæst fra de tre lærerundersøgelser.

TABEL B.1

Antal besvarelser og svarprocenter for lederundersøgelser

	Antal besvarelser	Svarprocent blandt oprindeligt udtrukne skoler	Svarprocenter efter brug af erstatningsskoler
Grundskoleledere (0.-6. klasse)	145	57	73
Grundskoleledere (7.-10. klasse)	140	52	71
Ungdomsuddannelsesledere	96	58	71

Kilde: Technical Report TALIS 2018.

Af tabellen ses to svarprocenter. Første svarprocent viser, hvor stor en andel af lederne der har besvaret skemaet på de skoler, der oprindeligt var udtrukket til at deltage. I TALIS er der et krav om, at over 50 % af de oprindeligt udtrukne skoler skal have en lederbesvarelse, hvilket er et krav, der mødes for alle tre danske lederundersøgelser. Anden svarprocent viser andel lederbesvarelser, efter at skoler, der nægter at deltage, erstattes af lignende skoler. Svarprocenten ligger her over 70 % for alle tre undersøgelser.

TABEL B.2

Antal besvarelser og svarprocenter for lærerundersøgelser

	Antal skoler	Antal lærerbesvarelser	Andel skoler, der deltager, i forhold til oprindeligt udtrukne skoler	Svarprocent blandt lærere på de deltagende skoler
Grundskolelærere (0.-6. klasse)	154	2.592	59	88
Grundskolelærere (7.-10. klasse)	141	2.001	51	87
Ungdomsuddannelseslærere	111	1.670	66	86

Kilde: Technical Report TALIS 2018.

Ovenstående tabel beskriver, hvor mange lærerbesvarelser der er på de tre uddannelsesniveauer, samt hvor mange skoler lærerbesvarelserne er fordelt på. Tredje kolonne beskriver, hvor mange af de oprindeligt udtrukne skoler der deltager i undersøgelsen. For at en skole kan deltage i TALIS, skal mindst 50 % af de udtrukne lærere på skolen besvare skemaet. I TALIS er det et krav, at mindst 50 % af de oprindeligt udtrukne skoler deltager. Som det ses af tabellen, bliver dette krav opnået for alle tre lærerundersøgelser. Fjerde kolonne beskriver svarprocenten blandt de skoler, der deltager i undersøgelsen. Af tabellen ses, at svarprocenterne er på 86-88 %.

Bortfaldsanalyse

EVA har gennemført bortfaldsanalyse af de skoler, der deltager på de tre uddannelsesniveauer. Bortfaldsanalysen kan bruges til at indikere, om de skoler, der deltager i undersøgelsen, er repræsentative for populationen af skolerne på de tre uddannelsesniveauer. Bortfaldsanalysen er gennemført for de skoler, der deltager i de tre lederundersøgelser. Der er ikke gennemført en tilsvarende analyse for de skoler, der deltager i lærerundersøgelsen, da der kun er få flere skoler, der deltager i lærerundersøgelserne (1-9 flere skoler).

I nedenstående tabel ses bortfaldsanalyse af grundskolens 0.-6. klasse samt grundskolens 7.-10. klasse.

TABEL B.3

Bortfaldsanalyse af grundskolens 0.-6. klasse samt grundskolens 7.-10. klasse

	Grundskolens 0.6. klasse		Grundskolens 7.-10. klasse	
	Population af skoler (n = 1.694)	Deltagende skoler (n = 145)	Population af skoler (n = 1.470)	Deltagende skoler (n = 140)
Regioner				
Nordjylland	12 %	8 %*	11 %	14 %
Midtjylland	25 %	32 %*	24 %	25 %
Syddanmark	24 %	21 %	23 %	23 %
Hovedstadsområdet	22 %	21 %	26 %*	21 %
Sjælland	16 %	17 %	16 %	17 %
Skoletype 1				
Folkeskole	71 %	79 %*	64 %	64 %
Privatskole	29 %	21 %*	36 %	36 %
Skoletype 2				
Indeholder begge grundskoleniveauer (0.-6. klasse og 7.-10. klasse)	81 %	80 %	81 %	80 %
Indeholder kun det pågældende niveau	19 %	20 %	19 %	20 %
Skolestørrelse (antal elever)				
Op til 290	33 %	24 %*	30 %	30 %
290-450	34 %	42 %*	36 %	39 %
Over 450	34 %	35 %	34 %	31 %

Kilde: Spørgeskema til ledere TALIS (2018) samt oplysninger fra Danmarks Statistiks sampleframe.
Note: *Andelen blandt deltagende skoler er signifikant forskellig fra andelen blandt populationen af skoler.

Blandt de deltagende grundskoler med 0.-6. klasse er der en underrepræsentation af små skoler og en overrepræsentation af mellemstore skoler. Desuden er der en overrepræsentation af folkeskoler og skoler placeret i region Midtjylland. Den største forskel mellem populationen af skoler og deltagende skoler for grundskolens 0.-6. klasse er dog kun på 9 procentpoint.

For grundskolens 7.-10. klasse er der kun signifikant forskel mellem deltagende skoler og populationen af skoler for andel skoler placeret i hovedstaden. Der er en lille underrepræsentation af deltagende skoler i region Hovedstaden på 5 procentpoint.

I nedenstående tabel ses bortfaldsanalyse for ungdomsuddannelsesniveauet.

TABEL B.4

Bortfaldsanalyse af ungdomsuddannelserne

	Population af undersøgelsesenheder (n = 397)	Deltagende undersøgelsesenheder (n = 96)
Regioner		
Nordjylland	12 %	13 %
Midtjylland	28 %	29 %
Syddanmark	24 %	23 %
Hovedstadsområdet	22 %	21 %
Sjælland	15 %	15 %
Uddannelsesretning		
Erhvervsuddannelsernes hovedområde 1	7 %	7 %
Erhvervsuddannelsernes hovedområde 2	12 %	11 %
Erhvervsuddannelsernes hovedområde 3	10 %	10 %
Erhvervsuddannelsernes hovedområde 4	9 %	9 %
Stx/hf	43 %	44 %
Htx	8 %	9 %
Hhx	11 %	11 %
Undersøgelsesenhedens størrelse (antal elever)		
Op til 320	33 %	33 %
320-750	33 %	23 %*
Over 750	34 %	44 %*

Kilde: Spørgeskema til ledere TALIS (2018) samt oplysninger fra Danmarks Statistiks sampleframe.
Note: *Andelen blandt deltagende undersøgelsesenheder er signifikant forskellig fra andelen blandt populationen af undersøgelsesenheder.

For ungdomsuddannelserne er der kun signifikant forskel mellem deltagende undersøgelsesenheder og populationen af undersøgelsesenheder i forhold til størrelsen af enheden. Undersøgelsesenheder, der har mellem 320 og 750 elever, er underrepræsenteret med 10 procentpoint, mens det modsatte er gældende for undersøgelsesenheder med over 750 elever.

TALIS 2018 – 2. rapport

© 2020 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-391-2

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk